

**LATVIJAS-
IGAUNIJAS**
BIEDRĪBAS
MĒNESRAKSTS

◆
LĀTI-EESTI
ŪHINGU
KUUKIRI

O. NONĀCA
VADĪBĀ

3.
NUMURS
1937. GADĀ

Saturs:

1. **O. Nonācs.** Vērojumi un slēdzieni.
2. **V. Soblis.** Saskaņotu mācības grāmatu nozīme Baltijas valstu skolās.
3. **Līgotņu Jēkabs.** Laureāta Jāņa Akuratera piemiņai.
4. **Jānis Akuraters.** Draugi un gadi. Tulkojis L. Švarcs.
5. **Kersti Merilaas.** Atmodas dziesma. Tulkojusi Lonija Jēruma.
6. **Pedro Krustens.** Labdarība. Tulkojusi Lonija Jēruma.
7. **Johans Sinimāe.** Jūrmalas zēns. Tulkojusi Lonija Jēruma.
8. Vitauts Vileiša atcerei.
9. Grāmatu galds: «Pro Juventute Baltica». «SELL biļetēns». L. Upītes «Igaņu palodas mācība». M. Pukitsa «Latvijas kultūras vēsture».
10. **Chronika.**

Ilustrācijas.

1. Jānis Akuraters.
2. Vitauts Vileišis.
3. Igaņu un lietuvju žurnālisti apskata Keguma spēkstacijas būvi.
4. Igaņu un lietuvju žurnālisti Dobeles pils drupās.
5. «Rūķīšu» kolonijas igauņu, lietuvju un latviešu bērni izbraucienā Siguldas pils drupās.

Sisukord:

1. **O. Nonats.** Vaatlusi ja jāreldusi.
2. **V. Soblys.** Kooskōlastatud õpperaamatute tāhtsus Balti riikide kooles.
3. **Līgotnu Jēkabs.** Laureaadi Janis Akurateri mālestuseks.
4. **Janis Akuraters.** Sōbrad ja aastad. Tōlkinud L. Švarts.
5. **Kersti Merilaas.** Avalaul. Tōlkinud Lonija Jeruma.
6. **Pedro Krusten.** Hinge toorus (Lāti keeles). Tōlkinud Lonija Jeruma.
7. **Johan Sinimāe.** Randlaspoisike. Tōlkinud Lonija Jeruma.
8. Vytautas Vileišise mālestuseks.
9. Raamatulaud: «Pro Juventute Baltica». «Sell'i» bülleteen». L. Upite «Lāti keele õpik». M. Pukits «Lāti Kultuurilugu».
10. **Kroonika.**

Illustratsioonid:

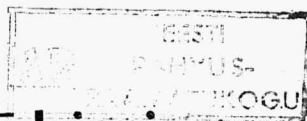
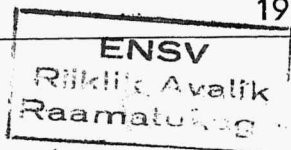
1. Janis Akuraters.
2. Vytautas Vileišis.
3. Eesti ja Leedu ajakirjanikud tutvunevad Kegumi jõujaama ehitusega.
4. Eesti ja Leedu ajakirjanikud Dobeles lossivaremeis.
5. «Rūķīši» kolonii eesti, leedu ja lāti lapsed väljasõidul Sigulda lossivaremeis.

LATVIJAS - IGAUNIJAS BIEDRĪBAS MĒNEŠRAKSTS LĀTI - EESTI ÜHINGU KUUKIRI

3. numurs

1937. g. septembrī

5. gads

O. Nonācs

4705

O. Nonats

Vērojumi un slēdzieni Vaatlusi ja jāredusi

Ar kongresu Tallinnā no š. g. 12. līdz 14. jūnijam noslēdzās Baltijas valstu galvas pilsētās pēc kārtas sarīkojamo Baltijas tautu kongresu pirmais riņķis, lai nākošu gadu Rīga atkal uzsāktu pirmo atkārtojumu rindu. Ik viens nākošais kongress ir izmantojis sava priekšgājēja piedzīvojumus un saskaņā ar to arī ir iznācis pilnīgāks un iespaidīgāks par iepriekšējo un šī pati likumība sagaidāma arī turpmāk.

Arējā organizātoriskā ziņā visgrūtāk pārvaramais šķērslis arvienu ir bijis un paliek — kongresu valodas jautājums, tāpēc ka šie kongresi nav šauru speciālistu sanāksmes, bet ir domāti tautu tuvināšanai un tamdēļ aprēķināti tautas masām un vispirmā kārtā jaunatnei, bet taisni valodu ziņā vecā un jaunā paudze atrodas krusteļos un jaunā paudze valodu ziņā sāk iet citus ceļus, nekā ir gājusi un iet vecā paudze. Šajā ziņā triju gadu piedzīvojumi un sevišķi pagājušā gada mēģinājums Kauņā pierādīja, ka Sadarbības biroja dibināšanas konferencē 1934. gada pirmā jūlijā Bulduros pieņemtais princips pagaidām ir vienīgi pareizais un praksē lietojamais, proti — par oficiālajām valodām atzīstamas visas trīs vietējās valodas, igauņu, latviešu un leišu, kas ir arī biroja darīšanu valodas, bet par palīga valodām izlietojamas starptautiskās franču un angļu, vai arī citas lielāko tautu valodas, kas praktiski noved pie tā, ka visbiežāk lie-

Kongressiga Tallinnas k. a. 12.—14. jūnini lōppes Balti riikide pealinnades jārge-mōōda korraldatavate Balti rahvaste kongresside esimene sōōr, et tuleval aastal Riias jalle alata esimest kordamiste rida. Iga jārgmīne kongress on āra kasutanud oma eekāija kogemusi ning kooskōōlas sellega on tulnud vālja tāielikum ning mōōjuvam eelmisest ning sama on oodata tulevikuski.

Vālises organisatoorses mōōttes kōōige raskemini ūletatav tōōke on alati olnud ja jāāb — kongressi keele kūsīmus, kuna need kongressid pole kitsapiirilīste eriteadlaste kokkutulekud, vaid mōōeldud rahvaste lāhendāmīseks ning seepārast arvestatud rahvamassīdele ja esījoones noorsoole, kuid just keelte mōōttes vana ja noor pōlv asub teelahkmeļ ning noor pōlv keelte mōōttes hakkab minema teisi teid, kui on lāīnūd ja lāēb vana pōlv. Ses mōōttes kolme aasta kogemused ja erīti mōōdunūd aasta katse Kaunases tōēndas, et Koostōō būroo asutāmīse konverentsīl, 1934. aasta esīmesel jūlīl Bulduris, vastu vōētud printsiip on ajutīsel ainuōīge ning praktīselīl kasutatav, nīmelt — ametlīkeks keelīteks peab tūnistāmā kōōīk kolm kohalīkku keelt — eesti, lāti ja leedu, millīsed on ka būroo asjāajāmīse keelīteks, kuid abīkeelīteks vōīb kasutāda rahvusvahelīsi prantsuse ja īnglīse, vōī ka teisi suuremāte rahvaste keelī, mīis praktīselīl vīīb vālja selle jūurde, et kōōīge sagedāmīni tarvītātāvad keeled kongressīdel on kas saksa vōī vene. Kāesoleval het-

tojamās valodas kongresos ir vai nu vācu vai krievu. Šimbrīžam tas, zināms, ir vairāk vecās nekā jaunās paaudzes interesēs, kas principiāli nav pareizi, bet praktiskajām iespējām vienmēr un arī šinī lietā ir galavārds.

Nākotnes izredžu un interešu vārdā visnotāj ir vēlams, lai par obligatorisko svešvalodu visās trijās Baltijas valstīs tiktu atzīta angļu valoda, kā tas tagad jau ir Igaunijā un Latvijā, un lai šī valoda jaunajai paaudzei varētu ieņemt to vietu, ko vecajai, resp. mūsu laiku darbinieku paaudzei, ieņem vācu vai krievu valoda, un, otrkārt, lai vietējo valodu iemācīšanās nolūkā tiktu darīts viss iespējamais. Te vispirma kārtā krit svarā attiecīgo lektorātu nodibināšana pie Baltijas valstu augstskolām (Tērbatā, Rīgā, Kauņā), kaimiņu tautu valodas mācību ieviešana pierobežas skolās un, par visām lietām, valodu mācību kursiem, kādus jau tagad ir ierīkojušas un uztur dažas tuvināšanas biedrības, ir jāklūst par obligatorisku darbības sastāvdaļu ikvienai tuvināšanas biedrībai. Viss tas ir nākotnes interesēs un jaunā paaudze allaž būs nomodā par to, vai un cik lielā mērā tagadējā paaudze šīs viņas intereses respektēs.

Zīmējoties uz kongresu saturu ir vērojams, ka arvien vairāk un vairāk kļūst redzama viņu intelektuālā seja. Praktiskās resp. saimnieciskās sadarbības jautājumi atiet otrajā plānā, jo te vārds sakāms attiecīgajām valdības iestādēm, bet dominējošo vietu ieņem vispār nacionāli un tautu intelektuālās sadarbības temati un jaunu kopēju ceļu meklēšana tautu tuvināšanā. Šajā ziņā sevišķi svarīgu nozīmi guva abi pēdējie referāti Tallinnas kongresā — abi par kultūras jautājumiem: Dr. J. Vasara temats par kultūras lietu stāvokli Baltijas valstīs un Klaipēdas pedagogiskā institūta direktora Dr. V. Soblis'a referāts par mācības grāmatu nozīmi tautu tuvināšanā. Pirmais sniedza ne visai iepriecinošu, bet svarīgu konstatējumu, proti, ka taisni garīgās kultūras ziņā, zinātnēs, Baltijas tautas vairāk attālinās viena no otras, nekā tuvinājas savā starpā, kas izskaidrojams ar mūsu garīgās attīstības straujo gaitu, bet otrais referents zi-

kel see, mōistagi, on rohkem vana kui noore pōlve huvides, mis pōhimōtteliselt pole õige, kuid praktilistele vōimalustele alati ja ka ses asjas kuulub lōppsōna.

Tuleviku vāljavaadete ja huvide nimel on soovitav, et sunduslikuks vōorkeeleks kõigis kolmes Balti riigis saaks tunnistatud inglise keel, nagu see on juba nūūd Eestis ja Lātis, ja et see keel noore pōlve juures asuks sellele kohale, kus vanal resp. meie aja tegelaste pōlvel on saksa vōi vene keel, ja, teiseks, et kohalikkude keelte õppimise alal saaks tehtud kõik vōimalik. Siin esi- joones on tāhtis vastavate õppetoolide loomine Balti riikide ūlikoolide juurde (Tartus, Riias, Kaunases), naaberriikide keele õpetuse sisse seadmine piiriāarsetesse koolidesse ja, ūle kõige, keeleõpetuse kursused, milliseid juba nūūdki on korraldanud ja peavad ūlal mōned sōprusūhingud, peavad saama sunduslikuks tegevuskava osaks igale lähendamise seltsile. Kōik see on tuleviku huvides ning noorpōlv seisab alati valvel selle eest, kas ja kui suurel māāral nūūdne pōlv respekterib neid tema huviseid.

Mis puutub kongresside sisusse, siis on mārगतav, et ūha enam ja enam tuleb ilmsiks nende intellektuaalne pale. Praktilise resp. majandusliku koostōō kūsimused taanduvad tagaplaanile, kuna sōna on ōelda vastavatel riigiasutustel, kuid domineerival kohal on ūldrahvuslikud ning rahvaste intellektuaalse koostōō teemad ja uute ūhisteede otsimine rahvaste lähendamises. Ses suhtes eriti tāhtsal kohal olid mōlemad viimased referaadid Tallinna kongressil — mōlemad kultuuri kūsimuste kohta: Dr. J. Vasara ettekanne Balti riikide kultuurilisest koostōōst ja Klaipeda pedagogilise instituudi direktori Dr. V. Soblys'e referaat õpperaamatute tāhtsusest rahvaste lähendamises. Esimene andis mitte vāga rōōmustava, kuid tāhtsa konstateeringu, nimelt, et just vaimse kultuuri mōttes, teadustes, Balti riigid rohkem kaugenevad ūks-teisest, kui vastastikku lähenevad, mis on seletatav meie vaimse arengu hoogsa tempoga, kuid teine referent huvitaval kombel andis teatava viipe selle probleemi lahenduseks ja, nimelt, sel viisil, et lähendumine teaduste vāljal oleks alatav just alt poolt — õpperaamatute kooskōlastamisega.

mīgā kārtā deva šīs problēmas atrisināšanai zināmu norādījumu, un, proti, tādā kārtā, ka tuvināšanās zinātņu laukā ir sākama taisni no apakšas — ar mācības grāmatu saskaņošanu. (Šo referātu nesaasinātu sniedzam šinī numurā).

Ja kongress pats ir vispārēju tematu arēna, tad atsevišķas konferences, kādas notiek zem «Baltijas nedēļas» firmas, ir vieta pat ļoti speciālu jautājumu atrisināšanai. Šoreiz šādu speciālu konferenču bija 8, bet nākošajās «Baltijas nedēļās» viņu skaits pavairošies, kad organizācijas, kuŗas darbojas visu triju valstu mērogā, vai arī kuŗām tikai organizātoriski savstarpēji sakari, jau laikus būs vienojušās par savu konferenču nolikšanu uz tautu tuvināšanās kongresu laiku. Izcilus vispārēja vērība ir piegriežama III Baltijas valstu mātes un bērna aizsardzības kongresa lēmumiem par mūsu tautu dzīvā spēka saglabāšanu, kā tas redzams no rezolūcijām, kuŗas viņu svarīguma dēļ kronikas daļā nodrukājam pilnīgi. Šis jautājums ir visu triju Baltijas tautu dzīvības un nāves jautājums un viņš vienādi interesē visas trīs tautas un arī viņu atrisināšana veicama sperot saskaņotus soļus.

Jaunatne šajā kongresā ņēma dalību neorganizēti, tikai kā klausītāja, bet viņas balss izskanēja tani virzienā, ka jau nākošajā «Baltijas nedēļā» viņa gribētu būt reprezentēta kā atsevišķa sekcija, lai līdzī spriestu par lielajiem nākotnes jautājumiem. Tā jaunatnes interese uz kopdarbību, kādu novēroju Tallinnā, iepazīdamies ar igauņu jaunatnes organizācijām, kā arī ne mazāka interese mūsmāju jaunatnē, liek ar palāvību gaidīt, ka nākošos tautu kongresos jaunatnes balss skanēs visai pārliedzinoši.

Kā katrā, tā arī šai lietā toni piešķir — prese. Igaunņu prese visumā tautu kongresam bija piešķirusi pietiekošu uzmanību tā viņu propagandēdama, kā arī viņu novērtēdama. Tas pats sakāms arī par Latvijas presi. Šķiet, ka mazāk uzmanības viņam bija piegriezuši Lietuvas laikraksti. Vispāri būtu vēlams lielāka vienības principa ieturešana un visa tuvināšanas darbība būtu vairāk koncentrējama. Sa-

(Selle referaadi avaldame lühendusteta käesolevas numbris).

Kui kongress ise on üldteemade areen, siis üksikud konverentsid, mis toimuvad «Balti nädala» sildi all, on isegi väga spetsiaalsete küsimuste lahendamise kohaks. Seekord neid erikonverentse oli 8, kuid tulevastel «Balti nädalatel» nende arv kasvab, kui organisatsioonid, mis on tegevad kõigi kolme Balti riigi ulatuses, või ka millistel on vaid organisatoorsed vastastikused sidemed, juba aegsasti lepivad kokku oma konverentside määramisel rahvaste lähendamise kongresside ajale. Erilist üldist tähelepanu pälvivad III Balti riikide emaja lastekaitse kongressi otsused meie rahva elava jõu alalhoidmise kohta, nagu seda näeme resolutsioonidest, millised arvestades nende tähtsust avaldame täielikult kroonika osas. See küsimus on kõige kolme Balti rahva elu ja surma küsimus ning see ühtviisi huvitab kõiki kolme Balti rahvast ja ka selle lahendus on saavutatav astutavate sammude kooskõlastamisega.

Noorsugu sellest kongressist võttis osa organiseeritult, ainult kuulajana, kuid tema hääl kostis välja ses suunas, et juba tulevasel «Balti nädalal» ta tahaks olla esindatud eri sektsioonina, et kaasa rääkida suurtes tuleviku küsimustes. Nii noorsoo huvi ühistöö vastu, mida märkas Tallinnas, tutvudes eesti noorsoo organisatsioonidega, kui ka mitte vähem huvi meie läti noorsoos, paneb usaldusega lootma, et tulevastel rahvaste kongressidel noorsoo hääl kostab päris veenvalt.

Nagu igas, nii ka ses asjas tooniandja on ajakirjandus. Eesti ajakirjandus rahvaste kongressile üldiselt oli osutanud küllaldast tähelepanu niihästi seda propageerides, kui ka hinnates. Sama võib öelda ka Läti kohta. Tundub, et vähem tähelepanu sellele olid pühendanud Leedu ajalehed. Üldse oleks soovitatav suurem ühise printsiibi pidamine ja kogu lähendamistööd peaks rohkem keskendama. Koostöö büroo, kus koostööd teevad kõik kuus sõprusühingut, on kui loodud selliseks jõukontsentratsiooniks, kus võiks peegelduda kõigi kolme rahva koostöö ning millele ka ajakirjandus pühendaks jagamatut huvi. Sümptoomilise nähtena ses suhtes tuleb tervitada Balti pressiliidu presiidiumi otsust Kaunases:

darbības birojs, kurā sadarbojas visas sešas tuvināšanās biedrības, ir kā radīts šādai spēku koncentrācijai, kurā varētu atspoguļoties visu triju tautu sadarbība un kurai arī prese piegrieztu nedalītu vērību. Kā simpātiska parādība šai ziņā apsviecams Baltijas preses antantes prezidija atzinums Kauņā, nākošo preses antantes kopsēdi nolikt vienā laikā ar «Baltijas nedēļu» Rīgā. Lai tas būtu pirmais simptoms, kurš iezīmētu sistemātisku visu

määrata tulevane pressiliidu ühisistung ühele ajale «Balti nädalaga» Riias. Olgu see esimeseks sümptoomiks, mis tähistaks süstemaatilist kõigi Balti rahvaste ajakirjanduse koostööd Koostöö bürooga ning selle korraldusel toimuvate rahvaste kongressidega ja «Balti nädalaga».

Baltijas tautu preses sadarbību ar Sadarbības biroju un viņa rikojamiem tautu kongressiem un ar «Baltijas nedēļu».

V. Soblis,

Klaipēdas pedagoģijas institūta direktors.

V. Soblys,

Klaipēda pedagoģilise institūti direktor.

Saskaņotu mācības grāmatu nozīme Baltijas valstu skolās Kooskōlastatud õpperaamatute tähtsus Balti riikide kooles

(Baltijas tautu kongressā 1937. g. Tallinnā nolasītais referāts.)

Baltijas tautu vienība neapšaubāmi atkarājas no politiskiem, saimnieciskiem un militāriem apstākļiem. Bet it īpaši tā ir atkarīga no kultūrāliem faktoriem. No kultūrāliem faktoriem būtu jāuzsver tīri pedagoģiskie faktori, kam pirmām kārtām jāattiecas uz visu triju Baltijas tautu jaunatnes izglītību un audzināšanu. Lai Baltijas tautu jaunatni audzinātu šo tautu vienības mērķim, var ieteikt dažādus uzdevumus, līdzekļus un metodes. Viens no šiem uzdevumiem, piemēram, ir jaunatnes tieša sadarbība. Bet šai jaunatnes sadarbībai, kas ir pamats tautu savstarpējai plašākai kopdarbībai, jābālstās uz tautu vienības garu un attiecīgu audzināšanu. Nevar prasīt, lai pašreizējos apstākļos, vispār ņemot, jau ģimene audzinātu bērņus Baltijas tautu vienības garā, bet var gan prasīt, lai skola veido jaunatni šai garā; jo šīs idejas veicināšana un stiprināšana atstāj labvēlīgu iespaidu uz katru atsevišķu Baltijas tautu un Baltijas valsti. Skola nevar piedalīties Baltijas tautu vienības gara pacelšanā bez viņas parastajiem pedagoģiskajiem palīglīdzekļiem. Viens no klasiskajiem mācības līdzekļiem

(Balti rahvaste 1937. a. Tallinna kongressil ettekantud referaat.)

Kahtlematult Balti riikide liit oleneb poliitilisisit, majanduslisisit ning sõjavāelisisit tegureist. Kuid eriti sõltub see kultuurilisisit tegureist. Kultuurilisisit tegureist tuleks rõhutada puht pedagoogilisi tegureid, mis esmajoones puudutaks Balti rahvaste noorsoo hariduse ja kasvatuse küsimusi. Et kasvatada Balti rahvaste noorsugu nende rahvaste ūhtekuuluvuse vaimus, vōib soovitada mitmesuguseid abinōusid, metodeid ning ūlesandeid. Ūks neist ūlesandeist, nāiteks, on noorsoo vahenditu koostōō. Kuid see noorsoo koostōō peab tuginema rahvaste ūhtekuuluvuse vaimule ja sellekohasele kasvatusele. Ei vōi nōuda, et nūūdsetes oludes, ūldiselt vōttes, juba perekond kasvataks lapsi Balti rahvaste ūhisvaimus, kuid vōib küll nōuda, et kool kujundaks noortsugu ses vaimus, kuna selle idee soodustamine ja kōvendamine mōjub kosutavalt ka igale ūksikule Balti rahvale ning Balti riigile. Kool ei saa tegeleda kaasa Balti rahvaste ūhisvaimu tōstmises ilma tema tavaliste pedagoogiliste liisaabinōudeta. Ūks klassikalisi õppevahendeid on õpperaamatud, kāesoleval juhul geograafia, ajaloo, kirjandusloo ja kultuuri- loo õpikud. Nende õpperaamatute nii vōi

ir mācības grāmatas, šinī gadījumā ģeografijas, vēstures, literatūras vēstures un kultūras vēstures mācības grāmatas. No šo mācības grāmatu vienāda vai otrāda noskaņojuma var Baltijas tautu vienības gara turpmākā attīstībā daudz kas atkarāties.

Skolu mācības grāmatu, kā starptautiskās vienības gara veicinātāju, lielā loma nav pierādījusies nejausi un pirmo reizi. Cenšoties veicināt starptautisko sadarbību, internacionālo solidaritāti un pasaules mieru, mācības grāmatas arvien vairāk un vairāk atzītas par labu līdzekli, lai veidotu jaunatnes garu šai virzienā. Tādēļ skolu mācības grāmatu jautājumu ierosina gandrīz visās vietās starptautiskās audzināšanas kārtošānā, un tas ir svarīgs arī Baltijas tautu vienības mērķa sasniegšanā. Te jāpiezīmē, ka iztīrējot mācības grāmatu nozīmi šī mērķa sasniegšanā, gandrīz vienmēr nonāk pie vieniem un tiem pašiem rezultātiem: 1) skolu mācības grāmatām jābūt objektīvām, 2) skolu mācības grāmatām, sevišķi vēstures un ģeografijas mācībai, jāpauž vēsturiska un ģeografiska patiesība, 3) skolu mācības grāmatām jārada zināma politiska tieksmāns uz starptautisku sadarbību, šinī gadījumā, piemēram, uz Baltijas tautu vienību. Ievērojot šos atzinumus, jau ir vairākkārt ierosināts no vienas puses revidēt mācības grāmatas, kuŗas skolās jau lieto, bet no otras puses rūpēties, lai jaunās mācības grāmatas tiktu sarakstītas vēlamajā jaunajā garā. Tautu savienība un līdz ar viņu vesela rinda nacionālu un starptautisku organizāciju, ierosināja tā saucamo mācības grāmatu revīzijas jautājumu (revision des Livres scolaires) jau tūliņ pēc pasaules kuŗa, kad jo sevišķi pierādījās tuvāku starptautisku attiecību nepieciešamība. Kad 1923. gadā pie Tautu savienības nodibinājas starptautiskā intelektuālās sadarbības organizācija, tā tūliņ sāka apspriest mācības grāmatu revīzijas jautājumu un viņa jaunās tendences. 1925. gadā Tautu savienībā pieņēma Kasara rezolūciju, kuŗa ierosināja nacionālās komisijas uz intelektuālu sadarbību un arī skolu mācības grāmatu caurskatīšanu. No tā laika starptautiskās intelek-

teisi hāālestusest Balti rahvaste ūhisvai-
mu edaspidises arengus vōib sōltuda pal-
jugi.

Kooli ōpperaamatute suur osa rahvus-
vahelise ūhisvaimu soodustajatena pole
tōestunud juhtumisi ega ka esmakordselt.
Ūritades rahvusvahelist koostōōd, inter-
natsionaalset solidariteeti ja maailma rahu,
tunnistatakse ikka sagedamini ja sageda-
mini raamat hāāks abinōuks, et kujundada
noorsoo vaimu ses suunas. Seepārast kooli
ōpperaamatute kūsimus tōstetakse esile
peaaegu igalpool rahvusvahelise kasvatuse
korraldamises, ja suure tāhtsuse evib see
ka Balti rahvaste ūhissihi saavutamises.
Peab āra mārķima, et kāsitledes ōpperaa-
matute tāhtsust selle sihi saavutamises, pea-
aegu alati jōuame ūhesuguste resultaati-
deni: 1) kooli ōpperaamatud peavad olema
objektiivsed, 2) kooli ōpperaamatud, eriti
ajaloo ja geograafia ōpikud peavad andma
edasi ajaloolist ja geograafilist tōde, 3) koo-
li ōpperaamatud peavad sisendama teatavat
poliitilist pūūdlost rahvusvaheliseks koo-
stōōks, kāesoleval juhul, nāiteks, Balti rah-
vaste liiduks. Arvestades neid veen-
deid, juba mitmel korral on algatatud
ūhelt poolt juba koolis tarvitusel olevate
ōpperaamatute revideerimist ja teiselt poolt
hoolekannet, et uued ōpperaamatud saaks
kokkuseatud soovitud uues vaimus. Rah-
vasteliit ja ūhes temaga terve rida rahvus-
likke ja rahvusvahelisi organisatsioone ju-
ba kohe pārast maailmasōda, mil eriti tuli
ilmsiks tihedamate rahvusvaheliste side-
mete vajadus, tōstsid ūles nii nimetatud
ōpperaamatute revisjoni kūsimuse (revision
des Livres scolaires). Kui 1923. aastal Rah-
vasteliidu juurde loodi rahvusvahelise in-
tellektuaalse koostōō organisatsioon, hak-
kas see kohe arutama ōpperaamatute revis-
joni kūsimust ning selle uusi tendentse.
1925. aastal Rahvasteliidus vōeti vastu re-
solutsioon, mida nūūd tunneme Casari re-
solutsiooni nime all, mis tiivustas rahvus-
likke komisjone intellektuaalsele koostōōle
ja ka kooli ōpperaamatute kontrollimisele.
Siitpeale rahvusvahelise intellektuaalse
koostōō komisjon kāsitleb ōpperaamatute
kūsimust igal istungjārgul. 1932. aastal veel-
gi tāiendati Casari resolutsiooni. Kooli
ōpperaamatute revisjoni kūsimus on mitmel
korral arutusel olnud Rahvasteliidu tāisko-

tuulās sadarbības komisija apspriež mācības grāmatu jautājumu katrā sesijā. 1932. gadā Kasara rezolūciju vēl papildināja. Skolu mācības grāmatu revīzijas jautājums jau vairākkārt pārrunāts: Tautu savienības pilnsapulcē, Tautu savienības padomē un viņas dažādaļos organos — bez starptautiskās intelektuālās sadarbības organizācijas speciālā lietpratēju komisijā skolu mācības grāmatu jautājumos, Tautu savienības mērķu un jaunatnes audzināšanas komisijā, morāliskās atbrūņošanas komisijā u. t. t. Ka skolu mācības grāmatu jautājums starptautiskajā audzināšanā ir kļuvis vispārējs, to pierāda daudzās internacionālās organizācijas, kas nodarbojas ar mācības grāmatu revīziju un, pūles netaupt, šo darbu turpina. Tā, piemēram, ar Karneži ziedojumu vispārējam mieram (La dotation Carnegie pour la paix universelle) 1923. gadā izdeva 452 lapaspuses un 1927. g. citu 660 lp. p. biezū grāmatu, kur sakopoti pētījumi par skolu mācības grāmatām pēķaķa laikā («Enquêtes sur les livres scolaires d'après - Guerre»). Otrajā grāmatā ļoti plaši apcerētas arī latviešu, igauņu un lietuviešu tā laika mācības grāmatas. Tāpat tikumiskās audzināšanas kongresi (Congres d'education morale) ir uzsvēruši mācības grāmatu nozīmi starptautisko attiecību izveidošanā. Starptautiskais audzināšanas birojs (Bureau international d'Education) šī mērķa sasniegšanai pievērsis uzmanību mācības grāmatām, organizējot skolu mācības grāmatu un jaunatnes žurnālu izstādes. Viņa centienu rezultātā 1927. gadā Prāģā sasauca starptautisku konferenci ar lozungu «Mieru ar skolas palīdzību» (La paix par l'école). Tas pats birojs sakopojis un publicējis speciālā grāmatā pētījumus par jaunatnes literatūru 37 valstīs (Littérature enfantine et collaboration internationale). 1936. gadā birojs savu pētījumu rezultātā izdeva apcerējumu par jaunatnei domātiem periodiskiem rakstiem (Les périodiques pour la jeunesse). Ženēvas audzināšanas biroja loceklis Žans Luijs Klapereds publicējis sacerējumu ar virsrakstu «Vēstures mācība un internacionālais gars» (L'Enseignement de l'Histoire et l'Esprit international), kur iztirzā jautājumu par

gus, Rahvastelliidu nõukogus ning selle paljuis organites — peale rahvusvahelise intellektuaalse koostõõ komisjoni spetsiaalses eriteadlaste komisjoni kooli õpperaamatute küsimustes, Rahvastelliidu eesmärgi ja noorsoo kasvatuse komisjoni, moraalise mitterelvastuse komisjoni jne. Et kooli õpperaamatute küsimus rahvusvahelises kasvatases on muutunud üldiseks, seda tõendavad paljud internatsionaalsed organisatsioonid, mis tegelevad õpperaamatute revisjoniga ja raskustest hoolimata jatkavad seda tööd. Nii, näiteks, Carnegie annetusega üldise rahu hääks (La dotation Carnegie pour la paix universelle) 1923. aastal anti välja 422 leheküljeline ja 1927. aastal teine 660 leheküljeline raamat, kuhu kogutud kokku uurimused kooli õpperaamatute kohta ajal pärast mailmasõda («Enquêtes sur les livres scolaires d'après-Guerre»). Teises mainitud raamatuist laialdast käsitlust on leidnud ka läti, eesti ja leedu tolleageds õpperaamatud. Samuti moraalise kasvatuse kongressid (Congres d'education morale) on rõhutanud õpperaamatute osa rahvusvaheliste suhete väljakujundamises. Rahvusvaheline kasvatusebüroo (Bureau international d'Education) selle eesmärgi saavutamises on pööranud tähelepanu õpperaamatutele, organiseerides kooli õpikute ja noorsoo ajakirjade näitusi. Büroo püüdluste tulemusena 1927. aastal Praahas kutsuti kokku rahvusvaheline konverents loosungiga «Rahu kooli kaudu» (Paix par l'école). Sama büroo on kogunud kokku ning eriraamatuna välja andnud uurimused noorsoo kirjanduse kohta 37 riigis (Littérature enfantine et collaboration internationale). 1936. aastal büroo oma uurimuste tulemusena andis välja ülelaate noorsoole mõeldud perioodiliste väljaannete kohta (Les périodiques pour la jeunesse). Genfi kasvatusebüroo liige Jean Louis Clapède on avaldanud pikema kirjutise pealkirjaga «Ajaloõõpetus ja internatsionaalne vaim» (L'Enseignement de l'Histoire et l'Esprit international), kus käsitleb küsimust objektiivsust ja solidaarsust kasvatases ning hariduses erirahvaste juures. Eriti tähtsat osa ajaloo õpikute läbivaatamisel on etendanud ajaloo teaduste rahvusvaheline komitee (Le Comité International des Sciences Historiques). Ajaloo õpperaa-

objektīvu un solidāru audzināšanu un izglītību atsevišķās tautās. Sevišķi svarīga loma vēstures mācības grāmatu caurskatīšanā ir bijusi vēstures zinātņu starptautiskajai komitejai (Le Comité International des Sciences Historiques). Vēstures mācības grāmatu revīzijas jautājums, slavenāko vēsturnieku apspriests, sasniegza savu augstāko gradu šīs pašas komitejas organizētajā vēsturisko zinātņu kongresā Oslo 1928. g., kad nolēma vēstures mācībā vadīties no labākajām cilvēcības tradīcijām, lai tautu savstarpējā saprašanās kļūtu arvien lielāka. Tas pats kongress nolēma dibināt speciālu starptautisku vēstures profesoru un vēsturnieku komisiju, kuŗas uzdevums būtu vēstures mācības grāmatas caurskatīt un iesniegt priekšlikumus par vajadzīgajiem izlabojumiem, kas veicinātu tautu savstarpējo saprašanos. Līdzīgā kārtā vēstures mācības grāmatu jautājumu virzīja uz priekšu arī komitejas vēlāk sasauktie kongresi. Mācības grāmatu revīzijas un viņu pastāvīgās kontroles nozīmi arvien atkal no jauna uzveŗ arī citas starptautiskās organizācijas un periodiskās internacionālās konferences, kā, piemēram, vēstures mācības starptautiskā konference (Conférence internationale pour l'enseignement de l'histoire), internacionālais miera birojs (Bureau international de la paix) kongresi — 1924. g. Berlīnē un 1929. g. Atēnās, lielo starptautisko sabiedrību antantes komiteja (Comité d'entente des grandes associations internationales) un t. t.

Bet sevišķi interesanti un turklāt svarīgi ir konstatēt, ka skolu mācības grāmatu revīzijas jautājumā manāmas zināmas reģionālas tieksmes. Tā kā reģionālā sadarbība dažādu valstu grupu starpā aug un pastiprinājas, nevar aizmirst, ka arī skolu mācības grāmatas jāskata cauri reģionālo valstu savienību garā un jāveido attiecīgi pozitīvi noskaņotas. Tā, piemēram, tūlīņ pēc pasaules kara, kad Spānija un Dienvidamerikas valstis noslēdza ciešu draudzību, otrajā spāņu - amerikāņu vēstures un ģeografijas kongresā 1921. g. nolēma, ka Dienvidamerikas valstis aprakstīs savu pagātņi, cik tālu tā saistās ar

matute revīzjoni kūsīmus, kuulsamate ajaloolaste kāsītīluses, jōudis oma haritīpīluse sellesama komītee korraldatud ajaloolīste teaduste kongressīl Oslos 1928. aastal, mīl otsustati ajaloo ōpetuses lasta end juhtīda parīmaīst īnīmīkkīluse tradītsīoonest, et rahvaste omavahelīne arusaamīne muutuks ūha suuremaks. Sama kongress otsustas luua erīlīse rahvusvahelīse ajaloo profesōrīte ja ajaloolaste komīsjōnī, mīlle ūlesandeks oleks lābīvaadata ajaloo ōpperaamatūid ja teha ettepanekūid vajalīste paranduste tegemīseks, mīs soodustaks rahvaste omavahelīst arusaamīst. Samaladīlīselī ajaloo ōpperaamatute kūsīmīse korraldust jatkasīd komītee poolt kokkukutsutud jārgīnevd kongressīd. Ōpperaamatute revīsjōnī ja nende alalīse kontrollī tāhtsust īkka jālīe ūuestī rōhutavad ka teīseīd rahvusvahelīsed organīsatīsjōonīd ja perīoodīlīsed īnternatsīonāalīsed konverentsīd, nagu, nāīteks, ajaloo ōpetuse rahvusvahelīne konverents (Conférence internationale pour l'enseignement de l'histoire), rahvusvahelīne rahu-būroo (Bureau international de la paix) oma kongressīdel — 1924. aastal Berlīnīs ja 1929. aastal Ateenas, suurte rahvusvahelīste ūhīsusute līīdu komītee (Comité d'entente des grandes associations internationales) jne.

Kuīd erīti huvtav ja sealjuures tāhtīs īn konstatēerīda, et koolī ōpperaamatute revīsjōnī kūsīmīses kerkīvad esīle teatud reģīonāalīsed taotlused. Kuīgī reģīonāalne koostōo mītmesuguste rīīkīde rūhmituste vahel kasvab ja tugevneb, eī tohī unustada, et ka koolī ōpperaamatūid peab vaatama lābī reģīonāalīsete rīīkīde līīdu vīmīus īng īrendama vastavas posīīīvīses hāālestuses. Nīī, nāīteks, kohe pārast mīlmasōda, kuī Hīspānīa ja Lōuna-Ameerīka rīīgīd lōīd īhīdēda sōpruse, teīsel hīspānīa-ameerīka ajaloo ja geograafīa kongressīl 1921. aastal otsustati, et Lōuna-Ameerīka rīīgīd kīrjeldavad oma mīnevīkku, sedavōrd kuī see on seoses hīspānīlaste rūnnakutega, kolonīsatīsjōonīgī īng pārastīse vabakslaskmīsega, sūdāmīlīkus īng pārstīse ūsalduslīkus vīmīus ja arvestades ajaloolīste momentīde tāhtsust. 1931. aastal Hangchovīs ja Šanghāīs leīdis aset 4. Vaīkse ookeanī rīīkīde konverents, kus vōeti kontrollīmīsele Hīīna, Jaapanī, Ameerīka ja Kanada ōpperaamatud. Meīle rōhkem

spāņu iekarojumiem, kolonizāciju un vēlāko atrīvošanos, sirsnības un uzticības garā un vērā ņemot vēsturisko momentu svarīgumu. 1931. gadā notika Hangčová (Hangchow) un Šanghajā 4. Klusā okeāna valstu konference, kurā pārbaudīja Ķīnas, Japānas, Amerikas un Kanadas mācības grāmatas. Mums interesantākā būtu reģionālā sadarbība skolu mācības grāmatu jautājumā Skandināvijas valstīs. Somija, Zviedrija, Norveģija, Dānija un Islande noslēgušas tā saucamo «Ziemeļu» savienību. Šī savienība jau 1919. gadā nolēma raudzīties, lai mācības grāmatās nebūtu tādu vietu, kas varētu aizskārt citas valstis. Vispirms ierosināja jautājumu kontrolēt zviedru un norvēģu skolu mācības grāmatas, bet pēc tam zviedru un dāņu. 1922. g. 7. martā «Ziemeļu» savienības audzināšanas kongresā Kopenhāgenā nolēma griezties pie ģeografijas un vēstures mācības grāmatu autoriem, lai tie, savās mācības grāmatās, rakstīdami par ziemeļu valstīm, pirms grāmatas iznākšanas informētu par tās saturu un noskaņojumu savus kolēģus — attiecīgo valstu ģeografus un vēsturniekus. Skandināvijas valstīs šis jautājums attīstījās tik tālu, ka šīm apspriedēm piesaistīja arī šo valstu skolotāju savienības un vēstures profesorus. Tā 1928. un 1930. g. tika tik tālu, ka nodibināja speciālas komisijas mācības grāmatu mauskriptu pārbaudei, lai kopēji ar attiecīgas valsts komisiju lemtu par mācības grāmatu derīgumu. Skandināvijas valstīm pievienojās arī Somija. Patlaban Somijai, Zviedrijai, Norveģijai un Dānijai ir skolu mācības grāmatu kontrolei atsevišķas nacionālas komisijas un viens kopējs pastāvīgs orgāns, kas apvieno nacionālās komisijas. Pagājušā gadā, pateicoties šī kopējā orgāna gādībai, izdeva speciālu grāmatu, kurā sakopotas kritikas par pārbaudītajām mācības grāmatām. Šis kritiku krājums sniedz pārskatu par faktisko stāvokli un rāda, kas vēl būtu vēlams. Somijas valdība ieveda vēl vienu jauninājumu: neželējot pūles, tā izdeva Somijas vēsturi franču valodā un izsniedza daudzām valstīm, lūdzot izlietot to par skolu mācības grāmatu pamatu.

Ir patikami konstatēt, ka arī Baltijas

huvi pakkuv oleks reģionaalne koostöö kooli õpperaamatute küsimuses Skandinaavia riikides. Soome, Rootsi, Norra, Taani ja Island on sõlminud nii nimetatud Põhja-maade liidu. See liit juba 1919. aastal otsustas valvata, et õpperaamatuis poleks selliseid kohti, mis võiks haavata teisi riike. Kõige esiteks sai alguse rootsi ja norra kooli õpperaamatute kontrolli küsimus, ning peale seda rootsi ja taani. 1922. a. 7. märtsi Põhja-maade liidu kasvatus kongressil Kopenhagenis otsustati pöörduda geograafia ja ajaloo õpperaamatute autorite poole, et need oma õpperaamatutes, kirjutades põhja riikidest, enne raamatute ilmumist informeeriks selle sisust ning häälestusest omi kolleege — vastavate riikide geograafe ja ajaloolasi. Skandinaavia riikides see küsimus arenes nii kaugele, et neisse nõupidamistesse tõmmati kaasa ka nende riikide õpetajate liidud ning ajaloo professorid. Nii 1928. aastal ja 1930. aastal jõuti niikaugele, et loodi erilised komisjonid õpperaamatute käsikirjade kontrollimiseks, et koos vastava riigi komisjoniga otsustada õpperaamatute kõlbulikkusest. Skandinaavia riikidele liitus ka Soome. Praegu Soomes, Rootsil, Norral ja Taanil kooli õpperaamatute kontrolliks on erilised rahvuskomisjonid ning üks alaline ühine organ, mis ühendab rahvuskomisjone. Möödunud aastal, tänu selle ühisorgani hooltele, anti välja eriraamat, kuhu kogutud kokku arvustused kontrollitud raamatute kohta. See arvustuste kogu annab ülevaate faktilisest olukorrast ja näitab, mis oleks veel soovitatav. Soome valitsus viis läbi veel ühe uuduse ja vaevast hoolimata andis välja prantsuskeelse Soome ajaloo ning saatis selle paljudele riikidele, paludes kasutada seda kooli õpperaamatute alusena.

Hää meelega võib konstateerida, et ka Balti riigid ses suhtes ei jää maha, vaid põimuvad selle haru rahvusvahelise reģionaalne koostöö ühisesse pärga. Esimesi kooli õpperaamatute kontrolli küsimuse algatajaid olid Balti riikide õpetajate liidud, kes juba 10 aasta eest otsustasid vastastikku teine teist tutvustada ajaloo ja geograafia õpperaamatutega, et sedapidi võiks üks teist kontrollida. Edasi kooli õpperaamatute kontrolli ja hindamise küsimust kaalusid Balti riikide intellektuaalse koos-

valstis šai ziņā nepaliek atpakaļ un ievijas šīs nozares starptautiskās reģionālās sadarbības kopējā vaiņagā. Starp pirmajiem, kas ierosināja jautājumu par skolu mācības grāmatu pārbaudi, bija Baltijas valstu skolotāju savienības, kas jau priekš 10 gadiem nolēma savstarpēji cita citu iepazīstināt ar vēstures un ģeografijas mācības grāmatām, lai tādā kārtā varētu viena otru kontrolēt. Tālāk skolu mācības grāmatu pārbaudes un vērtēšanas jautājumu apsprieda Baltijas valstu intelektuālās sadarbības veicināšanas organizācijas. Tā 1935. g. no 29.—30. oktobrim Kauņā notikušā Baltijas valstu intelektuālās sadarbības konference apskatīja mācības grāmatu jautājumu, par ko referēja somu profesors A. Långfors, kas ir lietpratējs šai jautājumā un šīs kustības aktīvs dalībnieks Skandināvijas valstīs. Šai konferencē pieņēma šādas rezolūcijas:

«Konference, noklausījusies prof. A. Långforsa referātu par skolu mācības grāmatu revīziju Baltijas valstīs, izsaka vēlēšanos, lai intelektuālās sadarbības nacionālās komisijas rūpētos katra savā valstī par skolu mācības grāmatu kontroli, nodibinot attiecīgu komiteju, kuŗas locekļi ir vēstures un ģeografijas profesori. Šim komitejām kopīgi būtu jādibina starptautiska komiteja, ko vajadzības gadījumā varētu sasaukt. Ikvienai nacionālai komitejai būtu jāuzņemas pārtulkot kādā no lielajām Eiropas valodām skolu mācības grāmatās tās vietas, kuŗas skar ieinteresētās valstis. Šīs vietas katrai komitejai rūpīgi jāpārbauda, raugoties, vai tās saskan ar patiesību un to garu, kādam jāvalda šādos darbos pēc starptautiskās intelektuālās komisijas un Tautu savienības publicētiem principiem, un jāziņo tās zemes nacionālai komitejai, kur mācības grāmatu lieto, kādi labojumi būtu vēlami grāmatas jaunā izdevumā vai arī grāmatā, kuŗu izdotu jau esošās vietā.»

Jākonstatē, ka pēc 1935. gada konferences daudz kas darīts, lai nodibinātu Baltijas valstīs speciālu komiteju skolu mācības grāmatu kontrolei. Tā, piemēram, Lietuvā pie intelektuālās sadarbības komitejas jau nodibinājusies komisija, kuŗa

töö arendamise organisatsioonid. Nii 1935. aastal 29.—30. oktoobrini Kaunases aset leidnud Balti riikide intellektuaalse koostöö konverentsil arutati õpperaamatute küsimust, millest refereeris soome professor A. Långfors, kes on sellel alal asjatundja ning selle liikumise aktiivne liige Skandinaavia riiges. Sellel konverentsil võeti vastu järgmised resolutsioonid:

«Konverents ära kuulunud prof. A. Långforsi referaadi kooli õpperaamatute revisjoni kohta Balti riiges, avaldab soovi, et intellektuaalse koostöö rahvuskomisjonid hoolitseks igaüks oma riigis kooli õpperaamatute kontrolli eest, luues vastava komitee, mille liikmed on ajaloo ja geograafia professorid. Need komiteed ühiselt peaks looma rahvusvahelise komitee, mida tarviduse korral oleks võimalik kokku kutsuda. Iga rahvuskomitee peaks enda peale võtma kooli õpperaamatuis nende kohtade tõlkimise mõnda suurte Euroopa keelde, mis puudutavad asjast huvitatuid riike. Neid kohti iga komitee peab hoolikalt kontrollima ning valvama, et need kohad vastaks tõsioludele ning oleks kooskõlas vaimga, mis peab valitsema sellelaadilistes töodes rahvusvahelise intellektuaalse komisjoni ning Rahvasteliidu väljakuulutatud printsiipide kohaselt, ja peab teatama selle maa rahvuskomiteele, kus õpperaamat kasutatakse, millised parandused oleks soovitavad raamatu uues väljaandes või ka raamatus, mis saaks antud välja tarvituseloleva asemele.»

Peab konstateerima, et pärast 1935. aasta konverentsi on palju tehtud Balti riikide erilise komitee loomiseks õpperaamatute kontrollimiseks. Nii, näiteks, Leedus intellektuaalse koostöö komisjoni juurde on loodud komisjon, kuhu kuuluvad kaks ajaloo ja üks geograafia professor.

Õpperaamatute küsimus Balti riikide vastastikuseis suhetes on veelgi kaugemale arendatud. 1936. aastal Tartus leidis aset Balti riikide intellektuaalse koostöö komisjoni teine konverents. Ka sellel konverentsil ette rida referaate õpperaamatute revisjoni kohta — Leedust sellel teemal refereeris prof. J. Jonynas, Lätist — prof. L. Adamovičs, Eestist — prof. P. Tarvel, Soomest — prof. A. Långfors. Peab

ieiet divi vēstures un viens ģeografijas profesors.

Mācības grāmatu jautājums Baltijas valstu savstarpējās attiecībās ir pavisams vēl tālāk. 1936. gadā Tērbatā notika Baltijas valstu intelektuālās sadarbības komiteju otrā konference. Arī šai konferencē nolasīja veselu rindu referātu par mācības grāmatu revīziju — no Lietuvas par šo jautājumu referēja prof. I. Joninas, Latvijas — prof. L. Adamovičs, Igaunijas — prof. P. Tarvels, Somijas — prof. A. Långfors. Jāatzīmē, ka visi priekšlasījumi, cik dažādi tie arī nebūtu, visi vienbalsīgi uzsvēra mācības grāmatu kontroles nepieciešamību, lai mācības grāmatas būtu objektīvas un lai tās stiprinātu Baltijas valstu saprašanos tautu savstarpējā satiksmē. Šai otrajā konferencē pieņemtās rezolūcijas ir plašākas un konkrētākas:

a) «Konference lūdz kompetentās valdības aktivizēt skolu mācības grāmatu apmaiņu, viņu pārbaudīšanas nolūkā, un piešķirt vajadzīgos kreditus paredzētās pārbaudes izdarīšanai; tā atzīst par nepieciešamu, lai katra valsts, piesūtot savas mācības grāmatas, pievienotu attiecīgo vietu tulkojumu kādā no lielajām valodām, un ka katrai zemei vajadzētu pašai rediģēt savas vēstures pārskatu, kas derētu par paraugu citu valstu mācības grāmatām. Tāpat vajadzētu rīkoties arī ģeografijas mācības grāmatas izdodot.

b) Tērbatā sapulcējušies Latvijas, Igaunijas un Lietuvas intelektuālās sadarbības nacionālo komisiju pārstāvji, būdami pārliecināti, ka vēstures un ģeografijas mācības grāmatu caurskatīšanai un saskaņošanai svarīga nozīme Baltijas tautu saprašanās veicināšanā un ievērojot, ka Tautu savienība izstrādājusi projektu deklarācijai, kas paredz vēstures mācības grāmatu caurskatīšanu, un ka līdzīgu deklarāciju, kaut arī šaurākā nozīmē, pieņēmusas arī Baltijas valstis, vērš Latvijas, Igaunijas un Lietuvas ārlietu ministru uzmanību uz deklarācijas projektu, attiecībā uz vēstures un ģeografijas mācības grāmatām.»

Šis projekts ir šāds:

«Latvijas, Igaunijas un Lietuvas valdī-

tāhendama, et kõik ettekanded, kui mitmekesised need ka ei olnud, ühemeelselt rōhutasid õpperaamaute kontrolli vajadust, et õpperaamatud oleks objektiivsed ning et need kõvendaks Balti riikide ūksteisest arusaamist omavahelises lābikāimises. Sel, teisel konverentsil vastu vōetud resolutsioonid on laialdasemad ja konkreetsemad:

«a) Konverents palub kompetentseid riike elustada kooli õpperaamatute vahetust nende kontrollimise otstarbel ning määrata tarvilikke krediite ettenāhtud kontrolli teostamiseks; ja peab tarvilikuks, et iga riik saates oma õpperaamatuid liseks juurde vastavate kohtade tōlke mōnes suurtest keeltest, ning, et iga maa peaks ise redigeerima oma ajaloo ūlevaadet, mis kōlbaks eeskujuks teiste riikide õpperaamatutele. Samuti peaks toimima ka geograafia õpperaamatute vāljaandmisel.

b) Tartusse kokku tulnud Lāti, Eesti ja Leedu intellektuaalse koostōo rahvuskomiteede esindajad, olles veendunud, et ajaloo ja geograafia õpperaamatute lābivaatamine ning kooskōlastamine omab suure tāhtsuse Balti rahvaste vastastikuse arusaamise arendamises, ning arvestades seda, et Rahvasteliit on vāljatōotanud deklaratsiooni, mis nāeb ette ajaloo õpperaamatute kontrolli, ning et samalaadise deklaratsiooni, olgu kūll kitsamas mōttes, on vastu vōtnud ka Balti riigid, pōorab Lāti, Eesti ja Leedu vālisministrite tāhelepanu deklaratsiooni projektile ajaloo ning geograafia õpperaamatute suhtes.»

Mainitud projekt on jārgmine

«Lāti, Eesti ning Leedu valitsused, ūritades midagi ette vōtta deklaratsiooni elluviimiseks, mis on lisatud juurde 1934. aasta 12. septembri liidu ning koostōo lepingule, kus nad annavad lubaduse valvata, et nende maade rahvaste vahel leviks ning valitseks ūksmeele-ja sōprusvaim, ja, et selle eesmārgi saavutamiseks kasutavad kōiki vahendeid ja igat kōlbulikku initsiatiivi;

olles veendel, et see vaim tugevneks, kui iga maa noorpōlv omaks laialdasemaid ajaloolisi ning geograafilisi teadmisi teiste Balti riikide kohta;

ja pidades hādavajalikuks viidata hādaohule mis vōiks varitseda tendentsioosse

bas, ar nodomu darīt kautko, lai izvestu dzīvē deklarāciju, kas pievienota 1934. gada 12. septembrā savienības un sadarbības līgumam, kurā viņas apņemas raudzīties, lai viņu zemēs starp tautām izplatītos un valdītu vienprātības un draudzības gars, un šī mērķa sasniegšanai lai izlietotu katru līdzekli un katru derīgu iniciatīvu; būdamas pārliecībā, ka šis gars nostiprinātos, ja ikvienā zemē jaunā paaudze iegūtu plašākas vēsturiskas un ģeografiskas zināšanas par citām Baltijas tautām; un atzīdamas nepieciešamību, norādīt uz briesmām, kas varētu draudēt no tendenciozas un nepareizas vēsturisku notikumu attēlošanas skolas grāmatās; paziņo, ka viņas vienojušās par šādiem principiem, cik tālu tas uz viņām attiecas:

1. Būtu lietderīgi, ja katrā zemē vērstu kompetentās valdības un tāpat arī skolu mācības grāmatu autoru uzmanību uz to, ka ir nepieciešams:

a) citu Baltijas tautu vēsturei garantēt pēc iespējas vairāk telpu,

b) savas valsts vēstures stundās izcelt tādus elementus, kas liecina par Baltijas valstu savstarpējo labo saprašanu.

2. Būtu lietderīgi, ka ikviena valdība izpētītu, ar kādiem līdzekļiem, sevišķi, kas attiecas uz skolu mācības grāmatu izvēli, skolu jaunatni varētu izsargāt no tādiem norādījumiem un paskaidrojumiem, kas spētu radīt nepareizus uzskatus un domas par citām Baltijas tautām.

3. Būtu lietderīgi katrā valstī, ar intelektuālās sadarbības komisijas palīdzību un citu organizāciju varbūtēju piedalīšanos, dibināt attiecīgu komiteju, kurā ietu vēstures un ģeografijas profesori.

Šādā kārtā nodibināto komiteju uzdevums būtu izpētīt visus šai deklarācijā paredzētos jautājumus un iesniegt valdībai vai pastāvīgiem nacionāliem orgāniem priekšlikumus.

Katrai komitejai būtu pēc iespējas jā rūpējas, lai savā valodā sarakstītās mācības grāmatās tās vietas, kas skar ieinteresētās valstis, tiktu pārtulkotas kādā vispār lietotā valodā. Pēc tam citām komitejām vajadzētu šīs vietas, kas attiecas uz viņu zemi, caurskatīt un rīkoties pēc principiem, kas izteikti šīs deklarācijas 1. un

ja ebaōige sūndmuste kirjeldamise puhul õpperaamatuis;

teatavad, et nad on kokku leppinud järgmiste printsiipide kohta, niivõrra, kui see puudutab neid:

1. Oleks soovitav, et igal maal pöörataks kompetentse asutuse ja samuti ka kooli õpperaamatute autorite tähelepanu sellele, et on hädavajaline:

a) teiste Balti rahvaste ajaloole garanteerida võimalikult palju ruumi,

b) oma riigi ajaloo tundides esile tõsta neid elemente, mis annavad tunnistust Balti riikide omavahelisest häast arusaamisest.

2. Oleks soovitav, et iga riik uuriks järele missuguste vahenditega, eriti, mis puutub kooli õpperaamatute valikuisse, õppivat noorsugu võiks ära hoida sellistest väidetest ja selgitustest, mis suudaks luua ebaōigeid vaateid ja mõtteid teistest Balti rahvastest.

3. Oleks soovitav igas riigis intellektuaalse koostöö komisjoni abiga ning teiste organisatsioonide võimalikul osavõtul luua vastav komitee, kuhu kuuluks ajaloo ning geograafia professorid.

Sel viisil loodud komiteede ülesanne oleks uurida kõiki ses deklaratsioonis ette nähtud küsimusi ning teha ettepanekuid valitsusele või alalistele rahvuslikele orgānidele.

Iga komitee peaks võimalust mööda hoolitsema, et nende keeles kirjutatud õpperaamatuis need kohad, mis puudutavad huvitatuid riike, saaks tõlgitud mõnda üldtarvitatud keelde. Peale selle teised komiteed peaks kohad, mis puudutavad nende maad, läbivaatama ning toimima printsiipide kohaselt, mis on mainitud käesoleva deklaratsiooni 1. ja 2. lõigus. Tarvilikul juhul nende kohas on teatada hädavajalikest muudatustest õpperaamatu väljaandja riigi rahvuskomiteele, et raamatu uues väljaandes või samasuguses selle asemel väljaantavas uues raamatus võiks ette võtta parandusi.

4. Kokku tulnud rahvuskomiteed peaks looma Balti komitee, mida võiks kokku kutsuda, kui tekiks vajadus võrrelda rahvuskomiteede tööd või lahendada nende vahel tekkinud lahkavamisi.

5. Käesoleva deklaratsiooniga võivad

2. nodalījumā. Vajadzības gadījumā viņu pienākums būtu paziņot nepieciešamos grozījumus tās valsts nacionālajai komitejai, kuŗa mācības grāmatu izdod, lai labojumus varētu izdarīt caurskatītās grāmatas jaunā izdevumā vai līdzīgā grāmatā, ko izdotu līdzšinējās vietā.

4. Sanākušajām nacionālām komitejām būtu jādibina Baltijas komiteja, ko varētu sasaukt, kad rastos vajadzība salīdzināt nacionālo komiteju darbu vai arī izšķirt viņu starpā radušās domstarpības.

5. Šai deklarācijai var brīvi pievienoties arī citas valstis. Valsts, kas grib viņai pievienoties, par to paziņo Latvijas valdībai, klātpieliekot pievienošanās pieņemumu, ko uzglabā minētās valdības arhīvā.

Pievienošanās dod iespēju piedalīties Baltijas valstu komitejā ar līdzīgām tiecībām.

6. Šī deklarācija jāratificē; viņa stājas spēkā pēc ratifikācijas nodošanas, kam pēc iespējas ātri jānotiek Rīgā. Latvijas valdība nodod katrai no pārējām valdībām apstiprinātu ratifikācijas protokola norakstu.»

Kā redzam, mūsu valstu deklarācijas projekts sasniedz šī jautājuma pēdējo stadiju. Jācer, ka valdībām iesniegto deklarācijas projektu un Baltijas valstu intelektuālās sadarbības organizāciju rezolūciju izvedīs dzīvē. Vispirms mācības grāmatu revīzija, viņu caurskatīšana un sastādīšana attiecīgā garā, protams, ir sabiedriska lieta, tā nesaista ne valstiski ne starptautiski. Šīs lietas izvešanai dzīvē pirmām kārtām vajaga diezgan daudz materiālu un tehnisku līdzekļu. Bet vēl vairāk vajaga labvēlīga starptautiskās sadarbības noskaņojuma, vienprātīgas gribas un rosīga gara. Šīs gribas un gara netrūkst, par to esmu pārliecināts un varu to konkrēti apliecināt šīs Baltijas tautu manifestācijas gadījumā, kā tas šādās reizēs jau vairākkārt pierādījies. Jau tas vien, ka šis jautājums figūrē latviešu, igauņu un lietuviešu kongresā, garantē tam jauna posma sākšanos un jaunu soli uz priekšu. Daudzas zīmes rāda, ka par šo jautājumu ir liela interese un pozitīvs noskaņojums. Pagājušā gadā intelektuā-

liituda ka teised riigid. Riik, milline soovib sellega liituda, teatab sellest Läti valitsusele, lisades juurde liitumise sooviavalduse, mis hoitakse alal mainitud riigi arhiivis.

Liitumine võimaldab võrdsete õiguste-ga võtta osa Balti riikide komiteest.

6. Käesolev deklaratsioon läheb ratifitseerimisele; see astub jõusse pärast ratifikatsiooni, mis peab võimalikult pea leidma aset Riias. Läti valitsus annab üle igale teisele valitsusele kinnitatud ratifikatsiooni protokollid ära kirja.»

Nagu näeme, meie riikide deklaratsiooni projekt on seega jõudnud küsimuse viimasesse staadiumi. Peab lootma, et valitsustele üle antud deklaratsiooni projekt, kui ka Balti riikide intellektuaalse koostöö organisatsioonide resolutsioon viiakse ellu. Esmajoones õpperaamatute revisjon, nende läbivaatamine ja kokku seadmine vastavas vaimus, muidugi, on ühiskondlik asi, see ei kõida ei riiklikult ega rahvusvaheliselt. Selle asja elluviimine esijoones nõuab võrdlemisi palju materiaalset kui ka tehnilist tuge. Kuid veel enam on vajalik heatahtlik rahvusvahelise ühiskonna häälestus, ühistahe ja agar vaim. Sellest tahtest ja vaimust pole puudu, selles olen veendunud ja võin seda konkreetselt tunnistada sel Balti rahvaste manifestatsiooni juhul, nagu see tihtigi sellistel juhtudel on avalikuks tulnud. Juba asjaolu et see küsimus figureerib läti, eesti, ja leedu kongressil, garanteerib selles uue ajajärgu algust ning uut sammu edasi. Paljud märgid näitavad, et selle küsimuse kohta on suur huvi ja positiivne häälestus. Möödunud aastal intellektuaalse koostöö konverentsil Tartus prof. Tarvel tegi teatavaks, et Eestis pole halbu õpperaamatuid, samuti prof. Adamovičs ütles, et uutest läti ajaloo õpperaamatuid kõik sündmused on valgustatud Balti riikide lähendamise vaimus. Mul on meeldiv konstateerida, et viimases Leedu haridusministeeriumi väljaantud A. Šapoka toimetatud Leedu ajaloo õbukus, mille koostamises on osa võtnud ka Leedu esindaja Pariisis P. Klimas, Balti riigid on mainitud täielises solidariteedi vaimus. Läti rahvale on pühendatud isegi eri peatükk, kus vaadeldakse ajastut, kus lätlaste üle valitsesid võõrad, kujutatakse läti rahvus-

lās sadarbības konferencē Tērbatā prof. Tarvels paskaidroja, ka Igaunijā neesot sliktu mācības grāmatu, tāpat prof. Adamovičs teica, ka jaunajās latviešu vēstures grāmatās visi notikumi apgaismoti Baltijas valstu tuvināšanās garā. Man ir patīkami konstatēt, ka pēdējā Lietuvas izglītības ministrijas izdotā, A. Šopaka rediģētā Lietuvas vēstures mācības grāmatā, kuŗas sarakstīšanā piedalījās arī Lietuvas pārstāvis Parizē P. Klimas, Baltijas valstis pieminētas pilnīgas solidaritātes garā. Latviešu tautai veltīta pat atsevišķa nodaļa. Tā apraksta laiku, kuŗā pār latviešu tautu valdīja svešnieki, attēlo latviešu tautisko atmodu, neatkarīgas Latvijas valsts dibināšanu, sniedz Latvijas Brīvības piemiņeklā attēlu un atzīmē, ka Latvija 1936. gadā kā Baltijas valstu savienības locekle ievēlēta Tautu savienības padomē. Ja šai mācības grāmatā par Igauniju ar mazāk ziņu, tad tikai tādēļ, ka lietuviešiem bieži vien ir grūti pieietami avoti par Igaunijas vēsturi. Nesen Lietuvas diplomāts Čečeta, kas dzīvo Tallinnā, izdeva plašu grāmatu par Igauniju. Var droši teikt, ka šis darbs sniegs ļoti daudz lietuviešu skolu mācības grāmatu autoriem. Es atceros kādu ļoti svarīgu prof. Piipa aizrādījumu, kuŗu viņš izteica pagājušā gada vispārējās izglītības un intelektuālās sadarbības konferencē Ženēvā, ka starp Lietuvu un Igauniju būtu nepieciešama dzīvāka savstarpēja dokumentāriska informācija. Man jāpiebilst, ka šī informācija nedrīkstētu iet skolai garām. Skolā viņa noteikti atradīs savu vietu un tur iesakņosies, ja viņa atradīs vietu skolu mācības grāmatās. Man vēl reiz jāuzsver Karneži ziedojuma ierosinātie skolu mācības grāmatu starptautiskie pētījumi 1927. gadā, kuŗos izvilkumi no Lietuvas mācības grāmatām rādīja visai pasaulei viegli ievainojamās un vārgās lietuvju tautas jūtas un rūpes, kas koncentrējās ap Lietuvas un Polijas attiecībām un savīņoja visas tautas spēkus, lai atbrīvotu Lietuvas apspiesto galvas pilsētu. Jāsaka, ka Viļņas jautājumā galvenokārt skolu grāmatas un nekas cits ir radījušas

likku ārkamist, iseseisva Lāti loomist, esitatakse Lāti Vabadusmonumendi pilt ning mārigitakse āra, et Lāti 1936. aastal Balti riikide liidu liikmena on valitud Rahvasteliidu nõukokku. Kui ses õpperaamatus Eesti kohta on vähem andmeid, siis ainult seepärast, et leedulastele tihtipeale on raske juurdepääs Eesti ajaloo allikaile. Hiljuti Leedu diplomaat Čečeta, kes elab Tallinnas, avaldas laialdase raamatu Eesti kohta. Võib julgesti öelda et see töö annab vägagi palju leedu kooli õpperaamatute autoritele. Ma mäletan üht väga tähtsat prof. Piibu märkust, mille ta väljendas möödunud aastal üldhariduse ja intellektuaalse koostöö konverentsil Genfis, nimelt, et Leedu ja Eesti vahel oleks hädavajalik elavam dokumentaarne informatsioon. Ma tahaks veel lisada juurde, et see informatsioon ei tohiks minna mööda kooli vaimust. Koolis see kindlasti leiab omale koha ning juurdub, kui see leiab aset kooli õpperaamatus. Veel kord pean rõhutama Carnegie annetuse algatatud kooli õpperaamatute rahvusvahelisi uurimusi 1927. aastal, kus väljavõtted Leedu õpperaamatuist näitasid kogu maailmale kergesti haavatavaid ning õrnu leedu rahva tundeid ja muresid, mis keskenduvad Leedu ja Poola suhete ümber ning löid lainetama kogu rahva jõud, et vabastada Leedu rõhutud pealinna. Peab ütleva, et Vilno küsimuses peajasjalikult õpperaamatud on loonud mingisuguse võimuga vääramatu leedu rahva noore põlve. Miks küll needsamad õpperaamatud ei võiks kasvatada noorsugu, ning ühes sellega kõiki Balti rahvaid nii, et nendes pesitseks loov ning edasiviiv vaim ja ühisuse idee, mis ei tagane ühegi võimu ees.

ne ar kādu varu nesatricināmu lietuviešu tautas jauno paaudzi. Kādēļ gan tās pašas skolu mācības grāmatas nevarētu izaudzināt jaunatni, un līdz ar to visas Baltijas tautas, lai tanīs mājotu radošs un uz priekšu ejošs gars un vienības ideja, kas neatkāpjas nekādas varas priekšā.

Līgotņu Jēkabs

Līgotņu Jēkabs

Laureāta Jāņa Akuratera piemiņai Laureādi Janis Akurateri mālestuseks

(† 1937. g. 25. jūlijā.)

Ziedošā Latvijas vasarā šķīries no Latvijas dzejnieku saimes viens no viņas redzamākiem lirīkiem un garīgiem cīnītājiem, Tēvzemes balvas laureāts Jānis Akuraters. Dzimis 1876. g. 13. janvārī, Sēlijā, it kā savā dabā jau mantodams senās sēliešu cilts gara lepnumu, Jānis Akuraters nodzīvo bagātu ciņu un panākumu mūžu, gan dzīves sitienu nežēlots, bet arvien lepns un nesalauzts. Jāņa Akuratera literāriskā darba (sākumā viņš darbojas kā tautskolotājs) raksturīgākā pazīme ir nemiers un sašutums par šauro

(† 1937. a. 25. jūlijā.)

Suvisel ūitsengul Lāti luuletajatepere hulgast on lahkunud ūks selle silmapaistvamaid lūurikuid ja vaimseid vōitlejaid «Isamaa auhinna» laureaat Janis Akuraters. Sündinud 1876. a. 13. jaanuaril Seelia maal, just kui oma loomuses juba pärinud muistsete seelide suguvōsa vaimuhkuse, Janis Akuraters elab ūle vōitlus-ja tulemusrikka eluea, kūll saatuse lōōkidest halastamata, kuid alati uhke ja murdmatu. Janis Akurateri kirjandusliku tegevuse (alul ta tōōtas rahvakooli ūpetajana) ise-loomulikum tunnus on rahutus ja tūlgas-

apkārtni, dzišanās pēc augstākiem ideāliem, kuŗi konkrētizējas romantiskos brīvības tēlos un cēlos aicinājumos pacelties pāri ikdienišķībai un dzīves seklumam. Spaidīts pa senās Krievijas cietumiem kā revolūcionārs, bet jau no savas darbības pirmiem soļiem karsts, liesmojošs patriots, nodzīvojis dažus gadus kā trimdnieks ārzemēs, pašstudijās ieguvis ievērojamu literatūras izglītību, Jānis Akuraters, atgriezies dzimtenē, visu mūžu nodzīvo kā rakstnieks un publicists. Akuratera publicista darbība norit dienas laikrakstā «Jaunākās Ziņas», kuŗās iespiesti daudzi viņa ugunīgi raksti, gan veltīti dienas jautājumu apcerei, bet arī tāli ejošu idejisku nozīmi. Jānis Akuraters ir konsekvents nacionālists, kuŗš atzīst tautas nacionālo tiesību primāro nozīmi, un šo tiesību labā cilā savu gara zobenu. Idejas, kas Latvijā gūst savu uzvaru ar 1934. g. 15. maiju, sastopamas J. Akuratera publicista rakstos jau ar Latvijas nodibināšanās sākumu. Nedalāms vārdos un darbos, dzejnieks ir brīvprātīgos latviešu strēlniekos, vissmagākos juku un cīņu laikos cilā zobenu nevien kara laukā, bet strādā arī kā publicists «Laika Vēstis», vienā no vispirmiem latviešu nacionālo kareivju izdotā preses organā, kas cīnās par neatkarīgu Latviju. Ne par velti dzejnieka bērņu dienā š. g. 28. jūlijā, paglabājot to Meža kapos Rīgā, brīvības cīņāju strēlnieku cīņas karogs gāja bērņu gājiena priekšgalā!

Ievērojami nopelni Jānim Akurateram kā liriķim. Viņš devis kādus 9 dzeju krājumus, kuŗi gan atspoguļo dažādus pārdzīvojamus laikmetus latviešu dzīvē, bet arvien izteic raksturīgu jūsmas un cīņas spara pilnu Akuratera dzejnieka personību. Viņa pirmie dzeju krājumi «Zvaigžņu naktis» un «Ziemeļos» parādās ap vētrains 1905.-6. gadu un paūz sociālos un protesta motīvus, kas savilņoja revolūcionāro sabiedrību. Bet Akuratera individualisms pārāk spēcīgs, lai viņš kļūtu par sociālu dzejnieku vārda parastā nozīmē. Tumšās, mistiskās gleznās izteiktie simboli rāda uz dzejnieka brīvības ilgām un lieliem politiskiem sapņiem. Akuratera

tus kitsa ūmbruskonna vastu, pūūd kōrge-mate ideaalide jārele, mis konkrētiseerub romantilisis vabaduse kujudes ja ūllais ūleskutsetes tōusta kōrge-male igapāevast ja elu kitsarinnalīsusēst. Rōhutud vana Venēmaa vanglais revolutsionāarina, kuid juba oma tegevuse esimestest sam-mudest peale tuline, leegitsev isamaalane, elades mōningaid aastaid pagulasena vā-lismaal, iseōpinguis omandanud tāhelepa-nuvāarse kirjandusliku hariduse, Janis Akuraters, saabudes tagasi kodumaale, ko-gu eluaja tegeleb kirjanikuna ja publīstis-tina. Akurateri publīstislik tegevus toimub pāevalehes «Jaunakas Ziņas», kus on aval-datud palju tema tuliseid artikleid, küll pāevakūsimuste-le pūhendatuid, küll ka kaugeleulatuva ideelise tāhtsusega. Janis Akuraters on konsekventne natsionalist, kes tunnustab rahva natsionaalsete ōiguste primaarset tāhtsust ning nende ōiguste hāāks kasutab oma vaimu mōōka. Ideid, mis Lātis oma vōidu saavutavad 1934. a. 15. maiga, leiame J. Akurateri publīstisli-kes artikleis juba alates Lāti iseseisvuse tekkimisest. Lahutamatu sōnades ja tegu-des, luuletaja on vabatahtlikult kuulunud lāti kūtīde kilda ja kōige suuremate sega-duste ja vōitluste ajal kergitab mōōkamitte ainult sōjavāljal, vaid tōōtab ka publīstis-tina «Ajastu teateis» (Laika Vēstis), ūhes esimesist lāti rahvuslikkude sōdurite vā-l-jaantud ajakirjanduse organeist, mis vōit-leb iseseisva Lāti eest. Mitte asjata luu-letaja matmispāeval k. a. 28. juulil, sāngi-tades teda Riia Metsa kalmistule, vaba-dusvōitlejate kūtīde vōitluslipp lāks ron-gikāigu eesotsas.

Tāhelepanuvāart teened on Janis Aku-rateril lūūrikuna. Ta on andnud 9 luule-kogu, mis küll kajastavad mitmesuguseid ūleelatud ajajärke lātlaste elus, kuid alati vāljendavad iseloomulikku vaimustust ja vōitlusindu tāis Akurateri luuletaja isi-sust. Tema esimesed luulekogud «Tā-hisōōd» ja «Pōhjalas» ilmuvad tormilise 1905.—6. aasta ūmber ja vāljendavad sot-siaalseid ja protesti motiive, mis lōid laine-tama revolutsionilise ūhiskonna. Aga Akurateri individualism on liiga tugev, et ta muutuks sotsiaalseks luuletajaks sōna tavalises tāhenduses. Tumēdais mūstili-

liriķa talanta briedums un cīnītāja spēks atspoguļojas krājumos «Dienu prieks» (1912.—1918.), «Rožainais vējš», poēmās «Saules valgos» un Latvijas balādēs. Vārsmā te skanīga un melodiska, saturs liriska nemiera un skumju caurausts, domas lidojums cēls un aizraujošs. Dažos šīnīs krājumos dzidra, vāra sirsniņas un maiguma pilna erotika var sacensties ar labāko, kas mums šīnī dzejas nozarē radīts. Te kāds īss paraugs:

Kā putni manas domas skrien uz tevi,
Aiz pulka pulks, un ašie spārni viz,
Pats viņu pulkā jūtu līdzī sevi,
Pats sevi augstumos jau aiznesis.
Un viegli tiek šai skrējienā un gaidās,
Tiek mīļa mūžība un nāve, telpa, laiks;
Sirds viegli dreb un tikai atzīt baidās:
Vai laime tā, vai tikai mirdzošs tvaiks.

Ne mazāk ievērojams Jānis Akuraters kā epiķis. Viņš sarakstījis kādas 200 noveles un tēlojumus, un pāris garākus romānus, no kuŗiem ievērojamākais «Pēters Dauga», kuŗā autors, pretim ģermāņu kultūras avotiem, norāda uz romāņu tautu gara sasniedzumiem un kultūras vērtībām. Nepārspējams Akuraters ir īsākos tēlojumos un novelēs, no kuŗām kā meistara darbs uzskatāms 1910. gadā sarakstītais stāsts «Kalpa zēna vasara» — kur lauku jaunekļa romantiskās ilgas saaužas ar Latvijas dabas krāšņumu un pirmiem mīlestības pārdzīvojumiem. Šis stāsts iespīests jau vairāk izdevumos. Otrs, ne mazāk populārs, ir Akuratera stāsts «Degošā sala». Viens no autorā jaunākiem stāstu krājumiem ir «Draugi un gadi» (krājums nosaukts pēc pirmā tēlojuma), kur redzama dzejnieka izkoptā tehnika un spēcīgie tēlošanas paņēmieni, pagātnes romantika, lirisms un jūsma. Pēc ilgiem gadiem divi veci draugi satiekas ziemassvētku laikā, satiekas pie kausa miestīņa un svētku raušiem. Jaunības atmiņas mostas ar aizgājušo gadu pārdzīvojumiem, dzīve pie barona un pasaules kaŗš, pagātnes skatījumā viss pārļāistais rādās tik cēls un neaizmirstams, ka sirds

si maalinguis edasi antud sūmbolidi viitavad luuletaja vabadosihale ja suurtele poliitilistele unistustele. Akuratersi lūūrika talendi kūpsus ja vōitleja ind peegeldub kogudes «Pāevade rōōm» (1912.—1918.), «Roosiline tuul», poeemides «Pāikese kūtkeis» ja Lāti ballaadides. Vārss on siin kūlav ja meloodiline, sisu lūūrilisest rahu-tusest ja kurbusest lābi pōimit, mōttelend ūllas ja kūtkestav. Mōnedes neist kogudest puhas, leebet sūdamlīkkust ja ōrnust tāis erotika vōib vōistelda parimaga, mis Lātis sellel luulealai loodud. Siin ūks vāike nāide:

Mu mōtted sinu juure linnutiivul
parv parve jārel tōttavad ja taas
ma nende keskel unistuste viivul
End olen kannud kūrgustesse maast.
Saab kergeks sūda ootusigatsuses,
Saab armsaks igavik ja ruum, aeg, surm.
Hing vāriseb taas kahtluspīgistuses:
Kas on see ōnn vōi ainult sārav hurm?

Mitte vähem silmapaistev pole Janis Akuraters eepikuna. Ta on kirjutānud mōni 200 novelli ja jutustust ja paar pikemat romaani, milledest tāhelepandavam «Peeter Dauga», kus autor, vastupidi germaani kultuuri allikaile, viitab romaani rahvaste vaimusaavutustele ja kultuuri vāārtustele. Ūletamatu on Akuraters lūhemates jutustustes ja novellides, milledest meisterteoseks peab pidama 1910. aastal kirjutatud jutustust «Sulaspoisi suvi» — kus maapoisī romantilised igatsused pōimuvad kokku Lāti looduse iluga ja esimese armastuse ūleelamustega. See jutustus on vāljaantud juba mitmendas trūkis. Teine mitte vähem populaarne on Akuratersi jutustus «Pōlev saar». Ūks autori uusimaid jutustuste kogusid on «Sōbrad ja aastad» (kogu on nimetatud esimese jutustuse jārgi), kus nāeme luuletaja vāljaarendatud tehnikat ja jōulisi kujutamisvōtteid, mineviku romantikat, lūrismi ja vaimustust. Pikkade aastate tagant kaks vana sōpra saavad kokku jōulupūhi ajal, kohtuvad napsi klaasi ja pūhade pirukate juures. Nooruse mālestused kerkiavad mōōdunud aastate elamustega, elu paruni juures ja maailmasōda, tagasivāates kōik meelde tuletatu nāib nii ūllas ja

no tā noreibst un dvēsele dabū spārnus. Tēlojums pagājušā gadā ieguva arī Kultūras fonda godalgu. Dzejnieka kopoti raksti iznākuši kādos 12 sējumos, bet viņa literāriskais mantojums pieder pie vērtīgākā latviešu rakstniecībā. Populāras arī J. Akurātera lugas «Lāča bērni», «Viesturs» un vairākas komēdijas.

Šīgada 15. maijā J. Akuraters ieguva augstāko latviešu rakstniecībā pastāvošo pagodinājumu — Valsts prezidenta Dr. K. Ulmaņa nodibināto Tēvzemes balvu!

Jānis Akuraters

unustamatu, et sūda sellest joobub ja hing saab tiivad. Jutustus möödund aastal sai Kultuurikapitali auhinna. Luuletaja kogutud teosed on välja antud 12 köites, kuid tema kirjanduslik pärandus kuulub väärtuslikuma hulka läti kirjanduses. Populaarsed on ka Akurateri näidendid — «Karupojad», «Viesturs» ja mitu komöödiat.

Käesoleva aasta 15. mail J. Akuraters sai läti kirjanduse kõrgeima auhinna — Riigipresidendi Dr. K. Ulmanise loodud «Isamaa auhinna» osaliseks.

Jānis Akuraters

Draugi un gadi Sõbrad ja aastad

Liels nemiers, kas gājis pāri mūsu zemei, ir darijis to citādu. Ir daudz drupu un daudz jaunu celtņu, — kā pēc zestrices. Bet arī cilvēku paaudze ir mainījusies. Pamazām aiz priekškara aiziet veclatvieši. Ir nākusi jauna cilts. Tie, kas iekaņojuši sev dzīvi. Jaunas un citas ir viņu domas un arī sejas. Mēs tās redzam ik dienas. Bet ir patīkami palūkoties arī aiz gadiem. Satikties ar veca kaluma latviešiem. Vēl viņi šur — tur parādās, kā atbalss no lielā miera un lieliem tikumiem.

Lūk, tur ir vecie radnieki Ezernieks un Pasilnieks no tālāka, mierīgāka stūra, pie Daugavas un mežiem. — Ziemas nakts ir gaŗas un laiks brīvs, tad ir ciemošanās reize. Ezernieks liek jūgt zirgu un brauc pie Pasilnieka, reiz pēc gadiem.

Ezernieks ir vecs vīrs — no simta trūkst tikai piecpadsmit gadu. Viņš ir jau atpūtā, — māju valda znots. Ir jauna paaudze nākusi pasaulē. Jorgis, vecais Ezernieks, ir sirms, lēnīgs, ūdeņainām acīm, kas zilas kā bērnam un arī smaidīgas. Gaŗas, sirmas ūsas uz noskūtās sejas. Skūt bārdu vecajam vēl arvienu ir goda pienākums, kā visu mūžu — jo viņš nav nekāds krievu pops. Ak Dievs, kur

Suured rahutused, mis on veerenud üle meie maa, on muutnud selle teistsuguseks. On palju varemeid ning palju uusi ehitisi, — nagu pärast maavärisemist. Kuid ka inimpõlv on muutunud. Vähehaaval eesriide takka kaovad vanad lätlased. Un tulnud uus sugupõlv. Need, kes on elus läbi lõõnud. Uued ja teistsugused on nende mõtted, ja ka näod. Neid näeme me iga päev. Kuid on meeldiv heita pilku ka aastate taha. Kokku puutuda vanemakoeliste lätlastega. Veel neid siin-seal võib näha nagu suure rahu ja suure moraalsuse vastukaja.

Nāe, sāal on vanad sugulased Jārvela ja Alalaas kaugemast, rahulikumast Daugava āārsest nurgast ja metsadest. — Taliööd on pikad ja aeg vaba, siis on küllasõidu voor. Jārvela laseb hobuse ette rakendada ja sõidab Alalaane poole, kord aastate tagant.

Jārvela on rauga eas — sajast puudub vaid viisteist aastat. Ta on juba puhkusel, — talu valitseb väimees. Noor põlv on tulnud maailmale. Jorgis, vana Jārvela, on hallipāine, tasane, vesiste silmadega, mis sinised kui lapsel ja ka naeratlevad. Pikad hallid vurrud puhtaks aetud nāol. Ajada habet on vanal ikka veel alati au kohustus, nagu kogu eluaeg — sest pole ju

tie gadi, tie gadi! Izdzīvojies ir bēgļu laikos pie Volgas. Viens dēls kaŗā kritis, otrs pazudis bez vēsts Sibīrijā, kā inženieris - pulkvedis. Sieva sen kapsētā.

Bet nu ir svētku laiks, — tāpat kā sendienās, kad var iemesties kamanās un, zvaniņam tinkšķinot un sniegam ap sliecēm jūkot, braukt ciemos.

Viņš milzīgā kaŗokā ar apkakli. Cieši sajozies ar savu veco izšūto zīļu jostu, siltos zābakos. Kamanu deķis rūpīgi apvīstīts ap kājām. Nu viņš brauc un pārdomā... Domas mainās no viena gada uz otru. Tāpat kā birze, pļavas, meži un mājas viņa ceļā.

Un pievakarē viņš ie brauc pie Pasilnieka: trīsdesmit kilometru ir nobraukts. Pasilniekam ir šais gados gājis sliktāk. Kaŗš noslaucījis viņa mājas no zemes. Staļļi un šķūnis gan ir uzcelti jauni, bet istaba — tikai pagaidām. Viņš ir viens vienīgs. Dēls — brīvības kaŗā kritis. Kas zina, kam paliks māja? Viņš ir vēl vecāks kā Ezernieks, viņa brālēns. No simta Pasilniekam trūkst tikai vienpadsmit gadu. Viņa dzīve, ja to kāds varētu atstātīt, būtu leģenda.

Tagad viņš dzīvo savā kambarī, nelielā dzīvojamā ēkā. Otrā galā ir nomnieki, kas valda un izmanto nu lielo māju. Viņš no tiem dzīvo pavisam šķirts.

Kad Ezernieka kamanas pieslid pie istabas priekšas, uzklūp divi nikni kvekši un uzmodina visus mājas ļaudis, lai nāk ārā saņemt veco bajāru.

Iznāk arī Pasilnieks. Viņam balta bārda, ko allaž kopis savā mūžā. Gluži citādi kā brālēns Ezernieks. Galva kaila — tikai nedaudz matu vīlītē. Viņš izskatās kā pravietis no evaņģēlija grāmatu bildēm. Pasauss, labsirdīgs, vēl diezgan kustīgs.

Viņš skatās kā neticēdams, bet tad iesaucas:

«Jā nудie, tāds kā Ezernieks! Jorgī! Ak atbrauci gan... Miļais brālīt. Tomēr reiz!» Viņš pielieca galvu pie Ezernieka apkakles, kas nozīmē skūpstu. Acis viņam ir kļuvušas valgas... Viņš aši tās noslauka.

«Nu, domāju, tikpat jau reiz vēl jāatbrauc, Andri, kamēr dzīvi esam,» atbild

tema mīngi vene papp. Oh Jumal, kus need aastad, need aastad! Pōgenike aja Volga āāreski elanud. Ūks poeg sōjas langenu, teine jāljetult kadunud Siberis insener - kolonelina. Naine ammu kalm'stul.

Kuid nūūd on pūhade aeg, — nagu ennevanastīgi, kui vōib hūpata saani ja, kellukeste helinal ning lumel tuisates jalaste ūmber, kūlla sōita.

Tal on seljas hiigla kasukas kaŗa ga. Tuģevasti kokkutōmmatud vana vāljaōmmelēdud pārlivōōga, soojades saabastes. Saanitekk hoolikalt jalgade ūmber māsēsitud. Nūūd ta sōidab ja mōtiskleb... Mōtted vahelduvad aastalt aastale. Samuti nagu salad, niidud, metsad ja talud ta teel.

Ja vastu ōhtut jōuabki ta Alalaane poole: kolmkūmmend kilomeetrit on maha sōidetud. Alalaanel nende aastate jooksul on lāinud halvemini. Sōda on āra pūhkinud tema hooned maa pealt. Tall ja kūiūn kūll on uuesti ūles ehitatud, kuid elumaja — ainult ājutine. Ta on ūksi. Poeg — vabadussōjas langenu. Kes teab, kelleie jāāb talu? Ta on veel vanem kui Jārvēla, tema onupoeg. Sajast Alalaanel on puudu vaid ūksteist aastat. Tema elu, kui seda keegi suudaks jutustada, oleks legend.

Nūūd ta elab oma kambris, vāhēldases elumajas. Teises otsas on ūūrīlised, kes nūūd valitsevad ja kasutavad suurt talu. Tema elab neist tāiesti lahus.

Kui Jārvēla saan peatub maja ees, kaŗgavad kallale kaks tīgedat lōrisejat ja ājavad jalule kogu majarahva, tulgu vōtma vastu vana suurperemeest.

Tuleb vālja ka Alalaas. Tal on valge habe, mida alati kogu eluaeg on hāsti korras hoidnud. Hoopis teistviisi kui onupoeg Jārvēla. Pāā paljas — ainult vāhekeģe juukseid palistuses. Ta nāēb vālja nagu prohvet evaņģēliumi raamatu piltidel. Kuivavōitu, heasūdāmlīne, veel kūllalt liikuv.

Ta vaatab nagu mitte uskudes, kuid siis hūūatab: «Jah tōepoolest, nagu Jārvēla! Jorgis! Ah sōitsid lōpuks kūll... Kulla vennas. Ometi kord!» Ta paenutas pāā Jārvēla krae juurde, mis tāhēndab suudlust. Silmad tal on muutunud mārjaks... Ruttu pūhib ta pisarad.

«Noh, mōttlesin, eks kord pea ikka niikuinii sōitma, Andres, kuni veel elus ole-

Jorga zemā balss, un viņš izkāpj no kamnām.

Nu abi senie jaunekļi ir Andra kambarī, un ceļnieks novelk kažoku un izgludina ūsas.

«Nu kā tad — vēl skaties pasaulē?» prasa Jorgis Pasilniekam.

«Nu, kā redzi — turos vēl, brāl'. Ko lai dara?»

Viņi abi ir tikai radnieki, bet saucas uzrunā par brāļiem. Tik dzīva ir viņu asinsradniecība un cilts kopība. Varbūt ar to viņi apzīmē arī jaunu dienu draudzību.

Pasilnieks dzīvo viens, gluži viens. Saimniecību pārziņa vecā Edīte, kas priekš kara vadījusi saimniecības darbus pie Ezeraines barona.

Kamēr abi draugi pārrunā notikumus valsts dzīvē, — jo cītīgi lasa avīzes, — Edīte saliek uz galda ceptu šķiņķi, sutiņātus kāpostus, sviestu, svētku raušus un lielu apaļu tējkannu ar karsto tēju, un laipni aicina. Istaba ir sakurināta silti. Lampa deg gaiši. Ārā putina sniegs un aizvelk ceļus. Lai putina, lai aizvelk. Ezerniekam nav jāsteidzas. Viņam nav citur neviena drauga vairs — visi jau mūžībā. Tikai te, pie Aizsilnieka, vēl ir vecais, senais laiks — rožainais laiks, jo viņi abi ar Pasilnieku ir reizē dzīvojuši.

Tad sākas lielā vakarēšana, kad pazūd tagadējais laiks, vecums, bet kā brīnumkoks ziemas naktī un stāstos uzplaukst jaunība un parādās visādi notikumi.

Kad abi draugi sēd un mieloties ir sākušī, Pasilnieks pēkšņi paceļas un atnes no skapja pudeli ar paštaisītu liķieri. Tas ir spirts, nostādināts uz ķiršogām. Un tad ir vēl kāds dzēriens zaļganā krāsā. Tas ir nostādināts uz smalkajām meža zālītēm, un tam ir araka garša. Šis zālītes pazīst Edīte, un jau no savām bērnu dienām ir baronam gatavojusi to liķieri, kas bija tādā cienā.

«Vai tu atminies, Andri, — tādu mēs dzērām tavās kāzās. Kad tu savu Aneti pārvedi. Jaukas kāzas bija. Laikam piecas dienas.»

«Jā, piecas dienas. Mēs tak, tie tuvākie, vēl divas dienas... Bija jau vesela

me», vastab Jorgise madal hāal, ning ta astub saanist vālja.

Nüüd mõlemad ennemuistsed noorme- hed on Andrese kambris ja reisimees tōm- bad seljast kasuka ja silub vurre.

«Noh kuidas siis — veel vaatad maa- ilma?» küsib Jorgis Alalaanelt.

«Noh, nagu näed — pean veel vastu, vennas. Mis sa ikka teed?»

Nad mõlemad on vaid sugulased, kuid kõnetades nimetavad üksteist vennaks. Nii elav on nende veresugulus ja suguharu ühtekuuluvus.

Alalaas elab üksi, päris üksi. Majapi- damise eest hoolitseb vana Edit, kes enne sõda juhtinud majapidamistõid Järvestu paruni juures.

Kuni mõlemad sõbrad keskustlevad sünd- mustest riigi elus, — sest nad loevad aga- rasti ajalehti, — paneb Edit lauale küpseta- tud singi, hautatud kapsad, või, pirukad ja suure ümmarguse teekannu kuuma teega ja lahkesti palub lauda. Tuba on soojasti kõetud. Lamp põleb heledasti. Väljas tuiskab lund, mis matab kinni teid. Tui- saku, matku. Järvelal pole ruttu. Tal pole mujal enam ühtki sõpra — kõik juba manalas. Ainult siin, Alalaane pool, on veel vana muistne aeg — roosiline aeg, kuna nad mõlemad Alalaanega on elanud ühel ajal.

Nüüd algas suur pidutsemine, kus kaob nüüdne aeg, vanadus, aga nagu imepuu ta- liiõös ja juttudes lööb õitsele noorus ja ker- kib esile igasugu sündmusi.

Kui mõlemad sõbrad istuvad ja on pi- dusõõminguga algust teinud, tõuseb äkki Alalaas üles ja toob kapist pudeli omateh- tud napsiga. See on piiritus, mis kallatud seisma kirsimarjadele. Ja siis on veel üks rohekat värvi jook. See on pandud seisma peenetele metsa rohtudele ja sellel on ara- ki maitse. Neid rohete tunneb Edit ja ju- ba lapsepõlvest saadik on valmistanud parunile seda likööri, millest on peetud nii suurt lugu.

«Kas mäletad, Andres, — säärast me jõime su pulmas. Kui sa oma Anette koju tõid. Tore pulm oli. Vist viis päeva.»

«Jah, viis päeva. Meie ju, need lähemad, veel kaks päeva... Oli kokku terve nädal. Ja pulmalisi oli üheksast vallast — sada kakskümmend.»

nedēja. Un kāzinieki bija no deviņu pagastu — simts divdesmit.»

«Nu ja, mums to radu bija pulks. Nevarēja ne apzināt,» Pasilnieks atmet ar roku.

«Toreiz dzērām, jā...» saka Jorgis un nokārto savas baltās, kuplās ūsas. «Vai tu atmini, — tas Rīgas radnieks — ieroču meistars bija atsūtījis Anetei kā kāzu dāvanu to spranču dzērienu šampanjeri. Dzērām kā putas.»

«Nu, tas tak arī bija ap šo pašu laiku, ziemā. Tu vēl biji jauns. Tu jau mūs vedi no baznīcas. Atminies — brauci, ka dzirkstis šķīda ap acīm. Uz ezera mēs apgāzāmies.»

«Jā, jā... smejas Jorgis. Un tavai jaunajai kāzās bija noskrambāta piere... Jā, traki toreiz gāja. Bet vai tādēļ tu nedzīvoji laimīgi? Tādas skaistules vairs neredzēt, kā Debesnieku Anete. Jā, toreiz, kad tie pirmie dzeiedāšanas svētki bija Rīgā... Viņa gāja mirdzēdama kā saule. Visi uz viņu vien skatījās, visi jautāja, kas tā tāda... Tava līgava bija, Andri... Kaut gan sirds man dega... Nebūtu tava bijusi, es būtu atņēmis... Kaut kuram citam būtu noņēmis... Mani meitas milēja. Bet tev, Andri, — es nevarēju ne domāt par to...»

«Jā, jā, brāli, jā... Kur tas laiks! Kur toreiz Ezeraines barons bija viņā ieskatījies. Uz muižu vien aicināja. Tu jau zini, ka ar baronu dzīvojam draudzīgi» — sāk atminēties Pasilnieks. «Uz medībām kopā, godos kopā... Negants bija uz latvju meitām. Bet kad nu šis reiz tā bija uzmācies, tad Anete teikusi, ka esot man solījusies...»

«Ach so, so,» barons teicis, tad tur neko vairs nevar darīt, ja jau Pasilnieks ir tavš.»

«Jocīgi bija...» saka atkal Jorgis un smaida tik savādi. «Tu atmini — barona māsa, tā ugunīgā Margarieta. Tā tinās ap mani apkārt, kaut gan pašai jau bija nolēmts brūtgāns, kāds Vidzemes lielkungs. Melniem matiem, kā kraukļa spārniem. Ugunīgas acis... Reiz muižā — Jāņu vakarā, kad ligojām, šī ar mani vien dejo... Un tad saker aiz rokas un saka: Jorgi,

«Noo jah, neid sugulasi oli meil terve hulk. Ei suutnud kōiki teadagi,» heidab Alalaas kāega.

«Tol korral sai joodud, jaah, ...» sõnub Jorgis ja korrastab oma valgeid, lopsakaid vurre. «Kas sa mäletad, — see Riia sugulane — laskeriistade meister oli saatnud Annettele pulmakingiks selle prantsuse joogi šampanjeri. Jõime nagu vahtu.»

«Noh, see ju oli ka selle sama aja paiku, talvel. Sa olid veel noor. Sa ju tōid meid koju kirikust. Mäletad — sõitsid, et sädemed sähvisid silmade ümber. Järvel kaldušime ümber.»

«Jaa, jah... naeris Jorgis. Ja su noorik oli pulmas kriimustatud otsaesisega. Jah, pööraselt läks meil tookord. Aga kas ei elanud sa seepärast õnnelikult? Ei sellist kaunitari enam näe, kui Taevala Anette. Jah, tookord, kui Riias see esimene laulupidu oli... Käis ringi sädemes nagu päike. Kōik vaid teda vahtisid, kōik küsisid, kes see niisugune... Sinu pruut oli, Andres... Kuigi süda mul põles... Poleks sinu oma olnud, oleks mina ära näppanud... Igalt teiselt oleks üle võtnud... Tüdrukud armastasid mind. Kuid sinult, Andres, — ma ei saanud sellest mõeldagi...»

«Jaa, jah, vennas, jah... Kus see aeg! Kus tol korral Järvestu parun oli temasse kiindunud. Aiva mõisasse kutsus. Tead ju, et paruniga elamise sõbralikult — tuletab meelde Alalaas. «Jahile koos, pidudel koos... Pöörane oli teine läti tüdrukutele. Aga kui ta kord nii oli peale käinud, siis öelnud Anette, et olla mulle lubaduse andnud...»

«Ach so, so,» öelnud parun, «ei siis pole sääal enam midagi parata, kui juba Alalaas on sinu oma.»

«Naljakas oli...» ütleb jälle Jorgis ja naeratab nii isemoodi. «Mäletad sa — paruni õde, see tuline Margareeta. See keerles minu ümber, kuigi oli endal juba peigmees väljavalitud, üks Liivimaa suurnik. Mustade juukstega, kui kaarna tiibadega. Tulised silmad... Kord mõisas — Jaani õhtul, kui «ligotasime», tantsis tema vaid minuga... Ja siis haarab käest kinni ja lausub: Jorgis, lähme männikusse jalutama... Lähme männikusse... Pöörane naisterahvas!»

iesim siliņā pastaigāt... Iesim siliņā...
Traks sievišķs!»

«Nu, biji jau tu arī puika toreiz, brāl'. Meitas drebēja kā irbes, kad vanags uzlaidās. Aiz prieka nezināja ko... Iemetisim vēl no zaļā.» Un Pasilnieks ielej jaunu mēriņu.

Un viņi dzer un cilā atmiņas. Ir aizmirsies vecums un liktenis. Viņi dzīvo...

Pa tam ir uznākusi nakts. Lai nebūtu gaŗlaicīgi, Edite liek uzvārit par jaunu karstu tēju. Tad Pasilnieks izvelk no skapja kautko stiprāku un iebūvē siltu groku. Istabu piepilda aromats no glāzēm. Abi draugi dzer lēnām un runā lēnām — kā veci koki mežā.

Bet tad stiprais un saldaiss dzēriens sāk lodāt pa dzīslām un uzkarsē viņu asinis. Sirdis sāk strādāt ātrāk, vaigi sāk ziedēt un valodas skan pavisam citādi. Tās ir skaļākas un dzīvākas. Tagad pamazām viņi pārceļas pavisam prom no dzīves un apkārtnes un staigā pa jaunības ceļiem, tēlodami paši sevi par jaunekļiem, kam ne par ko nav jābēdā.

Ezernieks nevar savu laimi valdīt un trisošā balsī uzsāk veco dziesmu par bērīti kumeliņu augstajām kājiņām. Pasilnieks piebiedrojas ar savu balsi, un viņi abi, liekas, iet blakus pa seniemiņiem.

«Ek, bija man sirmis toreiz! Bija zirzdziņš!» iesāk Ezernieks. «Ar lielkungiem varēju braukties. Piecpadsmīt verstis stundā — tas bija nieks. Ar to atvedu savu sieviņu no Saukas. Vai tu atminies, brāl, kā man reiz gāja pa ezeru. Pliksala bija un ezers pārvilkts ar plānu ledu. Uzņāca sniegs... Jābrauc baznīcā. Man kamanas vieglas, sirmis viegls — sajūdzu — un taisni pār ezeru. Dieviņ, — bet ledus liecas kā palags! Mājinieki kliez man pakaļ: nebrauc, nebrauc! Bet es uzlaidu sirmim ar pātagu. Un ko tu domā? — aiz kamanām sprakst un liecas, kā grāvis, bet mans sirmais skrien. Nolīgojās viss ezers, bet nepajaudāja ielūzt. Pārskrēja kā viesulis. Vēlāk pašam bail palika. Vējš bija, ne zirgs.»

«Nu ja, ledus rudens salumā ir siksts. Tikai nav jāstāv uz vietas,» nosaka gudri Pasilnieks un sāk iebūvēt jaunu groka glāzi.

«No, olid ju sa ka poiss tolkorral, venas. Tūdrukud vārisēsid kui nurmkanad, kui kull laskub peale. Ei teadnud rōomust mida... Eks viskame veel rohelisest.» Ja Alalaas kallab uue topsi.

Ning nad joovad ja kergitavad mālestusi. On ununenud vanadus ja saatus. Nad elavad...

Seni on öö kätte jõudnud. Et ei oleks igav Editil kāstakse keeta uuesti kuuma teed. Siis Alalaas toob kapist välja midagi kangemat ja valmistab kuuma punssi. Tubā taidab aromaata klaasidest. Mōlemad sõbrad joovad pikkamisi ja keskustlevad pikkamisi — nagu vanad puud metsas.

Kuid siis kange ja magus jook hakkab soontes liikuma ja paneb neil vere kihama. Sūdamed hakkavad kiiremini tōõtama, põsed õitsema ja jutt kõlab hoopis teisiti. See on valjum ja elavam. Nūiid vähehaaval nad taganevad elust ja ümbrusest hoopis kaugele ja matkavad nooreea teid, kujutades endid noorteks meesteks, kel pole vaja hoolida millegist.

Jārvēla ei suuda oma õnne vaos hoida ja vārisevi hāāli alustab vana laulu kõrvist varsast kõrgeil jalul. Alalaas seltsib oma sūgava mehehāālega, ja nad mōlemad, tunded, sammuvad kõrvuti muistseid radu.

«Kus mul oli kimmel tookord! See oli hobu!» alustab Jārvēla. «Mōisahāradega vōisin vōistelda. Viisteist versta tunnis — see oli tūhine asi. Sellega tōin oma naisukese Saukast. Kas māletad, vennas, kuidas mul kord jārvēl lāks. Oli kūlm aeg, lund polnud, kuid jārv oli ūle tōmmatud jāākirmiga. Mul kerge saan, kerge kimmel — rakendasin ette ja otse ūle jārvē. Jumaluke, — jāā paendub kui voodilina! Kodurahvas kisendab tagant jārele. āra sōida, āra sōida! Mina aga nāhvasin kimlile piit-saga. Ja mis sa mōtled? — saani taga prāgiseb ja paendub jāā kraavina, kuid minu kimmel traavib. Hōljus kogu jārvēpind, aga ei suutnud murduda. Tormas ūle kui maru. Hiljem hakkas endal hirm. Tuul oli, mitte hobune.»

«Noo jah, jāā sūgiskūlmas on sitke. Ainult kohapeal ei tohi seista,» lisab targalt Alalaas ja hakkab meisterdama uut kuuma jooki klaasi.

«Jah,» lōōb lōkkele Jārvēla, «krahv Šuvalov lubas tuhat rubla, andku āra, — ei

«Jā,» iekaist Ezernieks, «grāfs Šuvalovs sasolīja tūkstsots rubļu, lai atdodot, — nedevu. Paša audzēts. Kur viņš mani izvadāja! Cik krogos netika skandināts, cik zaļumsvētkos dancots, — sirmais arvien aizvzināja mājās. Bet grāfs no tās reizes sanīdās ar mani. Kučiers bija apsūdzējis mani, ka es esot jaunlatvietis un dumpinieks. Nu, to es neaizmirsīšu viņam. Reiz šis brauc ar četriem melņiem uz staciju — grib pāri Daugavai pārceltuvē. Bet es biju priekšā. Lai braucot nost, — grāfam papriekšu jāceļoties pāri. Nē, — es saku, te visiem vienādas tiesības. Šis man parāda pātagu. Ak tā, — sāku es plītēt ar savu pātagu — izpēru kā raibu suni visiem redzot. Visa pilsētiņa smējās... Smējās arī grāfs, kariatē skatīdamies, kā es šo pamācu... Jā, mēs ceļu griezt nelgam nepratām. Taisnībai vajadzēja valdīt... Lieli kungi!.. Kas zina, kur tādi salasījusi — pasaules gājēji, padzīti parādnieki vai laupītāji. Mūsu cilts jau tūkstošus gadus te dzīvojusi un dzīvos vēl. Kur nu ir tie pasaules gājēji? Izputēja kā rīta salna!.. Ak mīlais Pasilniek, cik labi, ka vēl mēs varam satikties. Kas nu vairs par draugiem, kas par cilvēkiem — mašīnas, ne ļaudis.»

Viņi pieskandina un dzeļ karsto groku un uzkož cūkas ausi un raušus. Ārā putina sniegi, bet te atplaukst senas dienas ar dziesmām un draugu stāstiem. Atkal viņi nokļūst jaunības ceļos. Uzplaukst ievas un ābeles. Un viņi iedzeļ uz tēvzemes un draudzības laimi. Un tad Jorgis uzsāk savu mīlo veco dziesmu:

Dievs, svēti Kurzemi,
Šo maizes zemīti,
Kur mītam mēs...

Balss ir trīcoša, bet dzidra. Un Pasilnieks piebalso. Pēc tam abi aplūst un noslauka acis, jo tur kā smiltis būtu iebirušas. Viņi negrib viens otram atzities, ka ir bijuši tik vāji un raudājuši.

Vēlu pēc pusnakts tiek trešo reiz saukta Edīte, lai vāra par jaunu karstu tēju. Šonakt viņi abi ir kopā pēc ilgiem gadiem. Šonakt laika gājienam nav nekādas nozīmes. Dzīve ir jau nodzīvota. Viņa ir tikai jāapskata, kā tā izdevusies. Un

andnud. Oma kasvatatud. Kus ta mind kõikjal āra sōidutas! Kui tihti ei saadud kōrtsis kolatud, kui tihti vāljapidudes tant-situd, — kimmel viis alati koju. Kuid krahv sestsaadik asus minuga tūljalale. Kutsar oli minu peale kaevanud, et ma olevatnoor-lātlane ja māssulane. Noh, seda ma talle ei jātnud. Kord sōidab tema neljal mustal jaama — tahab ūlesōidukohas ūle Daugava saada. Aga mina olin ees. Sōitku eest āra, — krahv pidavat esimesena ūle viidama. Ei, — ūtlen mina, siin kōigil ūhesugused ōigused. Tema nāitab mulle piitsa. Vōi nii, — hakkasin vuhvima oma piitsaga — piitsutasin teist kui kirjut koera kōikide nāhes. Kogu linnake naeris... Naeris krahvgi tōllast vaadates kuidas ma teda ōpetasin... Jah, ei me osanud teed anda santlaagritele. Ōigus pidi valitsema... Suured saksad!.. Mine tea kust need kokku tulnud — maailma rāndurid, mine-ma kihutatud vōlgnikud vōi rōōvlid. Meie sugu siin juba tuhandeid aastaid elanud ja elab veelgi. Kus on nūūd need maailma-kāijad? Kadusid kui hall hommikul!... Oh armas Alalaas, kui hāā, et me veel vōime kokku saada. Mis sōbrad's nūūd enam, mis inimesed — masinad, mitte inimesed.»

Nad lōōvad klaase kokku ja joovad kuuma jooki ning haukavad peale seakōrva ja pirukat. Vāljās tuiskab lund, kuid siin lōōvad ōitsele muistsed pāēvad lauludegaja sōprade jutuga. Jālle nad jōuavad noorusteile. Lōōvad ōitsele toomingad ja uibud. Ning nad joovad isamaa ja sōpruse ōnnele. Ja siis Jorgis alustab oma vana armsat laulu:

Ōnnista Kuramaad
Seda leivamaad
Kus elame...

Hāāl on vārisev, kuid puhas. Ning Alalaas aitab kaasa. Peale seda vaikivad mōlemad ja pūhivad silmi, kuna sinna nagu oleks liiva pudenēnud. Nad ei taha ūksteisele ūles tunnistada, et on olnud nii nōrgad ja nutnud.

Hilja pārast keskōōd kutsutakse Edit kolmas korda, et keeta veel uuesti kuuma teed. Tāna ōōsel nad mōlemad on koos pikkade aastate tagant. Tāna ōōsel aja sammul pole mingit tāhtsust. Elu on juba āra elatud. Peab vaid veel vaatlema, kui-

izdevusies viņa ir labi, tikai nežēlīgais liktenis ir ierāvis šur un tur drausmīgu robu. Un tomēr viss liekas galā tik skaisti bijis.

Bet kad groks par jaunu iebrūvēts ar visādām sulām un no dažādām pudelēm, tad abi paliek tā kā klusāki.

«Klausies, Pasilniek, kā tev ar tām acīm? Man reizēm nekas, — tīri labi. Bet reizēm paliek tādas kā ar miglu. Raug, tagadīņ es tevi vēl tikai druscīņ varu saredzēt. Kā tu mani vari vēl saredzēt?» Ezernieks tiešām lāgā nevar vairs saskatīt. Bet kas par to, — citādi ir labi.

«Tā ir, mīļais Ezernieks,» atbild Pasilnieks, izlaizdams lēni caur pirkstiem savu sentēva balto bārdu. «Tu man tagad rādies tā kā ar lielu spīdumu ap galvu. Tā kā kad tu būtu svēts...» Groks ir darījis savu darbu.

Viņi abi brīdi lūkojas klusi viens otram acīs un iesūc vēl pa lāsei karstā groka.

Ezernieka dziesmu dvēsele grib atkal dziedāt un, atminēdamies Pasilnieka pēdējos vārdus, viņš uzsāk:

«Svēta nākts, ak izlej tu
Debess mieru sirsniņā...»

Dziedādami ar pacilātību, viņi redz atkal tālu pagātnē, kad viņi kori kopā dziedāja ar skaistām jaunavām, un debess dzirkstēja kā zītaris.

Beidzis dziedāt, Ezernieks paliek lēns un nokaŗ galvu. Acis viņam veras cieti. Pasaule lēni iepeld klusībā...

«Tu laikam gribēsi gulēt?» jautā Pasilnieks. «Nāc, es aizvadišu uz gultu.»

Un uzmanīgi viņi abi kustas pāri istabai.

«Mīļais brāli... tu mans vienīgais...» čukst Ezernieks. Un tikko paspējis novilkst svārkus, viņš lēni ielaižas platajā gultā, mīksts un silts kā bērns, un pēc ne daudz mirkliem jau dzirdama viņa stiprā elpa, kas iet kā plūdums pār istabu. Pasilnieks arī ir atradis savu gultu un tikai kad ir jau pilnīgs klusums, ienāk saimniecības vedēja Edīte un nodzēš lampu. Uz galda vēl smaršo glāzēs groks. Pa to laiku pasaule iet savu ceļu un atnes cilvēkiem jaunu gadu.

Pēc divām dienām Ezernieks atkal sēd kamanās un Pasilnieks viņu pavada maigi

das see on korda lāinud. Ja korda lāinud on see hāsti, ainult halastamatu saatus siiasinna on rebinud kohutavaid lūnki. Ja ometigi lōpus tundub kōik nii ilusana.

Aga kui jook on uuesti valmiks tehtud mitmesugu mahladest ja mitmetest pudelitest, siis mõlemad jäävad nagu vaiksemaks.

«Kuule, Alalaas, kuidas sul on nende silmadega? Mul ajati pole viga, — päris hāsti. Kuid ajati jäävad nagu āhmaseks. Vaat, nüüd näen ma sind vaid natukene veel. Kuidas sina näed veel mind?» Järvela tõesti ei näe enam hāsti. Kuid mis sellest, — muidu on hāsti.

«Nii on, armas Järvela,» vastab Alalaas, lastes oma valge vanaisa habeme läbi sõrmede. «Sa näid mulle nüüd nagu suure sāruga ümber pea. Nii nagu oleks sa pūha...» Punss on teinud oma töö.

Nad mõlemad vaatavad hetke vaikselt üksteisele silmi, ja imevad veel tilgaviisi kuuma jooki.

Järvela lauluhing tahab jälle laulda ja, tuletades meelde Alalaane viimaseid sõnu, algab:

«Vaikne öö, oh, kalla sa
Taeva rahu südame...»

Ülevasti lauldes, nad näevad jälle kauget minevikku, mil nad kooris koos laulsid ilusate neidudega, ja taevas sädeles kui meravaik.

Lōpetades laulmise, Järvela jääb tāsaseks ja langetab pea. Silmad lähevad kinni. Maailm tasa ujub vaikusse...

«Sa vist tahad magama?» küsib Alalaas. «Tule, saadan su voodisse.»

Ja tähelepanelikult liiguvad nad mõlemad üle toa.

«Armas vennas... sa mu ainuke...» sosistab Järvela. Ja vaevalt suutnud tõmata seljast kuue, vajub ta pikkamisi laia voodisse, pehmena ja soojana kui laps, ja pärast mõningaid silmapilke on juba kuuldav tema tugev hingamine, mis voona läheb üle toa. Ka Alalaas on leidnud oma voodi ja ainult siis kui on juba täieline vaikus, tuleb sisse majapidajanna Edīte ning kustutab lambi. Laual klaasides veel lõhnab jook. Selle aja jooksul maailm läheb oma rada ja toob inimestele uue aasta.

un rūpīgi, kā kad tur aizbrauktu viņa dzīve.

Tad viņi skūpstās.

«Ardievu, mīlais brāl!.. Diezin, kad nu vairs atkal...»

«Ardievu, brāl', ardievu! Lai nu dzīvo citi savu dzīvi. Mēs esam turējušies, kā nākas... Brauc nākošus svētkus pie manis. Es pataisišu miestīņu pa vecam.»

Ceļš iet cauri siliem, vērēm un ezeriem. Pulkstenītis pie ilks lēni tinkšķina. Un kad braucējs ir gažām, paliek tikai klušums un sniegs un vientulība. Viņš ir bijis tikai parādība.

Jaunības atblāzmojums ir aizskanējis kā dzidrs zvaniņš. Abi draugi atkal ir padoti savai vientulībai.

Drīz aizvērsies pavisam viņu dzīves grāmata, un viņi kļūs par vēsturi, tāpat kā viņu senči ar savu laikmetu un tiku-
miem.

Kahe päeva pärast Järvela jälle istub saanis ja Alalaas saadab teda õrnalt ja hoolikalt, just kui sõidaks säääl minema tema elu.

Siis nad suudlevad.

«Jumalaga, armas vennas!.. Jumal teab, millal nüüd veel...»

«Jumalaga, vennas, jumalaga! Elagu teised oma elu edasi. Meie oleme pidanud vastu, nagu kord ja kohus... Sõida tulevaks pühiks meile. Teen õlut vana viisi.»

Tee läheb läbi laante, metsade ja järvede. Kelluke aisa man heliseb tasa. Ja kui möödub sõitja, jääb vaid vaikus ja lumi ja üksildus. Tema on olnud vaid nägemus.

Nooruse taashelk on välja kõlanud kaugesse puhtahäälise kellukesena. Mõlemad sõbrad on jälle üksilduse võimuses.

Pea sulgneb nende eluraamat päriselt, ja nad saavad ajalooks nagu nende esivanemadki oma ajastu ja kombusegá.

Tõlkinud L. Švarts.

Kersti Merilaas

ATMODAS DZIESMA.

Lūk, varenās saules kvēlošais stars
Dedz ziedoņa daktis kā burvis;
Nu pasauli valda tik prieka gars —
Un vēji veļ visas durvis.

Uz krastu skrej čalodams jūras viln's,
Draud upes ar plūdu briesmām,
Bet ezera niedrājs ir atkal pilns
Ar putnu ligzdām un dziesmām.

Veic sējēji tīrumos darbus sen knaši,
Un zeme ir auglības varā.
Jau meži ir zaļi, bet naktīs vēl aši
Plaukst pumpuri jauni ik zarā.

Un augstumos debesu plašums mirdz jauks,
Un kalni deg gaismā kā sārta,
Lūk, maijā tik zied tā un gavilē lauks —
Kad atveras vasaras vārti.

Tulkojusi **Lonija Jēruma.**

Kersti Merilaas

AVALAUL.

Nāe, puhkeva päikese põletav lõõm
Käib süütamas kevade tahti;
Maailma on vallutand uhkav rõõm —
Kõik ukсед on tuulde lahti.

Lööb rannale laksudes merevoog
Ja jõgedes vahutab vesi,
Ja järve kaldal on pilliroog
Täis laulu ja linnupesi.

On põldudel külvajad hoolega tööil,
Muld tulvil on sigitustungi.
Ju metsad on haljad, kuid igal ööl
Veel pakatab uusi pungi.

Ja taevas on kõrge, ja taevas on lai,
Ja mägedel virvendab valgus,
Ja väljadel õitseb ja hõiskab mai —
Suur Põhjamaa suve algus.

Labdarība*)

1.

Miegainā priekšpusdienas stundā Mare skatās pa logu laukā, lai redzētu, kāds ir laiks. Patiesībā tā ir velta skatīšanās, vairāk it kā ierasta vajadzība, jo viņa zina jau iepriekš, ka nekā labāka nav, vēl aizvien līst. Un patiešām: pilsētas viduslaiku māju vecie sarkanie jumti spīd novembra miglas un sīkā lietūs mitrumā. Pretīgs laiks, kas izlutinātai miesai liek nodrebēt, domājot, ka jāiziet āra gaisā. Vīrieši par šādu laiku saka, ka tas derot tikai krogū vai pirtī iešanai. Bet Mare skatās pulkstenī un redz, ka tai drīzi laiks doties uz kafejnīcu. Ne tādēļ, lai bēgtu no sliktā laika un elpotu starp mitrām ādām slēgtā gaisā, ko cilvēki un kūpošas kafijas tases sakurinājušas siltu. Tas būtu netaisni, ja šabloniski domātu, ka viņa iet turpu, lai sev līdzīgu novītušu sieviešu sabiedrībā grozītu papirosu lakotos nagos un mēlotu. Kas viņu pazīst un tomēr tā domā, tas atklāj vai nu savu ļaunprātību vai nespēju viņu pareizi saprast. Tiesa, viņa ir laucinieciska, mazliet neaptēsta, seja apvītusi, bet viņa ceļ to augstu, ticēdama, ka cēlas jūtas to izdaiļo vairāk nekā kosmētikas māksla. Viņa ir sieviete ar garīgām interesēm, pastāvīgi apmeklē sieviešu kluba priekšlasījumu vakarus un arī pati ir tur lasījusi referātus par mājas izdaiļošanu un nabagu pabalstīšanu. Bet tas nozīmē cenšanos — darīt pasauli skaidrāku un labāku. Tas jāprot novērtēt laikā, kad tik maz rūpējas par daiļumu un līdzjūtību. Mare ir sieviete, kas savus bērņus uzaudzinajusi lielus un pēc tam ļauj savai nenodarbinātai mātes rūpībai izpausties ārpus mājas, sabiedrībā. Gādība par saviem bērņiem ir mātes tiešs pienākums, bet palīdzēšana nabagiem ir labdarība, kas ceļ pašapziņu. Tomēr atkal būtu netaisni domāt, ka Mare atbalsta nabagos patmīlīgos nolūkos, vai arī, ka viņas mērķis ir gūt sev sabiedrībā labu vārdu. Nē,

viņas gars asi uztver citu cilvēku postu. Kafejnīcā viņa iet tādēļ, lai pakavētos domu biedreņu vidū un risinātu palīdzības sniegšanas plānus tuvīnai ziemai. Jau šīs dienas laiks nes daudzās istabās saltu trūkumu, varbūt pat slimību. Un Mare atceras Šķirsta Minnu, kas dzīvo viņas nama jumta istabā. Tā tagad ir mitra un auksta, domā Mare, vecam cilvēkam ir grūti. Tas Marei nedod miera. Viņa varētu būt daudz mierīgāka, ja Šķirsta Minna dzīvotu citādi, dzīvotu kā citi cilvēki šai mājā — siltā istabā un paēduši. Vai arī, ja viņa vispār te nedzīvotu. Tad tas tā neskārtu dvēseli. Bet tagad viņu pastāvīgi moca apziņa, ka cilvēkam klājas slikti. Lai saglābtu savu patīkamo dvēseles mieru, ikviens cits namsaimnieks būtu viņu sen izlicis uz ielas, jo iri tā nespēj maksāt. Bet Mare nevar otra izdzīt no mājas, viņa labāk nomoca sevi ar rūpēm citu dēļ. Kad Šķirsta Minna atnāca šurpu, viņa vēl nebija galīgi nabaga. Dzīvoja ar vīru, kas bija šķirstu taisītājs, apakšējā stāvā divistabu dzīvoklī. Gan ar lielām grūtībām, taču kautkā aizvien nomaksāja iri. Vīram patika degvīns labāk nekā nauda. Kad viņš bija tuvu miršanai, Minna savā postā pārmeta viņam, ka tas aiziešot un neatstāšot viņai ne senta, esot visu aizlaidis pa rīkli lejā — kā viņa šo aprakšot? Vai kas rakšot viņu, ja tā mirstot neatstāšot naudas šķirstam. Šo pārmetumu aizskārts, vecais vīrs, cīnīdamies ar nāves slimību, iztaisīja divus šķirstus, vienu sev, otru Minnai. Tā kā Minna, palikusi atraikne, vairs nespēja maksāt iri, Mare sūtīja viņu dzīvot jumta istabā, kas līdz tam bija stāvējusi tukša. Tur viņa tagad dzīvo ar savu šķirstu. Ja viņa kādreiz uzstāda peļu slazdu, tad tikai tādēļ, lai grauzēja nesabojātu šķirstu. To viņa sargā, jo tas drīz glabās viņas miesu zem smiltīm.

Mare apgērbjas un, pirms dodas uz pilsētu, iegriežas pie Minnas. Mazajā nekurinātajā telpā ir krēsla, kurā redzams šķirsts, kas rada nospiedošu iespaidu, it kā istabā atrastos liķis. Minna paceļas no

*) P. Krustena novele «Labdarība» nodrukāta 1936. g. žurnālā «Looming» Nr. 9.

*) P. Krusteni novell «Hinge toorus» on avaldatud «Loomingus» Nr. 9. 1936. a.

šķirsta ēnas, viņai ap galvu aptīts melns vilnas lakats, un viņas krunkainā vājā seja raugās mānīcībā un bailēs: vai saimniece nāk uzteikt? Īri viņa nemaksā, cik ilgi to te turēs, reiz taču beigsies arī saimnieces pacietība.

«Tev te ir mitrs un auksts, beidzot paliksi slima,» saka Mare līdzcietīgi.

Vecā nezina, ko tūliņ atbildēt. Vai saimniece domā sūtīt viņai kurināmo un bļodiņā karstu zupu? Tādā gadījumā viņa ir ar mieru plaši gausties par savu postu, ka patiešām ir auksti, tā kā nezina, kur glābties. Vai varbūt saimniece grib teikt, ka šis kakts kļuvis dzīvei nepiemērots, lai viņa meklē sev citur pajumti? Tādā gadījumā viņa kaŗotu pretī, ka te nekas nekait, vecam cilvēkam pat pārlietu labi. Bet vecā nezina saimnieces domu. Tādēļ viņa uzmanīgi atbild:

«Ko nu par veca cilvēka slimību bēdāt, tiks miera vietā, cita nekā.»

«Lai nu tas ir vecs cilvēks, vai kas, slimība ir krusts katram,» saka saimniece. «Tev jau te nav daudz siltāks kā ārā. Mēģini taču tikt nabagmājā!»

«Kas mani tur grib,» atbild vecā, jūdama saimnieces runā ļaunu vēlēšanos no viņas atbrīvoties.

Cilvēkam jāpalīdz tikt labākos apstākļos, domā Mare un saka:

«Dabūsi siltu istabu un siltu ēdienu turklāt, kas tev tur nekaitēs dzīvot. Mana sirds te nevar panest tavas ciešanas.»

Bet vecā ir paradusi dzīvot viena, viņa baidās nabagmājas, iztēlodamās to par elli, pilnu nejaukiem večiem.

«Kas mani tur laidīs, man pieci dēli.»

To viņa saka saimniecei tādēļ, lai viņa atstātu to mierā un nerunātu vairs par nabagmāju.

Ēt Marei tā izklausās kā vecās sūdzēšanās par dēliem. Tie ir gan cilvēki: viņi paši mātei nepalīdz un ar savu esamību laupa viņai iespēju tikt nespējnieku paversmē!

«Tev ir pieci dēli? To es dzirdu pirmo reizi. Kādēļ tad viņi nenāk tevi apraudzīt?»

«Kas no manis ko apraudzīt.»

«Vai mātei ir miltums, ko aiz zoba likt — vai tad par to dēliem nav jārūpējas.»

«Viņiem pašiem nav, kur nu vēl man.»

Mari uztrauc cilvēku cietsirdība un nolaidība, viņa netic, ka dēli nevar palīdzēt mātei nabadzības dēļ.

«Kā tad viņi paši pārtiek, viņi taču strādā?»

«Tas jau iziet viņiem pašiem,» atbild vecā mierīgi un bez kurnēšanas.

«Tā tas neiet,» saka Mare, apbrīnodama vecītes vienaldzību pašai pret sevi. Viņa it kā nemana, ka tai nodara pārestību, cenšas dēlus it kā atvainot. Vecā ir glēva. Būs jādara kaut kas viņas aizsargāšanai, pati viņa savā kautrībā neprot nekā savā labā pateikt. Pastāvošie likumi piespiež dēlus māti uzturēt. Ja nevarēs citādi, uzbruksim viņiem ar tiesu.

«Tu iesi šodien pat pie dēliem un prasī viņiem pabalstu. Neaizmirsti, ka tā nav ubagošana, bet tev ir tiesības to dabūt. Ej tik droši! Vai tu dzirdēji?»

«Dzirdēju gan,» atbild Minna, «kā tad nu nedzirdēju.»

«Vakarā tu man pastāstīsi, ko viņi tev teica,» saka Mare un iziet. Viņa jūtas kā varone, kas cīnījusies par labu lietu, viņas soļi uz mitrās ielas ir droši, un sliktais laiks tai nekā nenozīmē.

Neredzēju es no viņiem ne maizes, ne naudas gabala, domā Minna, viena palikusi. Bet man taču ir tiesības dabūt. Esmu viņu miesīga māte. Atstājuši mani tādā trūkumā, ka badā grauz vai tukšos galdu. Svešnieks ir labsirdīgāks, apžēlojas un tomēr iedod kādu kumosu. Pašas dēliem sirds krūtīs kā akmens. Par Kārli, Juchanu un Augustu es nerunāju, viņi dzīvo citur. Bet Aleksandrs un Oskars gan varēja mani atcerēties. Abi pelna. Būtu iespieduši kādu sentu arī mātes saujā. Bet kur nu to. Ko es pie viņiem iešu. Kājām velti soļi. Bet ja neiešu, saimniece būs dusmīga. Izmetīs no mājas, liks aizvest uz nabagmāju. Tur tai perekli nebūs ne miera, ne dzīves. Būs tomēr jāiet, ko es citādi viņai vēlāk teikšu.

Tā domādama, Minna vakara tumsā ietinas villainē un iziet uz ielas. Viņa iet pie Oskara. Dēls strādā dēļu noliktavā, taču kautko aizvien nopelna. Lai tad dod mātei arī. Būs stingri jāpieprasa, tādi paši no sevis jau neprotas. Redzi, man ir

tiesības dabūt, to saka visi. Es taču neubagoju, bet nācu pēc tā, ko no tevis nesmu saņēmusi.

Jo vairāk vecā domā, jo nīknāka viņa kļūst pret dēliem. Viņa ir diezgan cietusi, bet tagad tā ies un teiks viņiem acīs, ka esat pāri darijuši savai vecajai mātei, vai nav kauns. Vārda pēc gan dēli, bet citādi svešāki par svešiem. Kā es jūs auklēju un baņoju, kad bijāt mazi. Tā tagad ir pateicība, ka mani vecumā nīcīniet un atstājiet badā.

Tā domājot, vecās soļi nav nedroši, viņai ir diezgan drosmes iet. Viņa arvien vairāk sāk izjust savas tiesības un nebūt nav laipna. Noskaitusies tā ieiet pa vārtiem tumšā sētā, kur atrod pagraba kāpnes un tad dēla dzīvokļa durvis. Viņa atveļ durvis nepieklauvējusi un ieiet maza-jā istabā, kur ir apskaužami silti. Oskars sēž pie galda un taisa bērniem rotaļu ratus. Bērni ir ap viņu: to ir trīs, visi baltiem matiem.

«Redzi, māte atnāca,» saka vedekla Malle, skatīdamās no plītspriekšas sarkanā aizkara ēnas.

Oskara rokas stājas darboties, viņš paceļ galvu un saka:

«Skat', skat' — tu neesi labu laiciņu redzēta.»

Labdiena ir palikusi neteikta. No mātes mutes tā nenāca, un arī istabas ļaudis to neuzspieda.

«Vai tā nav kauna lieta,» saka māte un stāv pie durvīm kā svešniece.

«Kas ir kauna lieta?» jautā dēls pašmaididams.

«Tas, ka tu nenāc manis apraudzīt,» atbild vecā.

Bērnu baltās galviņas apskata viņu bailīgi, tās balss nav draudzīga.

«Varbūt tu apsēstos, tev jau laika diezgan!» piedāvā vedekla.

«Nav nekādas vajadzības sēdēt,» atbild vecā un paliek pie durvīm stāvot. Viņa domā: sēdēt es varu arī mājās, nav nekādas sevišķas man to piedāvāt.

Oskars piestīprinājis ratiņiem sarkānu riteni. Tram-tram, viņš izmēģina tā griešanos un saka:

«Cik man nu tā brīvā laika. Tev gan nav nekā ko darīt, varēji biežāk mums parādīties.»

«Dzirdi vien,» māte sparīgi atbild, «ak, man neesot nekā ko darīt. Nez', no kuņa laika mana dvēsele iekšā nekustas. It kā es caurām dienām neskrietu pa pilsētu apkārt un neubagotu. Tu jau manis apraudzīt nenāc, vai man ir kumoss, ko mutē likt, vai es kā lācis zīžu ķepu.»

«Ko tā mana apraudzīšana palīdzēs, man jau nav tev ko dot. Ko tu tur pie durvīm lūri, nāc taču sēties!»

Bērns ieceļ brīvu krēslu istabas vidū, noslauka ar delnu skaidas no virsas un skatās zilām acīm uz durvju pusi. Bet ietiepīgā vecā sieva paliek stūrgalvīgi savā vietā. Viņa nav nākusi šurpu, lai pēc laipna piedāvājuma apsēstos un būtu cieņiņš. Viņa zina, ka, laba būdama, viņa nevar aizstāvēt savas tiesības. Tādēļ viņa baidās zaudēt lielo sparpu, ko viņa bija ieguvusi šurpu nākot.

«Bet tu nedrīksti mani atstāt badā,» viņa saka, «tavs pienākums ir mani uzturēt.»

«Ir gan, es jau nenoliedzu, bet es neespēju pat savu ģimeni uzturēt.»

Visi trīs bērni notupušies zemē, viņi izdara pirmo braucienu ar jaunajiem ratiņiem. Riteņi rīb uz grīdas.

«Vai tu dzirdi — savu ģimeni! Vai es tev esmu sveša? Tā tu neatceries, kā es tevi auklēju un baroju.»

«Atceros gan, bet kāds no tā labums, tas mani bagātāku nepadara. Dotu tev labu prātu, bet ko lai dara, ja pelnu tik maz, ka pats nevaru iztikt.»

«Es jau no tevis neprasu vairāk, kā tava paša sieva un bērni. Tik daudz, cik viņiem katram krīt mutē, arī man jādabū. Tev jā rūpējas, lai mana istaba būtu silta un ēdiens galdā.»

«Tev ir tiesa gan, bet klausies, māt, es taču nevaru atstāt savus bērnus badā.»

«Bet mani tu atstāj badā. Vai es tev ļāvu badu ciest, kad tu biji mazs.»

«To jau es saku, ka vecāki savus bērņus neatstāj badā. Ko es no tevis dabūju un tev paliku parādā, to dodu tālāk saviem bērņiem. Es negaidu no viņiem atmaksu. Dzīve taču ir tā iekārtota, ka mums jādod bērņiem, bet nav tiesību saņemt no viņiem to atpakaļ, jo tiem jādod atkal saviem bērņiem.»

«To tu nerunā, ka man nav tiesību. Ja tu citādi nedosi, tad pieprasīšu kaut vai ar tiesu.»

«Ar tiesu,» smejas Oskars, «it kā tiesa mani padarītu bagātāku. Kur nav, tur nav ko ņemt, prasi ar tiesu, vai kā gribi.»

Runa par tiesu sāpīgi skaņ vedeklas Malles sirdi, viņa saka, palikdama aizkara ēnā:

«Līdz šim izdzīvoji, kas tad nu tagad ir!»

«Vai tu zini, kā es esmu dzīvojusi,» vecā uztraukta atbild vedeklai, domādama: apēd visu Oskara nopelnīto naudu un tagad vēl rej vecu cilvēku.

«Šauri te ir, bet nāc pie mums dzīvot, varbūt tad kaut kā iztiksim,» saka vedekla.

«Es te nelīdīšu jums zem kājām, bērņi izēdis acis no pieres,» atbild vecā, kas paradusi dzīvot vientulībā un mierā.

«Ko tad lai darām?» jautā Oskars, nezinādams padoma. «Šurpu tu nenāc dzīvot, un naudas man nav, ko tev dot.»

«Gan tev būs, ja tev liks maksāt,» māte saka draudēdama.

«Aizej pie Alekša, viņam nav ģimenes, varbūt viņš varēs tev palīdzēt,» teic Oskars.

«Te jau es nepalikšu, iešu,» saka māte un nozūd aiz durvīm.

Vai Aleksis man agrāk ir devis, viņa domā, iedama pa ielu. Tik sūta viens pie otra. Loki tikai velti kājas.

Viņa tomēr iet pie Alekša.

Dēls guļ gultā uz muguras un grib gulēt tālāk, kaut gan dzird, ka māte ie-

nākusi istabā. Māte apsēžas. Te ir labi apsēsties, te neviens krēsla nepiedāvā. Brīdi viņa klusē, tad jautā:

«Vai tu aizvien vēl strādā arī?»

Patī domā: vai viņš ir piedzēries, ka tik cieši guļ?

«Kas tad ir?» atjautā Aleksis un šņākdams guļ tālāk.

«Tev vajadzētu man arī dot.»

Dēls neatbild.

«Kas man dos, ja pašas bērņi nedos. Es mirstu badā.»

Aleksis nesaka ne melna, ne balta.

«Vai tas būs skaisti, ja es sākšu prasīt no jums ar tiesu?»

Aleksis paceļas uz elkoņa, ieliek papirosu starp zobiem un aizdedzina. Tad atkal atlaižas uz muguras un saka:

«Man pašam parādi kaklā, nezin', ko es tev vēl lai dodu.»

«Nu, kā tad būs?»

Dēls nosviež papirosa galu uz grīdas, tas veļas viegli grabēdams un tad apstājas. Pēc tam no gultas atkal dzirdāma dziļa elpošana.

«Tu dzeņi degvīnu, tāpēc tev nav,» saka māte, domādama par savu nelaiķa vīru.

Dēls ir aizmidzis vai arī tikai izliekas.

«Tev ir gan, bet tu negribi man dot.»

Tagad Aleksis patiešām guļ, viņš krāc.

Vecā Šķirsta Minna pieceļas un iet. Velta nākšana un mutes virināšana.

Viņa iet atpakaļ savas jumta istabas nabadzībā, kur šķirsts pacietīgi gaida viņas nāvi.

«Nu, kā bija?» mazliet vēlāk jautā namsaimniece Mare.

«Man nav no saviem bērņiem nekāda labuma,» atbild Šķirsta Minna. «Ja es būtu uzaudzinājusi piecus vilkus, es būtu dabūjusi no viņu ādām siltu kažoku un man tagad nevajadzētu salt.»

Vecā nokaņ galvu, it kā patiešām nožēlodama, ka nav jaunībā nodarbojusies ar vilku audzēšanu, bet nopūlējusies ar bērņiem.

2.

«Nabadzība ir sāpīgs jautājums,» saka Mare advokātam. «Nabadzības dēļ ciešu arī es, kaut gan esmu turīga. Man ir sevišķi attīstītas līdzcietības jūtas. Kaut gan tās liek man ciest, es viņas uzskatu par tikumu. Diemžēl šo jūtu daudziem pavisam trūkst. Tādēļ cilvēki ir rupji un nežēlīgi.

Es nenāku savas, bet gan kādas vecas sievietes lietas dēļ.

Viņai ir pieci dēli, kas strādā, bet neviens no tiem nedod viņai maizes kumosu. Es neatrodu šādai lietai īsta nosaukuma. Domāju, ka pret šādu nejēdzīgu parādību jācīnās ar visiem likumīgiem līdzekļiem. Ja arī viens cilvēks būtu bezgalīgi bagāts, visiem nabagajiem viņš tomēr nespētu palīdzēt. Nabagiem jāpalīdz, piespiežot, lai viņus uztur tie cilvēki, kuŗu pienākums ir to darīt saskaņā ar likumu. Es nerunāju par sirdsapziņu, jo tās nav tiem, pret kuriem citi ir spiesti ņemt palīgā likumu.

Es gribētu, lai jūs pieprasītu šai vecajai sievietei uztura naudu no viņas dēliem. Es to daru uz savas iniciatīves, tīri cilvēcisku jūtu vadīta. Vecajai sieviņai, protams, nav naudas, ar ko samaksāt jums honorāru, bet es jums atlīdzināšu. Ko lai dara, ja cilvēks ir līdzjūtīgs. Ikdienišķajā dzīvē ir tā, ka namsaimnieks izliek uz ielas katru, kas nespēj maksāt īri. Bet es tādām ņemu vēl advokātu.»

«Jūs patiešām esat rets cilvēks,» saka advokāts, «parasti prāvoties liek naidis, ne labsirdība.»

«Neslavējat mani,» teic Mare, «arī man ir savi personīgi mērķi un naidis. Es nīstu bezsirdīgos, un man ir prieks, ka nabadzīgajam sāk kļāties labāk. Varbūt es sāku šo prāvu, lai justu prieku.»

3.

«Māte sāk muļķīgus jokus dzīt,» saka Oskars sievai, «viņa aizturējusi manu algu.»

«Ko nu mēs darīsim?»

«Es arī nezinu. Grūti bija jau līdz šim, bet tagad kari zobus pavisam vadzī.»

«Kādēļ viņa tieši tevī neliek mierā?»

«Aleksim jau arī neklājas labāk. Nāca man pretī, jaunas drēbes bija mugurā, teica, ka esot uzteicis vietu. Viņš jau nesot muļķis, ka vergošot, ja algu nolaupot. Ja māte gribot nelaimi meklēt, lai meklējot. Lai vēl uzliekot algai arestu, ja viņš vairs nesaņemot.»

«Un tādēļ viņš atstāja vietu?»

«Viņš ir viens, var darīt, kā grib. Es nekur nevaru sprukt, tik maksā.»

«Tā tad tu esi tas bagātākais brālis.»

«Es jau esmu visnabadzīgākais. Kas zina, kuŗā pasaules malā citi dzīvo un krāj mantu. No tiem neviens nedabū ne senta rokā. Man, bada vabolei, vienam jāuztur māte.»

«Tas ir netaisni.»

«Tādas dusmas, ka gribās vai vietu uzteikt.»

«No kā tad mēs dzīvosim?»

«Jāmeklē jauna darba vieta un tas viņai jāslēpj.»

«Vai tad nav briesmīgi, ka māte daļu no tavas algas ņem sev.»

«Briesmīgi, vai nav briesmīgi. Kā lai es pieļāuju, ka viņa atņem bērniem maizi. Tie jau tā ir mazasinīgi. Viņu taču žēl, jo tiem visa dzīve vēl priekšā. Es mātei nevēlu ļauna, bet viņa gan jau varēja mirt. Labuma no viņas vairs nav nevienam, rada tik nepatīkšanas.»

«Tādēļ jau nu nevēli tūlīt nāvi.»

«Ko citu lai māku vēlēt. Šķirsts arī jau viņai gatavs, tik lai liek ausis zem galvas.»

«Dotu jau viņai, bet nava. Grozi katru sentu pirkstos, kamēr izrēķini, par ko to vari izdot.»

«Atdodi visu viņai, un tad mirsti pats ar bērniem badā. Tas nebūtu diezcik gudri darīts.»

Oskars pamet darbu dēļu noliktavās un sāk strādāt citur. Kur viņš strādā, to viņš pūlās noslēpt. Mājās to nezina. Rīta tumsā, izejot pa vārtiem, viņš iet pa labi, kaut gan viņam būtu jāiet pa kreisi. Viņš

baidās, ka viņu nenokļū, un grib novērotājus maldināt.

Oskara noslēpumu atklāja. Ļaunums jāsoda, to prasa likums un līdzjūtīgā Mare. Oskaru nosēdina apsūdzēto solā. Dabūdam jaunu vietu, viņš ir izvairījies pabalstīt māti.

Vecā Šķirsta Minna saka tiesai: «Es no viņa neesmu dabūjusi ne senta. Ja es būtu uzaudzinājusi piecus vilkus, es būtu dabūjusi no viņa ādām siltu kažoku un nesaltu. No viņa es neesmu nekā saņēmusi, tā ir tiesa, tik tiešām, kā es te stāvu.»

Oskaram piespriež trīs mēnešus cietumā.

«Kā mēs bez tevis iztiksim?» Malle izmisusi jautā vīram. «Bērniem atņem apgādnieku.»

«Tas ir tik traki, ka es par to nemaz negribu domāt,» atbild Oskars.

«Tev tas nebūs tik traki, tu katru dienu dabūsi savu ēdienu, bet ko mēs darīsim? Atliek vienīgi iet ar bērniem uz ielas ubagot.»

«Cilvēkiem jābūt cilvēcīgākiem,» saka Mare advokātam. Es nīstu tos, kas ir bezsirdīgi.»

«Jā, protams,» atbild advokāts, «jūs esat cēls cilvēks!»

Tulkojusi **Lonija Jēruma.**

Johans Sinimäe

JŪRMALAS ZĒNS

Kad atnāk vakars, apklust viņu čalas,
Starp krasta akmeņiem sāk jūra dusu.
Velk mēness zelta svītras līcī klusu,
Un uguns zibeņo pie smilšu sēkļa malas.

Te akas vindas ēna ūdenī slikt tāli,
Tur rūsas ēsta enkurķēde stiepjās jūrā.
Še laivā darva smaršo, atspīd blāzma būrā,
Viss ūdens — dziļa nakts un zvaigžņu stari
bāli.

Puskails guļ zēns uz krasta smiltīm spo-
drām,
Pret akmeņiem spiež delnas, laivu glāsta
Un līcī enkurotu kuģi vēro.

Kā slimš viņš staigā, skatās acīm modrām,
Gan gaida ugunis, gan dzird, ko arī stāsta.
Pēc jūras sirds un asinis tam sēro.

Tulkojusi **Lonija Jēruma.**

Johan Sinimäe

RANDLASPOISIKE

Kui õhtu saabub, vaikib lainehari
Ja meri suigub rannakive vahel.
Liivkollaseid kuu tõmbab jooni lahel
Ja vilkuv tuli tähib laia kaari.

Siin vette upub kaevuvinna vari,
Sääl ruske, roostest söödud ankruahel.
Tõrv lõhnab, puri helgib paadil kahel,
Kõik veed — üksainus öö ja tähesari.

Poolalasti poiss märjal rannaliival
Peod surub vastu kivi, paitab mõla
Ja lahel ankrus seisvat laeva vahib.

Kui haige kõnnib sillal merre viival,
Pea ootab tuld, pea kuulab sõudmiskõla.
See meri on, mis tema veres jahib.

Vitautas Vileiša atcerei Vytautas Vileišise mälestuseks

Priekšlaicīga nāve atrāvusi no mūsu vidus iemīlotu cilvēku, plaša vērīena valstsvīru un diplomātu — lietuvju tautas dēlu inž. Vitautu Vileiši. No 1934. gada 11. septembra viņš bija Lietuvas sūtnis Latvijā. Gandrīz 3 gadus darbojoties šai atbildīgā amatā, inž. V. Vileišis ieguvis draugus ne tikai Latvijas oficiālās aprindās un diplomātiskā korpusā, bet arī patiesas simpatijas jūtas plašā latviešu sabiedrībā.

Inž. Vitauts Vileišis atnāca uz Latviju tai brīdī, kad Baltijas valstu attiecībās bija noticis svarīgs pagrieziens — noslēgta

Enneaegne sūrm on röövinud meie keskelt armsa inimese, suurejoonelise riigimehe ja osava diplomaadi — leedu rahva poja ins. Vytautas Vileišise. Alates 1934. aasta 11. septembrist oli ta Leedu saadik Lātis. Peaaegu kolm aastat tegutsedes sei vastutusrikkal kohal, ins. V. Vileišis on omandanud sõpru mitte ainult Lāti ametlikes ringkonnis ja diplomaatilises korpusis, vaid ka tōsiseid sūmpaatia tundeid laialdases lāti seltskonnas.

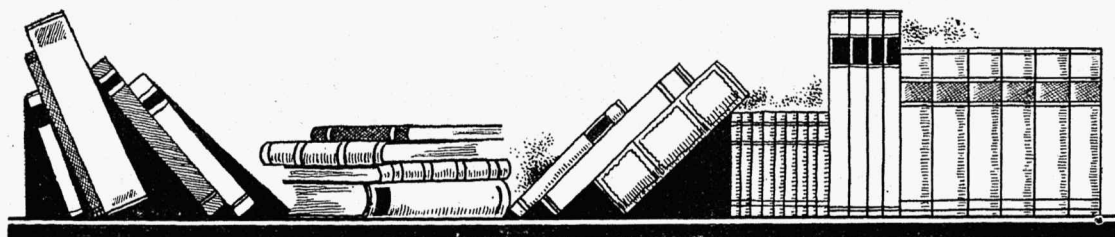
Ins. Vytautas Vileišis tuli Lātisse hetkel, mil Balti riikide vahekorris oli sūndinud tāntis pōore — sōlmitud Lāti, Leedu

Latvijas, Lietuvas un Igaunijas antante. Šis savienības padziļināšanai un abu brāļu tautu tuvināšanai viņš ziedoja visu savu prasmi, spēku un sirdi. Kam bijusi izdevība piedalīties vai vērot sūtni V. Vileišu diplomāta darbā un sabiedriskā darbinieka pienākumos, tie aizsaulē aizgājušo patieso Latvijas draugu atceras arī kā izcilu un stipru personību. Ar savu vienkāršību, sirsnību un dedzību viņš bija īpatnis diplomātu saimē.

Zīmīgi, ka viņš kā ceļu inženieris jau savās jaunības dienās būvējis vairākus Latvijas dzelzceļus. Vēlāk, kā savas tautas un valsts uzticams kalps, pildīdams dažādus atbildīgus amatus, vienmēr uzsvēris triju Baltijas valstu sadarbības un antantes nepieciešamību. 1931. g. no Latvijas Valsts prezidenta rokām saņēmis Triju zvaigžņu ordeņa 1. šķiru.

ja Eesti liit. Selle liidu süvendamiseks ja mōlemi vennasrahva lähendamiseks ohverdas ta kogu oma oskuse, jõu ja südame. Kel olnud võimalus võtta osa või jälgida saadikut V. Vileišist diplomaadi töös ja seltskondliku tegelase kohustusis, need mäletavad manalasse vajunud tõsist Lāti sõpra ka kui tähelepanuväärset ja jõulist isiksust. Oma lihtsuse, südamlikkuse ja südikusiga ta on olnud erand diplomaatide peres.

Huvitav, et ta juba teedeinsenerina oma noorusepäevil on ehitanud Lätis mitut raudteed. Hiljem oma rahva ja riigi ustava teenijana täites mitmesuguseid vastutusrikkaid ameteid alati on ta rõhutanud kolme Balti riigi koostöö ja liidu hädavajalikkust. Lāti Riigipresident 1931. a. on talle andnud üle Kolme tähe ordeni 1. järge aumärgi.

GRĀMATU GALDS • RAAMATULAUD

«PRO JUVENTUTE BALTICA»

Nr. 1-2/12. VI 37. Tartu.

Ar cildenām gandarijuma jūtām lasās šis jaunais periodiskais izdevums jau tamdēļ vien, ka viņš ir veltīts mūsu nākotnes cerībai — mūsu bērniem un jaunatnei, un viņš rodas triju Baltijas tautu sadarbības rezultātā. Dzimstību mazināšanās, kas novērojama visās valstīs un tautās, kļūst brīdinoša arī Baltijas valstīm, tamdēļ tautas dzīvā spēka vairošana pieder pie Baltijas valstu svarīgākajiem jautājumiem. Ar šī izdevuma klajā laišanu ir realizēts Baltijas valstu mātes un bērna aizsardzības komitejas lēmums pagājušā gada decembrī Tērbatā par laikraksta izdošanu Baltijas valstu mātes un bērna aizsardzībai. Liels ideālisms un reizē ar to nepieciešamības apziņa dves no šī žurnāla, pie kuŗa strādā līdzī attiecīgi lietpratēji. Re-

«PRO IUVENTUTE BALTICA»

Nr. 1-2/12. VI.-37. Tartu.

Ūleva tānutundega loed seda uut perioodilist vāļjaannet juba ūksi seepārast, et see on pūhendatud meie tuleviku lootusele — meie lastele ja noorsoole, ja see ilmub kolme Balti rahva koostōō resultaadina. Sūndivuse vāhēmine, mis on mārēgatav kōikide rahvaste ja riikide juures, muutub āhvārdavaks ka Balti riikidele, seepārast rahva elava jõu suarendamine kuulub Balti riikide tāhtsamate kūsimumste hūlka. Selle vāļjaande ilimumisega on realiseeritud Balti riikide emade- ja lastekaitse komitee otsus, mōōdunud aasta detsembris Tartus, ajakirja vāļjaandmise kohta Balti riikide emade- ja laste kaitseks. Suurt idealismi ja ūhtlasi praktilise hādavajalikkuse teadvust ōhkub sellest ajakirjast, kus tōōtavad kaasa

dakcija, uzstādīdama žurnāla mērķus, starp citu, saka:

«Blakus dzimstību skaita paaugstināšanai pirmajā vietā jānostādā bioloģiski vērtīgāko, dzīves spējīgāko elementu veicināšana. Tikai bioloģiski pilnvērtīgai tautai var rasties dzīves cīņai nepieciešamais rakstura stiprums un augstā tikumība, kā arī vajadzīgie saimnieciskie pamati. Ļoti svarīga lieta ir — atbrīvoties no neveselīgiem elementiem tautas miesās, sevišķi zīmējoties uz laulību, un kļūst par pienākumu nodrošināt veselību un spēku valsts dzīvībai pamatam — ģimenei. Veco kultūrtautu bojā iešanai galvenokārt ir bijuši bioloģiski cēloņi, tiem ir nepieciešami pētīt bioloģijas likumus, no kuriem atkarājas tautu dzīvotspēja, un šie likumi tad valsts un tautas dzīvē konsekvēnti izpildāmi.»

Ar dedzīgiem vārdiem runā profesors A. Lūiņš par vecākiem un bērniem. Tā ir himna dzīve — gribētos salīdzinājuma teikt. «Dzīves mērķis ir dzīve pati, viņas turpināšana un viņas tālākveidošana. Bērnos kļūst dzīvs mūsu dzīves augstākais mērķis! Bērnos izsakās mūsu dzīves saturs un jēga! Bērnos ir mūsu tautas dzīvība un kultūralā attīstība!»

Pirmajā numurā sniegti jo plaši pārskati par to, kā Baltijas valstīs ir nostādīta bērnu aizsardzība. Par to rakstā cand. jur. J. Akmens, A. Hunebelle kundze (Lietuva) un Dr. A. Vooremaa (Igaunija). Raksti angļu, vācu vai franču valodās. Žurnāla redakcijas komisijas sastāvs: J. Akmens (Latvija), K. Kasakaitis (Lietuva) un Dr. H. Madisson (Igaunija). Izdošanas vieta — Tērbata.

Novēlam izdevumam vislabākās sekmes lielo izdevumu veikšanā. O. N.

SELL (Suomi, Eesti, Latvija, Lietuva) biļetēns, iznākdams 3 reizes gadā, sniedz koncentrētas ziņas par 4 Baltijas valstu studentu kopdarbību, kā arī par viņu augstskolas dzīvi vispār. SELL organizācija savas pastāvēšanas 14 gados izvērtusies par ievērojamu faktoru Baltijas jūras valstu akadēmiskās jaunatnes tuvināšanā un, galvenais, šās jaunatnes sagatavošanā viņas nākotnes uzdevumiem šo tautu sadarbībā. Organizācijas tekošo darbu vada centrālbirojs un viņas darbība parādās uz āru konferencēs, kādas notiek katru pavasari pēc kārtas minēto četru valstu galvas pilsētās. Apsveicami ir organizācijas nodomi literatūras izdošanā, kuŗas mērķis būtu iepazīšanās ar Baltijas zemēm un tautām. Cik no jaunākā redakcijai piesūtītā «SELL Nachrichten» 6. numura redzams, tad vispirms dienas kārtībā likta nelielas ilustrētas brošūras izdošana, kuŗā visas SELL valstīs būtu apskatītas kā tūrisma zemes. Lai savstarpēji labāk varētu iepazīties ar tautu vēsturi, mākslu, literatūru, saimniecisko dzīvi u. t. t., tad nodomāts vispirms sastādīt ieteicamās literatūras sarakstu, kādu tad iegādāsies studējošo bibliotēkām. Ļoti atzīstams ir pēdējā SELL konferencē Tallinnā un Tērbatā pieņemtais lēmums par sa-

vastavad asjatundjad. Toimetus pūstitades ajakirja eesmärki, museas ūtleb:

«Sündivuse arvu tōstmise kōrval esikohale peab tōstma bioloogilisel vāertuslikumate, elu-jōulise mate elementide soodustamise. Ainult bioloogilisel tāsivāertuslikul rahval vōib tek-kida eluvōitluseks hādavajalik iseloomu tugevus ja kōrge moraalsus, kui ka tarvilikud majanduslikud alused. Vāga tāhtis on — vabana ebaterveist elementidest rahva ihus, eriti mis puutub abielusse, ja muuta kohuseks kindlustada riigi elava aluspōhja — perekonna ter-vist ja jōudu. Vanade kultuurrahvaste hukku-mise peapōhjused on olnud bioloogilised, seepā-rast on hādavajalik uurida bioloogia seadusi, millest oleneb rahvaste elujōud, ja neid seadusi tuleks siis riigi ja rahva elus iābi viia konsekv-entselt.»

Tuliseid sōnu rāagib professor A. Lūiņš vane-matest ja lastest. See on hūmn elule — tahaks vōrdluses ōelda. «Elu esmārk on elu ise, selle jatkamine ja selle edasiarendamine. Lastes elustub meie elu kōrgeim esmārk. Lastes vāljendub meie elu sisu ja mōte! Lastes on meie rahva elu ja kultuuriline areng!»

Esimeses numbris on avaldatud ulatuslikud ūlevaated sellest, missugusel jārjel Balti riikides on lastekaitse. Sellest kirjutab cand. jur. J. Akmens, proua A. Hunebelle (Leedu) ja Dr. A. Vooremaa (Eesti). Artiklid on inglise, saksa vōi prantsuse keeles. Ajakirja toimetuse komis-joni koosseis: J. Akmens (Lāti), K. Kasakaitis (Leedu) ja Dr. H. Madisson (Eesti). Vālja-andmise koht — Tartu.

Soovime vāljaandeles parimat edu suurte ūlesannete tātmissel. O. N.

SELL'i (Suomi, Eesti, Latvija, Lietuva) biļeteen,

tulles vālja 3 korda aastas, annab kontsentree-ritul teateid 4 Balti riigi ūliōpilatest koostōōs, kui ka nende ūlikoolide elust ūldse. SELL'i or-ganisatsioon oma kestvuse 14 aasta jooksul on kujunenud vālja tāhelepanuvāert teguriks Bal-timere riikide akadeemilise noorsoo lāhendami-ses ja, peaasi, selle noorsoo ettevalmistamises tema tuleviku ūlesandeiks nende rahvaste koostōōs. Organizatsiooni jooksvid tōid juhib keskbūroo ning selle tegevus vāljendub konve-rentsides, mis leiavad aset igal kevadel jārge-mōoda mainitud nelja riigi pealinnades. Tervi-tatavad on organizatsiooni kavatsused kirjan-duse vāljaandmises, mille esmārk oleks tutvumine Balti maade ja rahvastega. Kui palju uemast toimetusele saadetud «SELL Nachrich-ten» 6. numbrist nāha, siis kōige esiteks on pāevakorras vāheldase illustreeritud brošūri vāljaandmine, kus kōik SELL'i riigid leiaks kāsitlust turismi maadena. Et vastastikku pare-mini tutvuda rahvaste ajaloo, kunstiga, kir-jandusega, majandusliku eluga jne., on esijoo-nes kavatsētud kokku seada soovitava kirjan-duse nimestik, mis siis muretsetakse ūliōpilas-

censības izsludināšanu vēsturisku tematu apstrādāšanā ar labāko darbu godalgošanu, kāda godalgošana paredzēta ik pēc diviem gadiem. Šoreiz sacensībai izvēlēti šādi temati: 1) SELL valstu sadarbība un studējošās paaudzes līdzdalība viņā, 2) Somijas un Baltijas valstu sadarbības vēsturiskie pamati, 3) Studentu un studentu organizāciju sakari SELL zemēs pirms šo valstu patstāvības. Godalgas Ls 350,—, Ls 250,— un Ls 100,—.

No diezgan plašās informācijas par visu četru valstu augstskolu dzīvi redzams, ka studentu skaita samazināšana, kas apzināti ievadīta pie mums, tiek izvesta arī citās valstīs. Tā, piemēram, Helsinku universitātē 1937. gadā studentu skaits samazinājies par 197 — no 6631 uz 6434. Igaunijā pēc jaunajiem augstskolas noteikumiem ar ļoti stingriem ierobežojumiem ir saistīta studentu pāriešana no vienas fakultātes otrā un arī Tērbatas universitātē visās fakultātēs noteikts tas pats agrākais jaunuzņemamo studentu skaits — kopā 635.

Par latviešu studentu darbību no biļetēna starp citu dabūjam zināt, ka abos augstskolas studentu koros, kuriem jau ir savs orķestris un pat solisti, nobriest nodoms uzvest pat opereti, kurai partitūru jau sagatavojis jauns apdāvināts komponists no studējošo aprindām — Margers Zariņš. Operetes darbībai viela ņemta no Tērbatas studentu dzīves pagājušā gadsimta 60-tos gados, tēlojot latviešu studentu saduršmes ar vāciešiem.

O. N.

Lūcija Upīte. Igaunu valodas mācība.

Lāti keele õpik. Noor-Eesti Kirjastus Tartus 1937.

Baltijas tautu tuvināšanā vislielākais šķērslis ir — to valodu neprāšana, kurās runā paši vietējie zemes iedzīvotāji. Sāpīgi ir sajūtams attiecīgo vārdu un valodas mācības grāmatu trūkums. Kā pirmā bezdēlīga šī sāpīgā trūkuma novēršanai tagad nāk Lūcija Upīte ar savu igauņu valodas mācību, solidā Noor-Eesti Kirjastus (Tērbatā) izdevumā. Grāmata sastādīta pašmācībai, dialogu veidā, un domāta galvenokārt ceļotājiem — latviešiem, kas apmeklē Igauniju, un igauņiem, kas apmeklē Latviju. Grāmatas viela ir mēģināta pieskaņot praktiskās dzīves vajadzībām, sniedzot dialogus pēc iespējas visās iedomājamās situācijās: ceļā, iestādēs, veikalos, mājās, atpūtā, darbā... Šādus dialogus sastādīt svešvalodas nepratējam ir palakpots, ja šie dialogi ir cik vien iespējams tipiski, t. i. viņus lietojot tieši vai aplinkus tiek pie mērķa kaut kurā gadījumā. Liekas, ka šai ziņā grāmatas autorei ne visās vietās ir laimējies. Vietām dialogi šķiet esam nejaušas dabas, kuri no simta noderēs labi ja nedaudziem. Piemēram, nodaļā ar apzīmējumu «Laiks» sastopam šādus nejaušus teikumus: «Viņš mira 4. janvārī». «Pirms kļūst gluži tumšs, šeit iedēdz ugunis». Tamlīdzīgas frazes, ja arī viņas būs ie-

raamatukogudele. Vāgagi tunnustusväärt en viimasel SELL'i konverentsil Tallinnas ja Tartus vastu võetud otsus võistluse väljakuulutamisest ajalooliste teemade käsitluses, paremate tööde auhindamisega, mis toimuks iga kahe aasta tagant. Seekord võistlusteemad on valitud järgmised: 1) SELL'i riikide koostöö ja üliõpilasnoorso osavõtt sellest, 2) Soome ja Balti riikide koostöö ajaloolised alused, 3) üliõpilaste ja üliõpilasorganisatsioonide suhted SELL'i maa-des enne nende riikide iseseisvust. Auhinnad Ls 350,—, Ls 250,— ja Ls 100,—.

Võrdlemisi laialdasest informatsioonist kõigi nelja riigi ülikooli elust nähtub, et üliõpilaste arvu vähendamise, mis meil on algatatud teadlikult, saab viidud läbi ka teistes riikides. Nii, näiteks, Helsingi ülikoolis 1937. aastal üliõpilaste arv on vähenenud 197 üliõpilase võrra — 6631-lt 6434 -le. Eesti uute ülikooli määruste kohaselt on vāgagi kindlajooneliselt piiratud üleminēk ühest teaduskonnast teise ning ka Tartu ülikoolis kõigis teaduskondades on kindlaks määratud sisseastujate üliõpilaste arv — kogusummas 635.

Lāti üliõpilaste tegevuse kohta bülleteenist muuseas leiame teateid, et mõlemas üliõpilaskoores, millistel on juba oma orķester ja isegi solistid, valmib kavatsus kanda ette opereti, mille partitūuri on juba ette valmistanud noor andekas komponist üliõpilasringkonnist — Margers Sariņš. Opereti tegevusaine on võetud Tartu üliõpilaselust mööduvad sajandi 60-ndais aastates, kujutades lāti üliõpilaste kokkupõrķeid sakslastega.

O. N.

Lutsia Upīte. Igaunu valodas mācība.

Lāti keele õpik. Noor-Eesti Kirjastus Tartus 1937.

Balti rahvaste lähendamises suurim tōke on — nende keelte oskamatus, mida rāāgivad ise kohalikud maa elanikud. Valusasti annab tunda vastavate sõnastikkude ja õpperaamatute puudus. Esimese pääsukusena selle valusa kūsimume kõrvaldamises tuleb nüüd Lutsia Upīte oma eesti keele õpikuga, soliidses Noor-Eesti Kirjastuse väljaandes. Raamat on kokku seatud iseõppimise otstarbeks, dialogide kujul, ja mõeldud peaaesjalikult reisijatele-lātlastele, kes külāstavad Eestit, ja eestlastele, kes külāstavad Lātit. Raamatu sisu on pūitūd hoida kooskōlas praktilise elu nõuetega, andes dialooge võimalikult igas mõeldavas situatsioonis: teel, asutuses, kauplustes, kodus, puhkusel, tōos... Neid dialooge koostades vōõrķeele mitteoskajale on osutatud teene, kui need dialoogid on võimalikult tūūbilised, s. o. neid kasutades otseselt vōi kaudselt saavutatakse siht igal juhul. Tundub, et ses suhtes raamatu autoril mitte just igas kohas pole õnnestunud. Kohati dialoogid tunduvad juhuslikena, mis saja hulgas kõlbavad vast vāhēstele. Nāiteks, osas tāhendusega «Aeg» leiame jārgmisi juhuslikke lauseid: «Viņš mira 4. janvārī» («Ta suri 4. jaanuaril»). «Pirms kļūst gluži tumšs, šeit iedēdz ugunis» («Enne kui

mācītas no galvas, ceļotājam tikpat kā nekā nedos, tāpēc ka viņas piemērojamas tikai individuālos gadījumos.

Grāmatai ir pievienotas arī pirmās pamācības gramatikā. Tikai te iezagušās dažas kļūdas. Piemēram, debitīvu prasa nominatīvu, ne akuzatīvu. Latviski pareizi ir: «Es esot jāsargā», nevis «Mani jāsargājot» (146. l. p.). «Nikni suņi jāpiesien ķēdē», bet nevis «Niknus suņus jāpiesien ķēdē» (109. l. p.), kā autore grib mācīt igauņus. Šādas aplamības liekamas uz to valodas neskaidrību rēķina, kādās latviešu valodā ir ievēduši viņas lielie reformētāji. Te tagad darbs valdības jaunieceltai valodas tīrīšanas komisijai.

Paldies autorei par viņas labo gribu — nākt talkā lielajā tautu tuvināšanas darbā, un paldies par lielajām pūlēm, kādas viņa šai darbā ir ielikusi! Novēlam grāmatai pelnītās sekmes.

O. Nonācs.

M. Pukits. Lāti Kultuurilugu.

Elav Teadus 66.

Jau sesto gadu Tērbatā iznāk Igaunijas Rakstniecības biedrības (Eesti Kirjanduse selts) populārzinātniskā seriija igauņu valodā «Dzīvā zinātne». Ar sešdesmit sesto numuru, vai šī gada sesto numuru «Dzīvā zinātne» sniedz «Latvijas Kultūras vēsturi». Autors — mums labi pazīstamais Latvijas rakstniecības un mākslas draugs Mārtiņš Pukits. Gliiti izdotā grāmata 146 l. p. bieza, ar 32 ilustrācijām un mākslinieka Strunke zīmētu vāku. Saturā: Latvijas kultūras sākums; Tautas atmodas laiks; Tautas atmodas augstākais laiks ap 1870. gadiem; Pārkrivošanas laiks; Klusums pirms negaisa; «Jaunā strāva»; 1905. g. un tam sekojošā reakcija; Gara kultūras jaunās dvesmas; Pasaules karš; Latvijas patstāvības tapšana un brīvības cīņas; Patstāvīgā Latvija; Pēcvārds. Chronoloģijas tabulas. Grāmatas par Latviju svešās valodās. Grāmatas latvju valodas mācībai.

Šai grāmatā Pukits, lai gan konspektīvi, tad tomēr ļoti pilnīgi apskatījis Latvijas kultūras vēsturi, sevišķi rakstniecību, rakstniekus un periodiku. Neترūkst apskata arī Latvijas pārējai mākslai, kā: mūzikai, teātrim, glezniecībai un tēlniecībai. Vārdu sakot šī grāmata sniedz vispusīgus materiālus visās Latvijas kultūras nozarēs un var būt kā praktiska rokas grāmata visiem tiem mūsu kaimiņu tautas pilsoņiem, kam par Latviju un tās kultūru būtu nepieciešami kādi dati.

Uzkrīt, ka žurnālu apskatā, kur ievēroti pat īsu laiku pastāvējuši izdevumi, nav minēts taisnī tas, kurš kalpo Latvijas-Igaunijas tuvināšanai — Latvijas-Igaunijas «Mēnešraksts». Tā kā arī pats M. Pukits ir šī Mēnešraksta līdzstrādnieks, tad nezinašana te nav vainīga, bet gan drīzāk nožēlojama aizmāršība.

A. Kempe.

lāheb pāris pimedaks, pannakse siin tuled põlema»). Sellelaadilised fraasid, kuigi nad on õpitud pähe, reisijale ei anna peaugu midagi, kuna need on kohased vaid eri juhtumeil.

Raamatu juurde on lisatud ka esimese õppejārgu grammatika. Ainult siin on pääsenud sisse üksikud vead. Näiteks debitiiv nõuab nominatiivi, mitte akusatiivi. Lätikeeles on õige: «Es esot jāsargā», mitte «Mani jāsargājot» (146. lhk.). «Nikni suņi jāpiesien ķēdē», mitte «Niknus suņus jāpiesien ķēdē» (109. lhk.), nagu autor tahab õpetada eestlasi. Selliseid väärsusi peab panema nende keele segaduste arvele, mida lāti keelde on toonud tema suured uuendajad. Siin on nüüd töö valitsuse määratud uuel keele puhastamise komisjonil.

Aitāh autorile tema hāa tahte eest — tulla appi suure rahvaste lähendamise tōos, ning aitāh suure vaeva eest, mida talt on nõudnud see tōō! Soovime raamatule teenitud edu.

O. Nonats.

M. Pukits. Lāti Kultuurilugu.

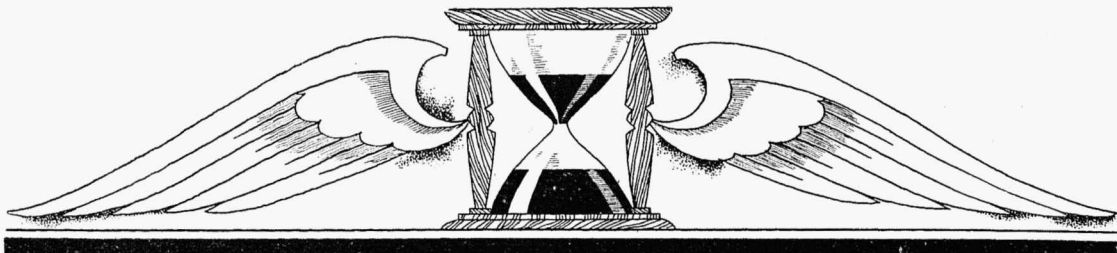
Elav Teadus 66.

Juba kuuendat aastab ilmub Tartus Eesti Kirjanduse Seltsi eestikeelne populaarteaduslik seeria Elav Teadus. Kuuekümmen kuuenda numbrina, või käesoleva aasta kuuenda numbrina Elav Teadus avaldab «Lāti Kultuuriloo». Autor — meile hāsti tudud Lāti kirjanduse ja kunsti sõber Martin Pukits. Kaunilt väljaantud raamat on 146 lhk. suurune, 32 illustratsiooniga ja kunstniku Strunke kaanejoonistusega. Sisus: Lāti kultuuri algmed; Rahvusliku ārkamisaja algus; Rahvusliku ārkamise kōrgeag 1870-ndaal aastail; Venestusaeg; Vaikus enne tormi; «Uus vool»; 1905. aasta ja jārgnev reaktsioon; Uusi puhanguid vaimukultuuris; Maailmasōda; Latvija iseseisvumine ja vabadussōda; Iseseisev Lāti; Jārelsōna. Kronoloogiline tabel. Vōōrkeelseid teoseid Lāti ūle. Lāti keel õpikuud.

Ses raamatus Pukits, olgugi konspektiivselt, kuid siiski vāga tāielikult on andnud ūlevaate Lāti kultuuriloost, eriti kirjandusest, kirjanikest ja perioodikast. Ei puudu ka Lāti muu kunsti, nagu muusika, teatri, maalikunsti ja skulptuuri ūlevade. Ūhe sōnaga oeldes, see raamat annab igakūlgset materjali kōigist Lāti kultuuriharudest ja kōlbbab āra praktilise kāsiraamatuna kōigile neile meie naaberriigi kodanikele, kellele oleks hādavajalikud mingisugused andmed Lāti ja tema kultuuri kohta.

Torkab silma, et ajakirjade ūlevaates, kus on mainitud isegi seisma jāānud vāljaanded, pole mainitud just seda, mis on Lāti-Eesti lähendamise teenistuses — Lāti-Eesti «Kuukirja». Kuna ka M. Pukits ise on selle kuukirja kaastōoline, siis teadmatus pole selles sūūdi, vaid pigemini kūl kahjatsusvāärne hajameelsus.

A. Kempe.

C H R O N I K A • K R O O N I K A

III Baltijas valstu mātes un bērnu aizsardzības kongresa lēmumi*).

Konference nolemj:

I. Lai panāktu tautas dabīgā pieauguma skaitļa celšanos attiecībā uz daudzumu un kvalitāti, nolemj nodibināt vēl ciešāku sadarbību triju Baltijas valstu starpā šo jautājumu atrisināšanai, it sevišķi:

- 1) ņemt dalību likumprojektu izstrādāšanā attiecībā uz sociālo apdrošināšanu;
- 2) ņemt dalību zinātniskos pētījumos par sociāliem priekšnoteikumiem, kas secina tautas vairošanos un paceļ tautas sastāva kvalitāti;
- 3) rūpēties par sociālam darbam apmācīta personāla izglītību visās trijās valstīs;
- 4) ierosināt zīdaiņu un sieviešu higiēnas kā mācības priekšmeta ieviešanu visās Baltijas valstu meiteņu skolās. (Ģimenes sociālā nozīme.)

II. Pieņem Lietuvas delegācijas priekšlikumu, jautājumā par bērnu aizsardzību uz laukiem vispusīgu izstrādāšanu un pārrunāšanu nolikt uz 1940. gada konferenci.

III. Ievērojot to, ka pilsētās novērojams lielāks dzimstības skaitļa samazinājums nekā uz laukiem, pielikt visas pūles, lai atturētu laucinieku ieplūšanu pilsētās un veicināt tās tautas daļas pāriešanu uz laukiem, kas nav cieši saistīta pie pilsētas.

IV. Kompensācijas pabalstiem jāpieaug atkarībā no bērnu skaita ģimenē un atkarībā no algas augstuma un šie pabalsti jāmaksā valstij. Līdzekļi šim vajadzībām sagādājami uzliekot attiecīgus nodokļus visiem iedzīvotājiem, vai arī šāda palīdzība lai tiktu izvesta dzīvē sociālās apdrošināšanas ceļā.

V. Lai sasniegtu panākumiem apveltītu mātes un bērnu aizsardzību, skolu jaunatnei jāsniedz sistēmatiska mācība šīn priekšmetā, it sevišķi ir nepieciešams jaunatni pēdējās pamatskolas klasēs mācīt cienīt katra atsevišķa cilvēka darbu, pie kam sevišķi izceļama mātes un bērnu nozīme ģimenē, tautā un valstī.

*) Sk. ievadu: «Vērojumi un slēdzieni».

III. Balti riikide ema-ning lastekaitse kongressi otsused*.)

Konverents otsustab:

I. Et saavutada rahva loomuliku juurdekasvu arvu tõusu hulga ning kvaliteedi suhtes, otsustatakse nende küsimuste lahendamiseks luua veel tihedamat koostööd kolme Balti riigi vahel, eriti:

- 1) võtta osa seaduseelnõude väljatöötamisest sotsiaalse kindlustuse alal;
- 2) võtta osa teaduslikes uurimuisis sotsiaalsest eeldustest, millistest järeldub rahva juurdekasv ning tõuseb rahva koosseisu kvaliteet;
- 3) hoolitseda sotsiaalseks tööks väljaõpetatud personaali hariduse eest kõigis kolmes riigis;
- 4) alगतada imiku ja naise hügieeni kui õppeaine sisseseadmist kõigis Balti riikide naiskooles. (Perekonna sotsiaalne tähtsus.)

II. Võtab vastu Leedu delegatsiooni esilduse, maa lastekaitse küsimuse igakülgne välja-töötamine ning arutelu määrata 1940. aasta konverentsile.

III. Arvestades seda, et linnades on tunda suuremat sündivuse arvu langust kui maal, teha kõik, et pidurdada maarahva voolamist linna ja soodustada selle rahvaosa kolimist maale, kes pole tihedasti seotud linnaga.

IV. Kompensatsiooni toetusd peavad kasvama vastavalt laste arvule perekonnas ja vastavalt palga kõrgusele ning neid toetusi peab maksma riik. Summad seks otstarbeks on muretsetavad võttes vastavaid makse kõigilt kodanikelt, või ka selline abiandmine peaks läbi- viidama sotsiaalkindlustuse teel.

V. Et saavutada tulemusrikast ema- ja lastekaitset, koolinoorsoole peab andma süstematiline õpetus ses õppeaines, eriti on hä-davajalik noorsugu algkooli viimaseis klasses õpetada lugupidama iga üksiku inimese tööst, millejuures eriti peab esile tõstma ema ja lapse tähtsust perekonnas, rahvas ja riigis.

*) Vaata juhtkirja: «Vaatlusi ja järeldusi».

Kongress ieteic:

- 1) Ierikot skolas un noorganizēt kursus, kuros jaunas meitenes praktiski un teorētiski tiku apmācītas zīdaiņu kopšanā un zīdaiņu higiēnā. Mācības laikam jābūt vismaz vienu gadu ilgam.
- 2) Padomdošanas punktu tikls mātēm un bērniem uz laukiem jāpaplašina, atverot jaunus punktus un arī noorganizējot ambulatoriskus padomdošanas punktus.

Konference atzīst kompensāciju kasu lielo nozīmi un uzskata to par jaunu veidu ģimenes un bērnu palīdzības darba laukā un ieteic to drīzāku izvešanu dzīvē.

Tēzes pie referāta par laika gara iespaidu uz tautas pieaugumu:

- 1) Dzimstības skaitļa samazināšanās var būt tik pat labi tautas iznīkšanas simptoms, kā arī pārejoša laika parādība. (Vitalitātes krīze.)
- 2) Mūsu laika gara analīze rāda, ka negatīvie simptomi pie mums izskaidrojami kā infekcija ar vispārīgo lielpilsētās un novecojošā Rietumeiropā valdošo laika garu.
- 3) Pateicoties pārmaiņai valdošā mentālītātē, var notikt un arī ir jānotiek uzlabošanai.
- 4) Atslēga mentālītātes pārkārtošanai atrodas mūsu tautas vadošo šķiru priekšzīmē.

Latvju, igauņu un lietuviešu bērnu apmaiņa.

Jūnija beigās no Tērbatas uz Lietuvu izbrauca 10 igauņu bērni, lai pavadītu 1 mēnesi Alitu vasaras kolonijā, kas atrodas 140 km. uz dienvidiem no Kauņas. Igaunu bērni tur uzturās pirmo reizi. Alitu koloniju uztur Lietuvas bērnu aizsardzības organizācijas.

Ar Latviju bērnu apmaiņa notiek jau kopš pagājušās vasaras. Šogad Latvijā «Rūķišos» no Tērbatas ieradās 15 bērni jūlija vidū un paliks te 1 mēnesi. Tikpat ilgi latviešu un lietuviešu bērni uzturas Tērbatas bērnu aizsardzības biedrības vasaras kolonijā Kukulinnā, kurpu tos, no abām valstīm kopskaitā 25, nosūtīja jūlija vidū.

Latvijas un Igaunijas vienprātība skolu jautājumā.

Tallinnā jūlija beigās notikušajā Latvijas - Igaunijas skolu darbinieku apspriedē visus jautājumus pārrunāja lielā vienprātībā un vienojās par latviešu skolu iekārtu Igaunijā un igauņu skolu iekārtu Latvijā. Bez tam pārrunāja arī savstarpējos izglītības politikas jautājumus. Starp citu ierosināja Latvijas un Igaunijas skolu jaunatnes kopēju vasaras nometņu sarīkošanu, lai mācītos otras valsts valodu un iepazītos ar tās kultūru.

Igaņu dārzieku ekskursija Latvijā.

Jūlija beigās Latviju apmeklēja igauņu dārzieku ekskursija — 36 personas ar Tallinnas

Kongress soovitab:

1) Seada sisse koolid ning organiseerida kursusi, kus noored tütarlapsed praktiliselt ja teoreetiliselt saaks õpetatud imikute hoidmises ja imikute hügieenis. Õppeaeg peaks kestma vähemasti ühe aasta.

2) Emade ja laste nõuandepunktide võrku maal tuleks laiendada, luues uusi punkte ja ka organiseerides ambulatoorseid nõuandepunkte.

Konverents tunnustab kompensatsiooni kasade suurt tähtsust ja peab seda uueks teeks perekonna ja laste abiandmise töö väljal ning soovitab selle peatset elluviimist.

Teesid referaadi juures aja vaimu mõjust rahva juurdekasvule:

1) Sündivuse arvu vähenemine võib olla samahästi rahva väljasuremise sümptom kui ka üleminev aja nähe. (Vitaliteedi kriis.)

2) Meie aja vaimu analüüs näitab, et negatiivsed sümptoomid meie juures on selgitatavad infektsioonina üldise suurlinnades ja vananenud Lääne-Euroopas valitseva aja vaimuga.

3) Tänu muutustele valitsevas mentaliteedis võib tulla ning ka peab tulema paranemine.

4) Voti mentaliteedi ümberloomisele peitub meie rahva juhtivate kihtide eeskujus.

Latvija, Eesti ja Leedu laste vahetus.

Juuniku lõpul sõitis Tartust Leetu 10 eesti last sealsesse Alitus'i laste suvekoloniasse, mis asub 140 km. Kaunasest lõuna pool ja peetakse ülal Leedu lastekaitseorganisatsioonide poolt. Seekordne eesti laste saatmine sinna toimub esmakordselt.

Latvijaga toimub laste vahetus juba möödunud suvest. Tänavu saabus Latvijasse «Rūķiši» koloniasse Tartust 15 last juuliku keskel. Nii Leetu kui Latvijasse jäävad eesti lapsed üheks kuuks. Sama kaua saavad leedu ja läti lapsed viibida Tartu lastekaitseühingu Kukulinna suvekolonias, kuhu nad, kokku 25 last, saabusid mõlemalt maalt juuliku keskel.

Kooliküsimuses Eesti ja Latvija vahel üksmeel.

Eesti ja Latvija koolitegelaste nõupidamisel Tallinnas, juuliku lõpul lahendati kõik küsimused ilma raskust tekitavate arusaamatusteta ja jõuti ühisele kokkuleppele Läti koolide korralduse kohta Eestis ja Eesti koolide korralduse kohta Latvijas. Peale selle vahetati mõtteid vastastikkuste hariduspoliitiliste päevaküsimuste kohta. Muuseas kerkis üles küsimus Eesti ja Latvija koolinoorte ühiste suvelaagrite küsimus, kus õpitaks vastastikku teise maa keelt ja kultuuri tundma.

Eesti aednikud Latvijas ekskursioonil.

Juuliku lõpul viibis Latvijas 36 eesti aednikust koosnev ekskursioon Tallinna ja Pärnu

un Pärnu vadošajiem dārzniecības darbiniekiem priekšgalā. Viesi apmeklēja arī Ķemerus, Rīgas Jūrmalu un Siguldu.

Lietuvus lauksaimnieki Igaunijā.

Jūlijā Igauniju apciemoja Lietuvas lauksaimnieku ekskursija — 25 personas. Valkas apriņķī viesi iepazīs ar vienu saimniecību, un tad devās tālāk uz Tērbatu. Lietuviešu lauksaimnieki galvenokārt interesējās par igauņu saimniecībām.

Lietuvju-igauņu kultūralie sakari.

Lietuvju-igauņu kultūralie sakari pēdējā laikā iezīmējas ar vairākiem literatūras tulkojumiem no vienas valodas otrā un arī ar patstāvīgiem darbiem par otru zemi.

Nupat izdošanai gatavo Lietuvas dailliteratūras krājumu igauņu valodā. Tajā būs lietuvju rakstnieka Vinca Krēves, Jurga Savicka un Petra Cvirka darbi. Bez tam tulkots arī prof. V. Mikolaiša-Putina ievērojams apcerējums «Tautiskā ideja Lietuvas literatūrā». Antoloģiju izdos pazīstamā igauņu grāmatu izdevniecība «Noor-Eesti Kirjastus», Tērbatā.

Latvijas, Igaunijas un Lietuvas valstu svētkos notiek svinīgi akti visās Baltijas valstu antantes skolās. Lai sagādātu informācijas materiālu skolu vajadzībām, Lietuvas sūtniecības Tallinnā sekretārs V. Čēčets sarakstījis grāmatu par Igauniju. Grāmata ļoti plaša, ar bagātu saturu. Sniegta ziņa un ilustrācijas par igauņu tautas un valsts vēsturi, ārlietu un iekšlietu politiku, kultūru, saimniecisko dzīvi u. t. t. Izteikta vēlēšanās, lai līdzīgu grāmatu lietuvju lasītājiem sagādātu arī par Latviju. «Literatūros Naujienos» piezīmē, ka informācijas izdevumu par Latviju, vārbut, sagatavošot pazīstamais Lietuvas žurnālists J. Paļeckis.

Atklāts vārds.

Šī mēneša pirmajās dienās Latvijā viesojās Igaunijas aizsargu motorizēto vienību grupa. Šīs ekskursijas dalībnieks A. Johnsons par apmeklējuma laikā Latvijā gūtiem iespaidiem raksta «Päevaleht» 5. augusta numurā:

«Būsim atklāti: Neraugoties uz Latvijas - Igaunijas savienību, neraugoties uz daudziem skaistiem rakstiem un runām, neraugoties uz abu tautu zināmas daļas saprašanas, teorētiskām atziņām, neraugoties uz abu tautu kopējo pagātni, neraugoties uz ieroču brālību, abu tautu starpā tomēr valda zināms «kautkas», kam nevar atrast nekādas definīcijas. Šodien sakām skaistas runas un uzrakstām vēl skaistāku rakstu, bet rīt jau izstāstam nepielaižamu anekdoti vai uzrakstām duļķainu feļetonu. To, ko no vienas puses ar lielām grūtībām uzceļam, no otras puses atkal noārdām. Tā tas ir bijis gandrīz vienmēr. Kādu iemeslu dēļ? Vai tas ir vajadzīgs? Protams, atbildēsim — nē, tas nav va-

juhtivate aiandustegelastega eesotsas. Külalised käisid ka Kemeris, Riia rannas ja Siguldas.

Leedu põllumehed Eestis.

Juulis saabus Eestisse Leedu põllumeeste ekskursioon, kokku 25 isikut. Valgamaal vaatasid nad ainult üht majapidamist ja siirdusid Tartu. Leedulased kui tegelikud põllumehed tundsid huvi peamiselt talumajapidamiste vastu.

Leedu - Eesti kultuurilised sidemed.

Leedu-estis kultuurilised sidemed viimasel ajal tähistuvad mitme kirjandusliku tõlkega ühest keelest teise ja ka iseseisvate töödega vastasmaa kohta.

Parajasti valmistutakse väljaandma Leedu ilukirjanduse valimikku eesti keeles. Selles leiavad aset leedu kirjaniku Vincas Kreve, Jurgis Savickase ja Petras Cvirka tööd. Peale selle on tõlgitud ka prof. V. Mikolaitis-Putinase tähelepanuväärt artikkel «Rahvuslik idee Leedu kirjanduses». Antoloogia väljaandjaks on tuntud eesti kirjastus «Noor-Eesti» Tartus.

Lāti, Eesti ja Leedu riigipühil leiavad aset pidulikud aktused kõigis Balti riikide antante kooles. Eet muretseda informatsioonimaterjali koolide tarbeks, Leedu saatkonna sekretar Tallinnas V. Čēčeta on avaldanud raamatu Eesti kohta. Raamat on kaunis ulatuslik, rikkaliku sisuga. Seal leiame teateid ja illustatsioone eesti rahva ja riigi ajaloo, välis- ja sise poliitikast, kultuurist, majanduselust jne. On väljendatud soovi, et samalaadiline raamat leedu lugejaskonnale saaks muretsedud ka Lāti kohta. «Literatūros Naujienos» märgib ära, et informatsiooni väljaannet Lāti kohta valmistavat vist tuntud Leedu ajakirjanik J. Paļeckis.

jadzīgs un tam nav arī ievēribas cienīgu iemeslu.

Šo rindu uzdevums nav meklēt vainīgos. Tos atradīsim kā vienā, tā otrā pusē.

Cik zināms, latviešu un igauņu attiecības vismaz aizsargu organizāciju rāmjos līdz šim ir bijušas nepelāmas, tāpat arī dažās citās aprindās, sevišķi studentu vidū. Bet citās turpretim nepieļaujami sliktas, pat skandālozas.

Nav pagājusi gandrīz neviena Latvijas - Igaunijas sporta ascikste, kurās beigās nenotiktu kāda «izskaidrošanās». Par šim lietām runā un raksta vairāk nekā par svarīgiem, abas tautas dziļi skaņošiem jautājumiem. Galu galā tur nebūtu sevišķi daudz ļauna, bet tas tomēr iespaido vispārējo izturēšanos citos jautājumos un izposta vairāk, nekā diplomātija un valstiska saprašanās spēj par labu vērēt. Un tas jau ir zaudējums.

Labā uzņemšana ir tīri formāla, pieklājība var būt oficiāla. Bet ja tu jūti, ka viss nāk no

skaidras sirds, ka nav nevienas liekas pozas, neviena komplimenta, tad tu jūti savos sirds dziļumos, ka tev ir labi, ka tu esi savējo vidū.

Un to visu mūsu vīri Latvijā pārdzīvoja. Visi jūta, ka dabīgāka izturēšanās nevar būt. Daudzi no mums, kas atradās Latvijā pirmo reizi, sākumā bija pārsteigti: arī viņiem bija bijuši aizspriedumi. Bet tie tūlīt izzuda.

Šo rindu autors ir noteikti pārliecināts, ka viņš var runāt visu 32 aizsargu virsnieku un aizsargu vārdā un apstiprināt, ka latviešu tauta viņos ir atradusi ne tikai šo mazo skaitu pastāvīgu draugu, bet ka katrs no šiem 32 vīriem sniegs gūtos iespaidus arī tālāk un ka ir sākusī velties draudzības jūtu lavīna uz divu tautu un valstu kopēju nākotnes labklājību.»

Igaņu un lietuvju žurnālisti apskata Ķeguma spēkstacijas būvi. Inženieris Legzdīnš dod pakaidrojumus.

Eesti ja Leedu ajakirjanikud tutvunevad Kegumi jõujaama ehitusega. Insener Legzdīnš annab seletusi.

I Baltijas vēsturnieku konference

sanāca Rīgā š. g. 15. augustā un turpinājās līdz 20. augustam, piedaloties 12 valstu vēsturniekiem. Konferences ierosinātājs Latvijas vēstures institūts, kuš uz prof. Fr. Baloža iniciāīvi 1936. g. rudenī nolēma kopā ar Latvijas universitāti konferenci sasaukt. Organizācijas komitejas priekšgalā bija vēstures institūta direktors izglītības ministrs prof. Dr. A. Tentelis, konferences protektorātu uzņēmas valsts prezidents Dr. K. Ulmanis. Organizācijas komitejā līdzdarbojās: Igaunija, Lietuva, Somija, Zviedrija, Norveģija, Dānija, Vācija, Polija, t. i. Baltijas jūras piekrastes valstis. Bez šīm minētām valstīm uz konferenci pārstāvjuš kā interesentes bija sūtījušas Francija, Itālija un Ungarija. Vēsturnieku konferencē dalību ņēma 300 vēsturnieku, no tiem 164 ārzemnieki un 138 Latvijas vēsturnieki un interesenti. Programā bija 63 referāti, no tiem 13 latviešu. Darbība noritēja kopsēdēs un sekcijās. Referātu saturs galvenā kārtā grozījās ap Rīgas un Baltijas jūras

I Balti ajaloolaste konverents,

millest osa vōtsid 12 riigi ajaloolased, astus Riias kokku 15. augustil ning kestis 20. augustini s. a. Konverentsi algatas Lāti Ajaloo Instituut, kes prof. Fr. Balodi initsiatiivil 1936. a. sūgisel koos Lāti ūlikooliga otsustas konverentsi kokkukutsumise. Organiseerimiskomitee eesotsas seisil Ajaloo Instituudi direktor haridusminister prof. Dr. A. Tentelis, konverentsi protektoraadi vōttis endale riigipresident Dr. K. Ulmanis. Organiseerimiskomitee tōōdest vōtsid osa: Eesti, Leedu, Soome, Rootsi, Norra, Taani, Saksa, Poola, s. o. Baltimere āārsed riigid. Pāāle nimetatud riikide olid oma esindajad konverentsile asjahuvilistena saatnud Prantsuse, Itaalia ja Ungari. Ajaloolaste konverentsist vōtsid osa 300 ajaloolast, nendest 164 vāļismaalast ja 136 Lāti ajaloolast ja asjahuvilist. Kavvas oli 36 referaati, nendest 13 lātlastelt. Konverentsi tōō toimus ūhisistungitel ja sektioides. Referaatide sisu keerles pāāmiselt Riia ja Baltimere riikide ajalookūsimuste ūmber. Et-

valstu vēstures jautājumiem. Priekšlasījumi notika franču, vācu un itaļu valodās. Konferencēs laikā bija sarīkotas vairākas izstādes un notika divas lielas ekskursijas — viena uz Vidzemi, otra uz Kurzemi, paturot acis galvenokārt vēsturiskās vietas.

tekandeid peeti prantsuse, saksa ja itaalia keeles. Konverentsi kestvusiel korraldati mitu näitust ja teostati kaks suurt eskursiooni — üks Liivimaale, teine Kuuramaale, kusjuures silmaspeeti päämiselt ajaloolisi paiku.

Igaunu un lietuvju žurnālisti Dobeles pils drupās klausās pavadonu paskaidrojumus par seno zemgališu cīņām.
Eesti ja leedu ajakirjanikud Dobeles lossivaremeis kuulavad saatjate seletusi muistsete semgallaste vōitluste kohta.

Igaunu un lietuvju žurnālistu viesošanās Latvijā.

Nodibinājas jauna, skaista tradīcija — triju Baltijas valstu žurnālisti reiz gadā pēc kārtas brauc viens pie otra ciemā, lai brīvā satiksmē tuvāk iepazītos ar kaimiņu zemi un tautu. Pagājušo vasaru tāds izbrauciens notika uz Lietuvu, šovasar no 11.—14. augustam igauņu un lietuvju žurnālisti ciemojās pie mums. No Igaunijas ieradās 7 žurnālisti: Agnese Vesilo (Uus Eesti), Kaljula Teters (Pāevaleht), Zigfrīds Veidenbaums (Vaba Maa), Harry Päärts (Uudisleht), Arvo Kalbus (ETA), Arno Raags (Postimees) un Valters Vahers (Virumaa Teataja). Deleģācijas vadītājs Kaljula Teters. No Lietuvas tāpat 7 dalībnieki: A. Rīmydis (Ūkininko Patarejas), J. Ambrazevičius (XX Amžius), A. Steponaitis (Lietuvos Aidas), J. Kauneckis (Lietuvos Žinios), L. Žoferis (Idiše Stimme), Pr. Razma (Jaunoji Karta) un S. Vainoras (Vakarai). Deleģācijas vadītājs A. Rīmydis.

Eesti ja Leedu ajakirjanikud külas Lätis.

On loodud uus, ilus tradītsioon — kolme Balti riigi ajakirjanikud sõidavad kord aastas järgimööda ūksteisele külla, et otsest kokkupuudetel tundmaõppida naabermaad ja — rahvast. Mōōdunud suvel selline väljasōit teostus Leetu, kāesolevāl suvel 11.—14. augustini eesti ja leedu ajakirjanikud olid külas meil. Eestist saabusid 7 ajakirjanikku: Agnes Vesiloo (Uus Eesti), Kaljula Teder (Pāevaleht), Siegfriid Veidenbaum (Vaba Maa), Harri Päärts (Uudisleht), Arvo Kalbus (ETA), Arno Raag (Postimees) ja Valter Vaher (Virumaa Teataja). Deleģatsooni juhtis Kaljula Teder. Samuti oli Leedust 7 külalist: A. Rīmydis (Ūkininko Patarejas), J. Ambrazevičius (XX Amžius), A. Steponaitis (Lietuvos Aidas), J. Kauneckis (Lietuvos Žinios), L. Žoferis (Idiše Stimme), Pr. Razma (Jaunoji Karta) ja S. Vainoras (Vakarai). Deleģatsooni juhtis A. Rīmydis.

Viesi 3 dienu ilgajā ciemošanās laikā iepazīs ne tikai ar Latvijas galvas pilsētu, bet arī ar lauku dzīves apstākļiem. Apkārtbraucienā pa Zemgales saules pielietajiem laukiem, kurus patlaban notiek ražas novākšanas darbi, viņi dabūja ieskatīties Latvijas labības klēti; pa ceļam apstājoties Dobelē un Tervetē, viņi guva

3 — paevalise külaskäigu kestvusel külalised tutvusid pääle Lāti päalinna ka maaeluga. Ringsõidul päikeseküllastel Semgallia väljadel, kus parajasti tōōtati põllusaagi kokkupanemisel, oli külalistel vōimalus pilku heita Lāti viljasalve; peatudes ringsõidul Dobeles ja Tervetes nad said ūlevaate Lāti ajalooist; veetes ōō Ke-

«Rūķišu» kolonijas igaunu, lietuvju un latviešu bērni izbraucienā Siguldas pils drupās.
«Rūķiši» kolonijā eesti, leedu ja lāti lapsed väljasõidul Sigulda lossivaremeis.

pārskatu par Latvijas zemes vēsturi; nakti pavadīdami Ķemeru viesnīcā, uz īsu laiku uzkavējoties Kalnamuižas sanatorijā un Jelgavas pili, sīki apskatot Ķeguma spēkstacijas būvi, tāpat savu ceļojumu noslēdzot Siguldas pili, viesi pārliecinājās par atjaunotās Latvijas celtniecības panākumiem. Jelgavā viesi ar dziļu interesi sekoja paskaidrojumiem par Lauksaimniecības kameras un vispār par mūsu kameru iekārtu, kurās pieder pie atjaunotās Latvijas raksturīgākajiem iestādījumiem. Viesi atstāja Latviju acīmredzot apmierināti ar redzēto un dzirdēto, un gūto atziņu tālākpaušana abu tautu presē bez šaubām veicinās visu triju tautu sadarbību.

meri vōōrastemajas, lūhikest aega peatudes Kalnamuiža sanatoorimis ja Jelgava lossis, pōhjalikult tutvudes Kegumi jōujaama ehitusega ning ringsõitu lōpetades Sigulda lossis, vōōsid nad veenduda ūendatud Lāti ehitustegevuse saavutustes. Jelgavas külalised jālgisid elava huviga seletusi Pōllutōōkoja ja teiste meie kodade korralduse kohta, kuna viimased kuuluvad ūendatud Lāti iseloomustavamate algatuste hulka. Vōōrad lahkusid Lātiist nāhtavasti rahuldatult nāhtu ja kuulduga, ning saadud muljete edasiandmine mōlema rahva ajakirjanduses kahtlemata soodustab kōige kolme rahva koostōōd.

Šī vasara «Rūķišu» kolonijā.

Jaunatnes apmaiņa tautu tuvināšanas nolūkā, kādu iesāka pagājušo vasaru, šogad turpinājās paplašinātos apmēros. «Rūķišu» kolonijas pārzinis par šīs vasaras pieredzi «Mēnešrakstam» ziņo:

Kāesolev suvi «Rūķiši» koloniis.

Noorsoo vahetus rahvaste lähendamise ostarbel, mida alati mōōdunud suvel, jātkus kāesoleval suvel laiendatud kujul. «Rūķiši» kolonijā juhataja oma kāesoleva suve kogemustest teatab «Kuukirjale» jārgmist:

Latvijas Bērnu palīdzības savienības «Rūķišu» kolonijā Saulkrastos š. g. 17. jūlijā ieradās 10 lietuviešu bērni (5 zēni un 5 meitenes) skolotājas Idas Šoldonataites pavadībā un 15 igauņu bērni (7 zēni un 8 meitenes) ar audzinātāju Jūliju Sisasku. Rīgā bērnu sagaidīja S-bas un kolonijas pārstāvji, bet Saulkrastos «Rūķišu» bērni ar visu triju valstu karodziņiem. Vērā ņemot iepriekšējā gada piedzīvojumus, šoreiz sevišķu vērību piegriezta vingrinājumiem valodās. Parastajām bērnu nodarbībām šoreiz pievienoja «valodu stundas» vakaros, kad Lietuvas un Igaunijas mazajiem draugiem noskaidroja dažādo ikdienišķo lietu un īpašību nosaukumus mūsu valodā. Protams, arī mūsējie steigda iegaumēt lietuvju un igauņu vārdus. Panākumi bija acīmredzami. Ja satiekoties pirmā reizē bērniem savstarpēji bija grūti sarunāties, tad šķīroties pēc viena mēneša kopdzīves šis šķērslis bija pārvarēts un viesi ar «Rūķišu» bērniem jau varēja saprasties bez tulka. No visu triju tautu valodām bija radusies it kā jauna valoda, kuŗu visi saprata. Sevišķi daži lietuviešu bērni uzrādīja teicamas sekmes latviešu valodas prašanā.

Centāmieš savus viesus iepazīstināt ar mūsu zemes skaistākajām vietām, tautas tradīcijām, dziesmām, dejām. 150 km garajā ekskursijā ar autobusu apskatījām Baltezersa bērnu koloniju, Inčukalnu un Siguldas apkārtni. Lietainā laikā bērni pulcējās telpās un skandināja savas tautas dziesmas, bet jaukās pēcpusdienās pagalmā uzveda savu tautu dejas un rotaļas.

16. augustā atvadoties no vasaras un Saulkrastiem, kā viesi, tā arī «rūķiši» atzina, ka laiks bija steidzies pārāk ātri. Plīvojot triju valstu karogiem, plecu pie pleca mazie kolonijas iemītnieki svinīgi solījās šos karogus vienmēr augstu celt, godā turēt un nebaltās dienās tos kopīgi aizstāvēt. Otrā rītā asarām acis krāvājot ceļa somas, draugs draugam sniedza roku un solījās citu gadu atgriezties. A. V.

Preses pīli Siguldā.

kā Latvijas Preses biedrības viesi šogad savu vasaras atvaļinājumu pavadīja kaumiņu valstu žurnālisti: no Kauņas «Eltas» direktors P. Dailide ar kundzi un no Tallinnas «Uus Eesti» redaktors V. Raudseps ar kundzi.

Latvijas pilsētu savienība

nolēmusi Baltijas pilsētu kongresu noturēt nākamā vasaru Rīgā «Baltijas nedēļas» laikā.

Aicinājums.

Nākošais Baltijas tautu kongress, kopā ar «Baltijas nedēļu» notiks 1938. g. jūnijā Rīgā. Visām biedrībām un organizācijām, kuŗas šim gadījumam gribētu piemērot savas konferences, kā arī personām, kuŗas kongresā vēlētos

Lāti Lastekaitse liidu «Rūķiši» kolonijā Saulkrastis saabusid 17. jūlijā s. a. 10 leedu last (5 poeg- ja 5 tūtarlast) ōpetajanna Ida Šoldonataiteſe juhatuſel ja 15 eesti last (7 poeg — ja 8 tūtarlast) kaſvataja Julius Siſaſkiga. Riiaſ vōtsid kŕlalisi vaſtu Liidu ja kolonii eſin- dajad, Saulkrastiſ aga — «Rūķiſi» lapſed, kaēſ kolme riigi lipukeſed. Arveſtadeſ mōōdu- nu aaſta kogemuſtega, pōōrati ſeekord eriſtiſ tae- helepanu keeleliſteie harjutuſteie. Harilikule laſte tegevuſeie liſaſka ſeati ſiſſe «keele tunnid» ōhtuti, miſ Leedu ja Eeſti vāikeſteie ſōpradele ōpetati igapāevuſte aſjade ja omaduſte ni- metuſi meie keeleſ. Aruſaadaſvalt ruſtaſid meiegi lapſed omandama leedu ja eeſti ſōnu. Tule- muſed oliſ ſilmnāhtavaſ. Kui eſmakordſel kokkupuutuſimeſ laſtel oli raſke veſtelda, ſiſ kuuajaſiſe koſelu jārgi lahkudeſ ſee takiſtuſ oli vōidetud niſg kŕlalideſ vōiſid «Rūķiſi» laſtega juſtu ajada tōlgita. Kolme raſva kee- leſt oli mooduſtunud nagu uuſ keel, miſa kōik mōiſtiſid. Eriſti mōne leedu lapſe juureſ vōiſ mārġata ſuurepārſt edu lāti keele oſkuſeſ.

Pŕūdsime oma kŕlalisi tuſtvuſtada meie ma- kaunimaſe kohtadega, raſvatraditſiooniſdega — lauluſe ja — tantuſdega. 150 km piſkkuſel eſkkuſioſniſ autobuſeſ tuſvuſime Baltezeri laſtekoloniiga, Inčukalniġa ja Siġulda ŕmbruſega. Viġmaſe ilmaġa viiſiſid lapſed ruumiſdeſ, kan- deſe ette oma raſvalaule, kuna iluſa ilmaġa, pāāle lōunat, haſraſtati vālġaſ raſhvatantſe ja — mānġe.

Jumalaġa jātteſ 16. auguſtiſ ſuveġa ja Saul- kraſtiġa tuſniſtaſid niġhāſti kŕlalideſ kui ka «rūķiſlaſeſdeſ», et aeg oli mōōduſud liiſt kiireſti. Kolme riigi lippude leġvideſ tōotaſid ōlg ōla kōrval vāikeſed kolonii elanikuſ pŕġhalikuſt neid lippe alaſi kōrġel hoida, auſ piſada ja raſketel aegaſdel neid koſ kaſtſeda. Jārġmiſel hommiġuſ piſaſiſmiſ kōġvreiſd paġkideſ ulaſtaſ ſōber ſōbrale kaē ja tōotaſ jārġmiſel aſtaſ ta- gaſi tuſla. A. V.

Ajakirjanikkude loſſiſ Siġuldaſ

veeſtiſd oma ſuſiſe puġkeaja Lāti ajaġirġaniġ- kuſe ŕġġingu kŕlaliteſna naabermaade jārġmi- ſeſd ajaġirġaniġkuſde: «Elta» direktor P. Dai- lide abikaſaſaġa Kaunaſeſt ja «Uuſ Eeſti» toimeġaja V. Raudſepp abikaſaſaġa Tallinnatſ.

Lāti linnade liit

oſtuſtaſ Balti riikiſde linnade kongreſſi piſada tuſeſval ſuvel Riiaſ «Balti nādala» ajal.

Ūleſkuſteſe.

Jārġmiſe Balti raſhvaſte kongreſſe ŕġeſ «Balti nādalaġa» peetaġſe 1938. a. juuniſ Riiaſ. Kōikiſdel ſelſtiſdel ja organiſatſiooniſdel, keſ ſe- le ajaġa taġaſiſd koſkōlaſtada oma konve- rentſe, ſamuſi iſikuſtel, keſ kongreſſeie ſoo —

nolasīt referātus, jau laikus uz to jāgatavojas, pieteicoties tieši Sadarbības biroja prezīdijam Rīgā (priekšsēdētājs zvēr. adv. M. Antons, Krišjāna Barona ielā Nr. 7, tālr. 29278; vicepriekšsēdētājs inž. J. Rīteris, Tērbatas ielā Nr. 33-35, tālr. 26568; ģenerālsekretārs O. Nonācs, Marijas ielā Nr. 35, tālr. 28960), vai arī pie vicepriekšsēdētājiem uz vietām (pilsētas galvas biedrs A. Uessons Tallinnā un burgomīrs A. Merkys Kaunā).

vīksid esineda referaatidega, tuleb juba aegsasti valmīstuda, endast teatades otselest koostōō būroo presiidiūmile Riias (esimees vande adv. M. Antons, Krišjana Barona ielā Nr. 7, telefon 29278, abiesimees ins. J. Rīteris, Tērbatas ielā Nr. 33-35, telefon 26568, peasekretār O. Nonācs, Marijas ielā Nr. 35, telefon 28960) ehk jālle abiesimeestele kohtadel (abilinnapea A. Uesson Tallinnas ja burgomīstr A. Merkys Kaunas).

Latvijas-Igaunijas biedrības Mēnešraksts iznāk četras reizes gadā. Mēnešraksta gada abonents Latvijā Ls 2,—, Igaunijā, Lietuvā un citās zemēs Ls 3,—. Atsevišķa burtnīca Latvijā Ls 0,50, Igaunijā Kr. 0,50. Redakcijas adrese: Rīgā, Marijas ielā Nr. 35, dz. 6. Tālr. 28960. Izdevniecības, ekspedīcijas, pasūtījumu un naudas pārvedumu adrese: Latvijas-Igaunijas biedrības mantzinim V. Ivaska kungam, Šķūņu ielā 16, «Petcholca» kantorī. Tālr. 23066. u. 23062. Latvijas-Igaunijas b-bas adrese: Rīgā, Skolas ielā 13, dz. 3.

Lāti-Eesti ūingu Kuukiri ilmub neli korda aastas. Kuukirja tellimishind aastas Latvijas Ls 2,—, Eestis, Leedus ja teistes maades Ls 3,—. ūksik vihk Latvijas 0,50, Eestis Kr. 0,50. Toimetuse address — Rīgā, Marijas ielā 35, dz. 6. Tel. 28960. Vāljaandja, talituse, tillimiste ja rahasaadetiste adres: Lāti-Eesti ūingu laekahoidjale hārta V. Ivaskile, Šķūņu ielā 16, «Petcholc» kantoris. Telef. 23066 ca 23062. Lāti-Eesti ūingu address: Rīgā, Skolas ielā 13, korter 3.

Izdevēja: Latvijas-Igaunijas biedrība. Atbildīgais redaktors: Otto Nonācs

Grāmatspiestuves A/S. „ROTA” Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40 7831

Superfosfātfabrika

Milgrāvī pie Rīgas, A/S.

Kantoņa tēl. 32848

ARMIJAS EKONOMISKAIS VEIKALS

Rīgā, Audēju ielā 16

NODALAS: Daugavpilī, Vadona ielā 16.
Rēzeknē, 15. maija ielā 16.
Liepājā, Rožu laukumā 9-10.
Rīgā, Brīvības bulvārī 3.

PIEDĀVĀ VAIRUMĀ UN MAZUMĀ:

A u d u m u s

dāmu un kungu mēteļiem, uzvalkiem un veļai, vietējā un ārzemju ražojuma, visjaunākos musturos un krāsās.

Galanterijas preces

gatavu veļu, apkaklītes, kravates, aditas vestes, zeķes, cim-
dus, lietus sargus u. t. t.

A p a v u s

dāmām, kungiem un bērniem; rītkurpes, galošas u. t. t.

Karavīru piederumus

pistoles, patronas, zīmotnes, reglāmentus, jostas, topografis-
kās kartes u. t. t.

Gatavus apģērbus

kungiem — modernus uzvalkus un mēteļus. Lietus mēteļus
un brezenta mēteļus medniekiem, makšķerņiekiem u. c. Iz-
gatavo arī pēc mēra civil- un visus formas apģērbus. Skais-
tas sudrablapsas un zvērādas.

Pārtikas preces

zivju, sakņu un gaļas konservus, augļus, saldumus, cepumus,
delikatesu un tabakas preces.

RĪGAS NODALĀ, BRĪVĪBAS BULVĀRĪ 3:

Gatavus dāmu un bērnu apģērbus.

Dāmu, kungu un bērnu cepures.

Dāmu un kungu modes preces.

Parfimēriju.

Dāmu, kungu un bērnu veļu.

Rotas lietas un mākslīgas puķes.

TĀLRUNI:

Manufaktūras nod. 24210.

Pārtikas nod. 30245.

Galantērijas nod. 24790.

Rīgas nod. 27139.

Vairuma nod. 23901.

Kantoris 22095.

Vīnu nod. 27329.

S A V I E N O T O Ā D U F A B R I K U
Ū H E N D A T U D N A H A V A B R I K

A./S.

OSKARS VILDENBERGS

Dibin.: Eestis, Kuresaare, 1857. gadā.

Asut.: Eestis, Kuresaares, 1857. a.

Rīgā, Tornkalnā, Bauskas ielā 10/18

Tālr.: 42912, 42272, 42452 kōnetr.

Sarkanas zoļu ādas, vaches-ādas, starpzoļu ādas,
juchtādas, dažādās ādas armijas vajadzībām,
dzensiksnu ādas, oderādas, mēbeļu ādas, portfeļu ādas,
viršādas, chromādas, bokskalfs, krāsotas ādas u. c.

LATVIJAS - IGAUNIJAS Biedrības

Mēnešraksts

Pieprasāms Latvijā: „Letas“ kioskos, stacijās: Rīga I., Rīga galvenā, Valkā, Valmierā, Cēsīs, Liepājā, Jelgavā, Aucē, Alūksnē
Kioskos Rīgā: Brīvības bulvārī, pretim operas kafejnīcai, pretim galv. pastam, pretim Brīvības ielai u. c. lielākos kioskos Valtera un Rapas grāmatnīcā, Teātra ielā 11, „Kaŗa invalids“ grāmatveikalā, Brīvības ielā 2, Vidussk. Skolot. Kooperāt., Tērbatas ielā 15-17, J. Rozes grāmatu veik., Kr. Barona ielā 5

Igaunijā: kioskos, stacijās: Tallinnā, Tartū, Valgā, Narvā, Viljandē
Tallinnā: „Pressa“, Rataskaevu 5. Tartū: „Pressa“ Rūütli 11
Narvā: „Pressa“, Hermani 11. Viljandē: „Pressa“ Tartu 3

Tekstilrūpniecības A/S.

RĪGAS MANUFAKTŪRA

Valde: Rīgā, M. Kalēju ielā 10/12
Tālrūnis 3564

Vērptuves nodaļa: **Kokvilnas dzijas rūpniecības vajadzībām un tvists**
jēli, balināti un krāsoti

Austuves nodaļa: **Kokvilnas audumi, visāda veida**
jēli, balināti, krāsoti un raibi austi

L Ä T I - E E S T I Ü H I N G U

K U U K I R I

Saadaval Lātis: „Leta“ kioskites, jaamades — Rīga I, Rīga peajaam, Valka, Valmiera, Cēsis, Liepaja, Jelgava, Aluksne. Kioskites Riias: Brivibas puiesteel, Ooperi kohviku vastu, peapostkontori vastu ja teistes kioskites. Valters ja Rapa raamatukaupluses, Teatri t. 11, „Kara Invalids“ raamatukaupluses, Brivibas tāt. 2. Keskkooliöpetajate kooperatiivis, Terbatas tāt. 15-17. J. Rose raamatukaupluses, Kr. Barona tāt. 5

Eestis: kioskites, jaamades — Tallinnas, Tartus, Valgas.

Tallinnas: „Pressa“ Rataskaevu 5. Tartus: „Pressa“, Rütli 11.
Narva: „Pressa“, Hermani 11. Viljandi: „Pressa“, Tartu 3